

ČESKOSLOVENSKÝ AKADEMICKÝ SPOLEK „PŘÁVNÍK“.

OBLIGAČNÍ PRÁVO III.

Mimosmluvní závazky jednatelství a versio in rem.

Náhrada škody. — Nekalá soutěž.

Napsal

Dr Jaromír Sedláček,

profesor občanského práva na právnické fakultě
Masarykovy university v Brně.

V Brně 1947.

Nákladem Čsl. akademického spolku »Právnick« v Brně. - Tiskem Brněnské tiskárny.

Všechna práva vyhrazena

Předmluva k I. vydání.

Po delší přestávce předkládám veřejnosti třetí díl svého Obligačního práva. V tomto oddílu pojednávám o mimosmluvních závazcích. Měl jsem dlouho pochybnosti o tom, zda je správné zahrnovat do obligačního práva též tyto mimosmluvní závazky, když předpoklady systematicky německých pandektistů XIX. století jsou dnes úplně opuštěny, a nanejvýš když víme o ideologii, která dělila právo soukromé na právo věcné a obligační, že je zcela pochybená. S hlediska filosofického kriticismu, který je mi vůdcem při těchto dogmatických výkladech, nemohl jsem se spokojit s tradičním rozdělením a systematickou, bylo tedy nutno systematicku usměrnit podle hledisk normologických. Tu bylo možno postupovat buď podle hlediska hierarchie norem a dělit závazky na smluvní a na závazky, které jsou přímo zákonem normovány. Jakkoliv hledisko toto má dosti výhod, přece je jen proti tomu ta nevýhoda, že odvozená norma vzhledem na vyšší normu je zase jen skutečností a tím by rozdělovací soudy musily být velmi opatrně konstruovány. To je při nejmenším didaktická obtíž. Kniha tato jest určena v první řadě studujícím právníkům a v druhé řadě praktickým právníkům. S toho hlediska by byla tato distinkce příliš subtilní. Druhá možnost byla tato: právní řád u některých předpisů určuje aktivní legitimaci žalobní tak, že pomocí ní můžeme určit konkrétní osobu, t. zv. oprávněného, aniž můžeme ještě určit žalovaného (pasivní legitimace), v jiných můžeme určit současně aktivní i pasivní legitimaci konkrétních osob. Toto rozdělení se blíží rozdělení absolutních a relativních práv imperativní theorie. Toto rozdělení vzal jsem za podklad a připojil jsem i mimosmluvní závazky určité k obligačnímu právu; jednatelství bez příkazu (s obrácením věci ve prospěch druhého) a náhradu škody.

Věřen jsa metodě kriticismu, musil jsem oddělovat to, co spočívá na pozitivním právu, od toho, co je ideologií přirozeného práva. Právě při výkladech těchto bylo nutno často provádět tento řez. Začasté prováděna byla tato operace po prvé, a prosím těch, kdož budou

čísti, aby o věci velmi přemýšleli — snad bude možno kráčet cestou, která je zde jen naznačena, dále.

Výklady další jsou výklady dogmatické, t. j. stanoví meze, v nichž se může pohybovat rozhodnutí soudcovské. Jsou snad suché, ale mou snahou bylo v tomto směru dosáhnouti co možná jasnosti. Právě při těchto předpisech je to dvojnásobně nutné, ale také velmi obtížné.

Ke konci připojil jsem též výklad o nekalé soutěži. Nejde o detailní výklad, nýbrž jen o to, aby zachyceny byly charakteristické známky tohoto zákona tak, aby ten, kdo se zákonem tím počíná obírat, mohl být informován o jádru problému.

První dva díly byly dosud vlídně přijaty a doufám, že snad i tento díl, jímž odevzdávám českému právníctvu první systém obligačního práva v celku, bude vlídně přijat.

Literaturu uvádím způsobem stejným jako v prvních dvou dílech; neopakují však citaci Ehrenzweigových Schuldverhältnisse a Krasnopolského Obligationenrecht.

V Brně o velikonocích 1929.

ČÁST PRVNÍ.

Mimosmluvní jednání na vrub druhého.

1. Povšechné hledisko. — Občanský zákoník je ovládán zásadou, že každý člověk odpovídá sám ze svých činů. Toto hledisko odpovídá individualistickému právu přirozenému, které bylo legislativním vůdcem redaktorů obč. zák. Tato zásada je porušena při tak zv. zastoupení. Doktrína rozeznává přímé a nepřímé zastoupení. Otázka tato je upravena v XXII. hlavě druhého dílu obč. zák. Jde o to, ve kterých případech mohou soukromníci posunouti odpovědnost za své jednání. Mimo tuto hlavu zůstává úprava zákonného a úředního zastoupení, které je upraveno v prvním díle při právu rodinném.

2. Jednání na vrub druhého. — 1. Přímé zastoupení spočívá v tom, že podle zvláštního předpisu nemůžeme přičítati projev vůli té fyzické osobě, která jej učinila, leč osobě druhé, zastoupené. Osoba tato je smluvní stranou. Zde mluvíme o jednání jménem druhého.

2. Při nepřímém zastoupení je smluvní stranou ten, kdo učinil projev, ale má proti zastoupenému nárok, aby zastoupený převzal všechny závazky zástupcovy, a zástupce má na zastoupeného převést všechna »práva«, t. j. má zjednatí příslušnou právní ochranu, kterou by byl zastoupený získal, kdyby byl jednal sám. Prakticky jeví se to v tom, že zastoupený má nésti hospodářské riziko jednání zástupcovy, jde tedy jednání zástupcovy na vrub jmění zastoupeného. Mluvíme zde tedy o jednání na vrub druhého.

3. Zastoupení přímé může být jen při právním jednání jménem druhého, zastoupení nepřímé může být naproti tomu při každém jednání zástupcovy na vrub druhého.

3. Postavení třetího. — Při zastoupení přímém je třetí, s nímž zástupce jednal jménem zastoupeného, v přímém právním poměru k zastoupenému. Při zastoupení nepřímém naproti tomu je třetí v právním

poměru jen se zástupcem; na zastoupeného má jen nárok, když zabaví pohledávku zastoupeného (§ 294 ex. ř.). Zda má další nárok, jest otázka, kterou se právě budeme zabývat v této části třetího dílu obli- gačního práva.

4. Zastoupení smluvní a mimosmluvní. — Podle XXII. hlavy lze opí- ratí přímé zastoupení jen o smlouvu zmocňovací, naproti tomu nepřímé zastoupení nastává i tehdy, když není žádné smlouvy. S hlediska nor- mologického musíme říci, že závazky se opírají přímo o zákon. Dříve bývalo toto mimosmluvní zastoupení formulováno jako *quasicontractus* (tak dodnes ve Francii); v občanském zákoníku je řada stop tohoto nazírání.

5. Nepřímé zastoupení mimosmluvní. — V obč. zák. jsou věnovány tomuto druhu zastoupení §§ 1035—1044. Marginálními rubrikami — nejsou však autentickou součástí obč. zák. — je tato materie od- dělena jednak od smlouvy mandátní, jednak je rozdělena na jednatel- ství bez příkazu (§§ 1035—1040) a na obrácení věci v užitek druhého (§§ 1041—1044). Rozdělení toto budeme také zachovávat, jsouce si toho stále vědomi, že rozdělení toto je jen pomocné a nikoli zákonem předepsané.

6. Charakteristika těchto předpisů. — Tato část obč. zák. není nejlepší jeho částí. Je v předpisech těchto mnoho mezer. Redaktoři nedovedli rozlišit legislativně- politické postuláty od norem přirozeného práva. Toto je podle učení redaktorů lidem vrozeno, tedy nemusí být zvláště normováno. Je-li to vrozeno, není třeba, ba není možno normu takovou exekvovat. Právo je naproti tomu heteronomní, vyžaduje ke své realizaci exekuce. Je tedy právo přirozené nesrovnatelné s právem pozitivním a nelze pozitivní právo doplňovat právem přirozeným. Legislativně-politický postu- lát bývá také formulován jako právo přirozené, ale od onoho práva přirozeného, které měl na mysli Kant, se takto formulované právo přirozené velmi ostře odlišuje. Obě směřovatí není přípustno. Legislativně-politický postulat je právně relevantní jen potud, pokud je v pozitivním předpisu právním vyjádřen. Redaktoři byli pod vlivem Kantova přirozeného práva, ale toto nebylo ovlivněno jeho kritikem, jde již o pokritickou periodu u Kanta. Pod zorným úhlem Kantovy kritické metody jeví se otázka tato zcela jinak.

Na druhé straně byl mocný vliv římského práva, ovšem v té formě, jaké nabylo v XVII. a XVIII. století. Ustanovení římského práva o *negotiorum gestio* bylo velmi pružné a praxe římská, jejíž obraz máme v *Digestech* Justinianových, skýtá velmi pestrý obraz. Ty nejrůznější případy jednání na vrub druhého jsou sem subsumovány. Nadto byla zde věta Paulova: *Natura enim aequum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorum* (D 12, 6, 14), která považována byla za vůdčí zásadu t. zv. *quasikontraktů*, do nichž počítána *negotiorum gestio*, *versio in rem utilis*, *conditiones sine causa*. Římské právo platilo jako obecné právo jak v zemích českých, tak i v zemích rakouských. Zde redaktoři zřejmě však zapomněli na to, že platnost římského práva provedenou kodifikací přestane.

Konečně poměr přirozeného práva k obecnému právu z pochopitelných příčin musil zůstatí nejasný a tím se vysvětluje také celá nejasnost a neurčitost těchto předpisů.

KAPITOLA PRVNÍ.

Jednatelství bez příkazu.

§ 1. Základy.

7. Co je jednatelství bez příkazu? — Občanský zákoník nevychází z normy, upravující jednatelství bez příkazu, nýbrž z pojmu jednatel- ství bez příkazu, které je dáno bez zřetele na pozitivní právo. Tedy hledisko přirozenoprávní.

2. Jedná bez příkazu, kdo se mísí ve věci druhého, nejsa k tomu ani zákonem, ani soudem, ani smlouvou výslovně nebo mlčky zmocněn (§ 1035).

8. Obecný zákaz jednatelství bez příkazu. — 1. Hledisko redaktorů bylo přísně individualistické. Každý jednotlivec má nárok na svobod- nou a neomezenou správu svého jmění, pokud tím neomezuje stejnou svobodu druhého. Z toho plyne, že nikdo se nemá míchat do věci druhého, pokud k tomu není zmocněn, t. j. pokud subjekt jmění není povinen to strpět. Toto hledisko svobody je čistě přirozenoprávní.

2. Řečené hledisko je recipováno v ustanovení § 1035: »Kdo ani výslovnou nebo mlčky uzavřenou smlouvou, ani soudem, ani zákonem neobdržel oprávnění, nesmí se zpravidla místiti do věci druhého.« Toto je pozitivněprávní předpis a musíme ho vykládati ve spojení s § 16 a §§ 353, 354 tak, že nikdo nemá utiskovatí druhého, že nikdo nemá překračovatí mezí svého jmění tak, že by tím zasáhl cizí jmění.

9. Význam § 1035. — Ustanovení toto má dvojí význam:

a) stanoví, že jednatelství bez příkazu, pokud zákonem není do- voleno, je zakázáno;

b) určuje, že zákaz jednatelství bez příkazu je pravidlem, kdežto ona ustanovení zákonná, která jednatelství bez příkazu dovolují, jsou výjimkou z tohoto pravidla. Restriktivní výklad!

10. Sankce. — Na přestupek zákazu, stanoveného v první větě § 1035, je dána sankce ve druhé větě: »Byl-li by si to osobil, odpovídá za všechny následky.« Tomu jest rozumětí tak, že jednatel jest povinen nahradití škodu, která tím pánu věci povstala. Povinnost tato není zde blíže určena, rozhodují tedy předpisy XXX. hlavy II. dílu, srov. § 1038 i. f.

11. Osoby při jednatelství zúčastněné. — Ten, kdo jedná na vrub druhého, se jmenuje jednatel (*negotiorum gestor*, *Geschäftsführer*), ten, na jehož vrub je jednáno, se jmenuje pán věci (*dominus negotii*, *Geschäftsherr*).

12. Předmět jednání. — Jednáním musí být dotčena nějaká majetková hodnota pána věci, lhostejno jaká. Předpokládá tedy jednání vždy zásah do cizího jmění. Vypadají tedy z okruhu jednání ona právní jednání, která byla provedena sice v úmyslu jednání na vrub druhého, ale jimiž majetkové hodnoty pána věci dotčeny nebyly. Zásah může být jakéhokoli druhu, může být způsoben jednáním t. zv. »faktickým« i »právním«. Z toho plyne, že rozsah jednání bez příkazu je nyní (po III. novele) jinak upraven, než rozsah mandátu.

13. Dovolené jednání. — Ze zásady, že jednání bez příkazu je zakázáno, připouští obč. zák. dvě výjimky:

- a) při jednání nutném,
- b) při jednání účelném.

§ 2. Dovolené jednání.

14. Předpoklady. — Musíme mít dáno:

- a) jednání, t. j. zásah do cizího jmění,
- b) úmysl jednání za druhého,
- c) věc pánovu, která byla opatřena,
- d) svémocnost jednání,

15. Projev vůle jednání. — 1. Jednatel musí projevit vůli opatřit věc druhého. Nejde zde o smlouvu, proto nelze mít za to, že projev může být řízen pánu věci. Z celého chování jednání musí být zjevné, že míní jednání na vrub pána věci. Projev je učiněn tedy »mlčky« (§ 863).

2. Jednatel musí být schopen učiniti příslušný projev vůle, musí tedy být v tom směru svéprávný. (Může přijít v úvahu rozšířená svéprávnost podle §§ 152, 246, 247). Není-li svéprávný, není ani jednání.

16. Pán věci. — Z Zeillerova komentáře k § 1041 plyne, že redaktoři vyžadovali i svéprávnost pána věci podle zásady, uvedené v § 1424, kde ten, kdo plnění dlužníka přijímá, má být svéprávný, jinak že dlužník je zproštěn svého dluhu, pokud je věřitel obohacen, což odpovídá obecnému právu i při jednání bez příkazu. Není-li svéprávný, musí být zastoupen ve správě svého jmění.

17. Konstrukce jednání bez příkazu. — K tomu, aby jednání založilo nároky a závazky, je třeba:

- a) projevu vůle svéprávného jednatele,
- b) svéprávného nebo řádně zastoupeného pána věci,
- c) jednání jednání.

Z toho je patrné, že na místo projevu vůle pána věci máme jednání jednání a jen tím se odlišuje mimokontraktuální tento právní poměr od smlouvy. Poněvadž zde bylo dosti podobnosti se smluvními závazky, mluvilo se o kvasikontraktech. Těžiště spočívá v jednání jednání. Jest očekávat, že jednání bude dovoleno, bude-li toho rázu, že podle pořádného obchodu by bylo lze očekávat, že pán věci by přijal nabídku jednání.

Projev vůle jednání musí se stát jeho jednáním. Je tedy jednání jednání ta část skutkové podstaty, která je předpokladem závazků a práv vzájemných. Hledisko toto není provedeno do důsledků. Není totiž zapotřebí, aby jednání bylo skončeno —, podle okolností i započaté jednání dostačí a pokračování patří již do splnění této mimosmluvní povinnosti (§ 1039).

18. Nutné jednání. — Jednání je nutné, když hrozí cizí věci škoda a učiněno bylo to, čeho je třeba, aby byla škoda odvrácena (§ 1036). To vyžaduje:

- a) aby škoda přímo hrozila, takže není možno již dotazovat se pána věci (§ 1037 a contr.);
- b) aby okolnost, ohrožující jmění pánovu, byla tomu na újmu s hlediska pořádného obchodu (hledisko obecné);
- c) aby se tak nedálo proti řádně provedené vůli pána věci (§ 1040) (hledisko individuální);
- d) aby jednání jednání bylo s hlediska pořádného obchodu účelné.

19. Jednání účelné. — Jednání je účelné, když se stalo k převážnému a jasnému prospěchu pánovu. Rozhoduje individuální hledisko pána věci (§ 1037). Následující § 1038 uvádí příklady této zásady: že jednání není účelné, když užitek pána věci není zřejmý, když jednání změnil věc svémocně tak, že slouží nyní jinému účelu, než jak jí doposud pán věci používal; dále sem patří i § 1040, že jednání není účelné, odporuje-li řádně projevené vůli pána věci.

Odporuje-li jednání jednání tomuto hledisku, není jednání jeho účelné, třeba by svým jednáním značně zhodnotil jmění pána věci, ovšem jen s hlediska obecného.

§ 3. Účinky jednání bez příkazu.

A. Povinnosti jednání.

20. Při jednání účelném. — Jednatel jest povinen provést to, do čeho se pustil, s takovou mírou bedlivosti jako mandátář (§ 1009). Je povinen jednání dokončiti (§ 1039) a nemá, na rozdíl od man-

datáře, práva výpovědi (§ 1021). Ručí za škodu, která jeho jednáním povstala, a to i za t. zv. casus mixtus (§ 1311).

Ručení za casus mixtus je důsledkem toho, že jednatelství je dovoleno jen výjimečně, a to jen potud, pokud je účelné. Povstala-li pánovi věci škoda, je jednatelství neúčelné, nelze je tedy vtěsnat do rámce dovoleného jednání. Jednatelství je v tomto případě deliktem a proto nese jednatel škodu, která povstala tímto jednáním pánovi věci.

21. Při jednatelství nutném. — Jednatel ručí za to, že provede jednatelství řádně, neručí však za škodu, kterou neodvrátil. To znamená, odvrátil-li jen část škody, neručí, že neodvrátil zbytek. Zato ručí i za tuto škodu, když jednatelstvím svým zamezil, aby pomoc poskytl druhý, který by byl celou škodu odvrátil (§ 1312).

V obou případech neručí za náhodnou škodu, nýbrž ručí jen podle míry svého zavinění.

V tom je obsažena i povinnost v jednání pokračovati, když by přerušeni vedlo k jiné škodě, než jaká hrozila, ale neručí za náhodnou škodu, kterou utrpí pán věci jednáním jednatelovým, leč že zamezil druhému jednatelství, které by nebylo patrně ve spojení s touto újmou pánovou. Ustanovení toto doplňuje § 1036 a § 1039 a musí být tak vykládáno, zvláště pokud se týče povinnosti pokračovati v činnosti. V poslední své větě obsahuje § 1312 obecnoprávní zásadu: compensatio lucri cum damno, totiž že jednatel může proti nárokům pána věci na náhradu škody mu způsobené uváděti výhody, které mu získal. Není to tedy kompensace v technickém slova smyslu, poněvadž nejde o vpočtení dvou vzájemných pohledávek, nýbrž o odečtení výhod a nevýhod jednání jednatelova.

22. Při jednatelství zakázaném. — Jde o delikt a jednatel je povinen škodu nahraditi; náhrada se podle § 1323 zakládá nejprve na naturální restituci, čemuž odpovídá též § 1038.

23. Vyúčtování. — Jednatel, který spravoval komplex majetkových hodnot, může býtli podle čl. XLII. u. zák. k c. f. s. žalován, aby vydal ze své správy účet.

B. Povinnosti pána věci.

24. Náhrada nákladů. — Pán věci je povinen jednateli nahraditi výdaje, které učinil účelně k dosažení výsledku pro pána věci příznivého. Musíme rozeznávat, zda tak bylo při jednatelství nutném či účelném:

a) Při jednatelství nutném je nahraditi náklady účelně vynaložené, aby mohla být škoda odvrácena; nerozhoduje, zda byla skutečně odvrácena (§ 1036).

Zákon uvádí, že nahraditi jest náklady »nutné a účelné«, ale nutná je jen stupňovaná účelnost.

b) Při jednatelství účelném je nahraditi náklady, které jsou účelně vynaloženy, jenže se zde účelnost měří podle výsledku, jaký se objevil ve jmění pána věci. Účelnost znamená měřiti zásadně podle obecného hlediska.

Nesmíme zapomínati, že při jednatelství účelném o tom, zda jednatelství je dovoleno čili nic, rozhoduje individuální hledisko pána věci. Naproti tomu o tom,

zda vzhledem na dosažený výsledek zásahu byly náklady účelně vynaloženy, rozhoduje obecné hledisko. Na př. A spraví plot svého souseda. O tom, zda jednání bylo účelné, rozhoduje řádně projevovaný úmysl pána věci (ovšem »mlčky«, zda je mu totiž po chuti, aby plot byl zřízen čili nic (hledisko individuální), naproti tomu náklady na zřízení plotu nutno posuzovati podle hlediska obecného.

O tom, má-li jednatel nárok na mzdu, je rozhodnouti podle toho, zda můžeme v daném případě považovati práci jednatelovu za část jeho výdělečné činnosti.

25. Ratihabice. — Pán věci je dále povinen schváliti opatření jednatelovo a tím převzít na sebe závazky jednatelovy v zájmu věci účinně a zprostiti jednatele; dále je povinen převzít výsledek činnosti jednatelovy. Tato povinnost je samostatná vedle povinnosti nahraditi náklady, v obč. zák. však zvláště upravena není, ale vyplývá z toho, že jednatelství bez příkazu je upraveno v téže kapitole jako smlouva zmocňovací.

Ratihabice je projev vůle, který může být učiněn buď výslovně anebo mlčky, ale vždy předpokládá způsobilost pána věci. Není-li této způsobilosti, není ani jednatelství.

Nepravé jednatelství.

26. Vymezení. — Jednatelství je v občanském zákoníku velmi úzce vymezeno a ke smlouvě chybí jen konsens pána věci, ale i ten má být konečně dán. V římském právu neg. gest. byla vymezena mnohem šířeji, následkem toho zůstala mimo úpravu řada případů, které uvádí římské právo. Mluvíme zde o t. zv. nepravém jednatelství bez příkazu. Potřeba úpravy byla pocítována, ale na druhé straně domnívali se právníci XVIII. století, že žalobu z obohacení není třeba upravovati, poněvadž tato je upravena již podle přirozeného práva. Tím si redaktoři práci ztížili.

Vypadá z pravého jednatelství:

1. Když jednatel, domnívaje se, že obstarává věc svoji, obstaral věc pánovu a tento měl z toho užitek.
2. Je-li mýlka v osobě pána věci.
3. Je-li jednatel nebo pán věci nezpůsobilý k těm právním činům, které jsou k pravému jednatelství nutné.

27. Literatura. — Kulendík, Všehrd VIII, 223; Demogue, Des obligations en général III, 8; Cogliolo, Tratto dell' amministrazione degli affari altrui; Pacchioni, Trattato della gestione degli affari altrui; Carrez, La gestion d'affaires th. Lille 1911; Picard, Revue de droit civil 1921, 419; Leist, Das erlaubte unberufene Eingreifen in fremde Vermögensangelegenheiten; Ogonowski, Die Geschäftsführung ohne Auftrag nach österr. Recht; Wlassak, Zur Geschichte der neg. gest.; Zimmermann, Stellvertretende neg. gest.; Monroy, Die vollmachtlose Ausübung fremder Vermögensrechte; Sturm, Das Grundprinzip der neg. gest.; Isay, Übung fremder Vermögensrechte; Bruchmann, Die Rechte des Geschäftsführers ohne Auftrag; Leut, Begriff der auftraglosen Geschäftsführung; Carl.

Die Ansprüche des Geschäftsführers ohne Auftrag auf Ersatz seiner Aufwendungen; Krasnopolski, Obligationenrecht, § 71; Schey, Die rechtliche Natur der Geschäftsführung ohne Auftrag (ve Festschrift für Zittelmann 1912); Gierke, Deutsches Privatrecht III, § 216; Swoboda, Bereicherung, Geschäftsführung ohne Auftrag, versio in rem; t ý ž, Das A. B. G. B. im Lichte der Lehren Kants.

KAPITOLA DRUHÁ.

Obrácení věci v užitek druhého.

§ 1. Základy.

28. **Problém.** — Obrácení věci v užitek druhého (Verwendung einer Sache zum Nutzen des andern) je překladem obecnoprávní versio in rem. V římském právu měli jsme žaloby de peculio a de in rem versio. Zaloby tyto připojovaly se úzce k římskoprávní organizaci rodiny. V obecném právu nebylo již této organizace, ale zůstala snaha zachovati tuto instituci. Zdá se, že na to měl značný vliv Paulův výrok: »Natura enim aequum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorum« (D 12, 6, 14). Zásada tato jest považována za přirozenoprávní a mělo se za to, že již tím je součástí každého právního řádu. (Tak ještě Planiol, Précis de droit civil.) Positivní zákonodárství se snažilo přizpůsobiti se tomu, a to buď žalobou, přizpůsobenou actioni de in rem verso obecného práva, anebo conditioni sine causa. Pruský ALR. volil první způsob (ALR. XII, §§ 262 n.), něm. obč. zákoník druhý (BGB., §§ 812 n.). V občanském zákoníku nalézáme obě žaloby, ale poměr k Paulově zásadě není jasný; patrně měli redaktoři za to, že třeba v pozitivním právu některé pochybnosti upravit, jinak že má platiti přirozené právo, což je hledisko ovšem nemožné.

29. **Přehled ustanovení.** — 1. Pod marginální rubrikou »Obrácení věci ve prospěch druhého« jsou zahrnuti čtyři paragrafy, z nichž § 1041 jedná obecně o obrácení věci na prospěch druhého, § 1042 o vydání za druhého, které musil tento učiniti podle zákona, § 1043 o obětování věci, aby odvráceno bylo společné větší nebezpečí, § 1044 odkazuje náhradu škod válečných na pořad práva správního.

2. Ustanovení tato připojují se obsahově (t. j. účelově) velmi blízce k ustanovením o jednatelství bez příkazu, ale nevyžaduje se, aby zde byly všechny náležitosti, kterých zákon vyžaduje pro jednatelství nutné a účelné. Zahrnují tedy tyto paragrafy též t. zv. jednatelství nepravé. Ustanovení tato jsou však tak široce stylisována, že se jednatelstvím nepravým nevyčerpávají.

3. Z předpisů není jasně patrné, zda ustanovení § 1041 má býti obecným ustanovením a ostatní dva případy jen exemplifikaci jeho, či zda jde o ustanovení rovnocenná. Vzhledem k hledisku redaktorů a k přirozenoprávnímu základu těchto ustanovení je míti za to, že první eventualita je pravděpodobnější.

30. **Princip těchto ustanovení.** — Občanský zákoník upravuje způsoby, jakými přecházejí hodnoty z jednoho jmění do druhého. Přejde-li hodnota jiným způsobem, může se proti tomu brániti subjekt jmění

žalobami, které se mu dávají k dispozici: žaloba z odnětí a rušení držby (§ 339), žaloba vlastnická (§ 369), náhradní nároky při různých případech přirůstku (§§ 415, 416, 417, 418, 419), žaloba na vrácení toho, co bylo bezdůvodně plněno (§§ 1431—1437), na náhradu škody (XXX. hlava). Žaloby tyto mají přesně vymezené pole působnosti, takže zachycují jen případy vytčené. Proto přechody hodnot majetkových, které nejsou upraveny v občanském zákoníku, nebyly by ani autorisovány, ani reprobovány a byly by mimo oblast právní. Následek toho by byl, že by část jmění jednotlivcová byla mimo ochranu právní, což by byla situace velmi neutěšená a vedla by k naprosté nejistotě.

Situace je nyní tato: Občanský zákoník obsahuje jen vymezený počet způsobů přechodu hodnot a mají-li býti všechny ostatní způsoby reprobovány, musíme míti ustanovení, které je v jádře negativní. Tomuto postulátu má býti vyhověno ustanoveními §§ 1041—1044, z nichž § 1041 nabývá zvláštní důležitosti. Podle toho jde o žalobu supletorní a obecnou.

Ustanovení tato jsou tedy zásadní důležitosti a připínají se jako obecná ustanovení ke všem ostatním majetkoprávním předpisům.

31. **Versio in rem a § 7.** — Soudce může užívatí analogie a může rozhodovati též mimo předpisy občanského zákona podle »přirozených zásad«, to znamená, že může autorisovati též takové přechody, které nejsou upraveny obč. zák. Tato činnost soudcova není dotčena §§ 1041 n. a tato ustanovení jsou supletorní i vzhledem na toto obecné zmocnění soudce.

Otázka, zda přechod hodnoty má býti reprobován či autorisován podle § 7, nemusí býti řešena předem, neboť otázka tato může býti řešena též ve sporu, když se žádá za vrácení věci, jež byla obrácena ve prospěch žalovaného. Tím se obsah těchto předpisů (§ 1041) rozšiřuje v tom smyslu, že přechod, jinak v obč. zák. ani neautorisovaný ani nereprobovaný, je reprobován, odporuje-li přirozené slušnosti.

32. **Otázka obohacení.** — Nazveme-li každý přechod hodnoty majetkové obohacením toho, v jehož prospěch se udál, pak můžeme tuto žalobu nazvati žalobou z neodůvodněného obohacení. Omezujeme-li však obohacení na to, oč je jmění žalovaného ještě rozmnoženo, kde tedy obohacení patří ke skutkové podstatě tohoto nároku, tedy není tato žaloba žalobou z obohacení.

V občanském zákoníku máme též tohoto druhu žaloby z obohacení § 947 (odvolání daru pro nouzi), § 949 (odvolání daru pro nevděk proti dědici obdarovaného), § 1424 (plnění nesvéprávnému věřiteli).

§ 2. Obecné ustanovení.

33. **Zákonný předpis.** — Ustanovení § 1041 zní: »Bylo-li věci druhého upotřebeno mimo případ jednatelství ku prospěchu dru-

hého, může vlastník žádati nazpět věc, nebo, nemůže-li se tak státi, hodnotu, kterou měla v době, kdy se jí upotřebilo, a to i tehdy, když prospěch z upotřebení byl později zmařen.»

34. Legitímace žalobcova. — Žalobce musí prokázati, že jeho věc byla obrácena ku prospěchu žalovaného. Zákon nazývá ho vlastníkem věci. Tyto dva názvy musíme si nejprve objasniti.

a) Věci rozuměti jest jakoukoliv hodnotu majetkovou, čili ve smyslu obč. zák. věc nejen hmotnou, leč i nehmotnou (která se nazývá také subjektivní právo).

b) Vlastník je nejen vlastník věci ve smyslu § 354, ale i ve smyslu § 353 (t. j. subjekt jmění ve smyslu panující doktriny, zvaný oprávněný nebo subjekt práva).

Poznámka. Není vhodno mluvíti o vlastníku jako subjektu práva, poněvadž tento pojem zavádí nás tam, že potom nemůžeme zachytiti právě neautorisovaný přechod hodnoty majetkové, který se tímto předpisem reprobuje. Nelze mluvíti dále o subjektu práva, poněvadž bychom tím musili označiti pojem t. zv. materiálního práva subjektivního, kterýžto pojem jsme zavrhlí ze zásadních důvodů noetických a metodologických.

Příklady: Věci je rozuměti každou věc nemovitou i movitou, tedy pozemek, užitý sousedem, stroje, vestavené do továrny, dále patří sem i věci nehmotné, tedy osobování služebnosti na újmu oprávněného (vlastníka), na př. omylem vykonávané požívání, nebo zkrácení pachtýře věcí osobou třetí (soused složí cihly na propachtovaný pozemek); věci je zde »právo« pachtýřovo, nebo nárok právého věřitele proti tomu, jemuž jako soudně uznanému »vlastníku« pohledávky bylo placeno (§ 1424).

35. Obrácení věci. — Zákon používá obratu trpného, aby naznačil obrácení věci žalobcovy ku prospěchu žalovaného. Nezáleží na tom, kým věc byla obrácena ku prospěchu a můžeme mítí tedy tyto případy:

a) Věc obrácena byla jednáním žalobcovým. Zákon praví, že se tak stalo mimo jednatelství bez příkazu. Z toho plyne, že jsou v tom zahrnuty případy t. zv. neprávého jednatelství, o nichž viz. čís. 26.

b) Věc byla obrácena jednáním žalovaného. Zde odpadají příklady, kde žalobce má nárok na náhradu škody, tedy zásadně případy, kde jde o zaviněný zásah do žalobcova majetku.

c) Věc byla obrácena jednáním třetího. V tomto směru připíná se tato žaloba na obecnoprávní versio in rem utilis. Tato žaloba přísluší tomu, kdo jednal s nepřímým zástupcem, proti zastoupenému.

d) Věc byla obrácena bez lidského přičinění. Jde o náhodu, kterou se jmění jednoho zvětšilo na újmu jmění druhého.

36. Užitek. — Nedostačí, že hodnota přešla ze jmění žalobcova do jmění žalovaného, nýbrž vyžaduje se, aby žalovaný měl z toho užitek,

to znamená, že to, co přešlo, mělo nejen hodnotu pro žalobce, nýbrž že mělo i hodnotu pro žalovaného. V našem právu máme hodnoty stanoveny s hlediska subjektivního (řídí se skutečnými lidskými potřebami), a to zpravidla s hlediska obecného (hledisko pořádného obchodu), výjimečně jen s hlediska individuálního (cena zvláštní oblíbenosti atp.). V daném případě (§ 1041) nemáme nic řečeno, tedy rozhoduje hledisko obecné, hledisko pořádného obchodu.

Užitek může být nejrůznějšího druhu: může se zakládati na trvalém rozmnožení jmění žalovaného tím, že bylo na př. užito cihel žalobcových ke stavbě, nebo může býti užitek jen přechodný, na př. žalovaný vypije omylem pivo žalobcovo, nebo žalovaný byl léčen žalobcem (Gl. U. č. 542). Nesmíme zapomenouti, že jde jen o neautorisovaný přechod nějaké majetkové hodnoty ze jmění žalobcova do jmění žalovaného, ale že nejde o trvalé rozmnožení tohoto jmění.

37. Zmařený užitek. — Rozhodující je okamžik, kdy hodnota ze jmění žalobcova přecházela do jmění žalovaného; nerozhoduje, co se stalo s touto hodnotou ve jmění žalovaného, tedy ani to, zda měl žalovaný z této hodnoty faktický zisk.

Na př. někdo v dobré víře uloží do svého sklepa cizí víno, které stočí do lahví; láhve byly dřívě, než mohly býti zkonsumovány, ukradeny. Užitek byl sice zmařen, ale víno přešlo do jmění žalovaného, bylo tedy obráceno v jeho prospěch.

38. Předmět povinnosti (úkon). — Žalovaný je povinen vydati věc, která byla obrácena v jeho užitek, t. j. onu majetkovou hodnotu, která přešla do jeho jmění. Nárok jde na vydání věci in natura, jen pokud to není možné, má se nahraditi hodnota (sc. peněžítá) této věci. Podle toho nutno též upravití žalobní petit, který se skládá ze dvou částí: přímé a eventuální. Přímá část petitu může odpadnouti tam, kde je předem jisto, že naturální vrácení není možné, na př. je-li věc výkonem, nebo je-li notorické, že věc in natura již neexistuje, nebo je-li z jiných důvodů nemožno žádati věc in natura zpět, jako na př. při překročení hranic při stavbě.

Při přímém plnění má se věc vrátiti v tom stavu, v jakém byla, když se přechod udál. Bona nebo mala fides nerozhoduje.

Při náhradním plnění má se nahraditi obecná hodnota věci, jakou měla věc v době přechodu. Rozhoduje jen hodnota věci, pojatá sama o sobě, tedy bez ohledu na to, jakou hodnotu měla ve jmění žalovaného, nebo jakou měla ve jmění žalobcově. Toto bude najmě důležitě u pozemků, kdežto u movitostí musíme vzítí věc jednotlivou, nikoliv jako část nějakého souboru atp.

§ 3. Zvláštní případy.

39. Obrácení věci jednáním žalobcovým. — Žalobce není jednatelem ve smyslu občanského zákoníka, na druhé straně nemíní jednáním svým prokázati žalovanému bezplatně úsluhu. Jde v těchto případech

o t. zv. nepravé jednatelství. A. Sem patří předně případ, kdy jednatel, domnívaje se, že opatřuje věc vlastní, opatřil věc druhého, a to ku prospěchu tohoto druhého. Není správně vylučovati tento případ z okruhu ustanovení § 1041. B. Dále případ, že žalobce opatřil věc ku prospěchu svému i žalovaného; nejčastěji bude to opatření společně věci, pokud nárok jednatelův není dán podle XVI. a XXVII. hlavy. C. Pak případ, že jednatel se zmýlil v osobě pána věci, případy, o kterých se několikráte zmiňují Justinianáská digesta (nejm. případy, kde jak domněly páni věci, tak i jednatel byli bona fide). D. Opatření věci osoby, nezpůsobilé k právním činům, tvořilo východisko obecnoprávní nauky o t. zv. versio in rem, a nutno je také sem počítati. E. Konečně sem patří případ, že jednatel byl nezpůsobilý k právním činům.

Příklady: A. Pachtýř žádal podle zákona na ochranu drobných pachtýřů o prodloužení pachtu, na což propachtovatel nepřistoupil. Pachtýř si vymohl prodloužení pachtu výrokem soudním. Pozemek byl propachtován propachtovatelem druhému pachtýři, který pozemek pohnojil a obdělal. Tento druhý pachtýř musil ustoupiti prvému pachtýři a žádal po něm náhradu nákladů na hnojení a náhradu za obdělání. Nárok byl přiznán (Vážný č. 4935).

B. Spoluvlastník, nemající práva spravovati společnou věc, učiní nutné opravy na společně věci. Přesně vzato není to jednatelství, poněvadž jednatel neopatřuje cizí věc, proto je také odůvodněna sankce podle § 1041. Jednatel musí jednat ku prospěchu společně věci, kde rozhoduje hledisko obecné, a ne snad ku prospěchu výlučně svému.

C. Jednatel se domníval, že jde o soukromé jmění osoby A, ve skutečnosti však šlo o věc, patřící obchodní společnosti B, jejímž členem byl A. Jednatel má nárok na náhradu opatření proti společnosti B. Není zapotřebí, aby společnost měla z toho nějaký obchodní zisk, dostačí, že hodnota opatření dostala se do jmění společnosti B.

D. Jde především o výživu osoby nespěprávné na její účet. Zeiller uvádí na tomto místě i opatření nemocného vůbec. Podle toho mínili redaktoři odlišiti v. in r. od jednatelství nutného tak, že v. in r. týká se více osoby, kdežto jednatelství majetku. Z kontextu zákona není to patrné. Opatření věci nespěprávného bylo vzato v obecném právu za východisko proto, že zde byla zdánlivá analogie s osobou poddanou římského práva, ovšem zavázán byl držitel moci a nikoliv poddaný.

E. Člověk svéprávnosti zcela zbavený opraví svým materiálem sousedův plot. Není to jednatelství, poněvadž jednatel nemohl projevit po právu svoji vůli jednat v zájmu druhého. Bylo tedy jednáno bez jednatelství.

40. **Vyloučené případy.** — Jde o supletorní žalobu, tedy jsou vyloučeny ty případy, pro které jsou stanoveny zvláštní nároky. Tak případu sub A. podobají se nároky bezelstného držitele (§ 329); nároky tyto jsou zvláště upraveny, spadají tedy pod zvláštní ustanovení. Pokud však bezelstný držitel není chráněn těmito zvláštními nároky, má místo žaloba podle § 1041. Obmyslný držitel má také nárok zvláště upravený (§ 335). Dále je zmíniti se o §§ 418, 420. Případu sub B. podobá se ustanovení § 37 k. ř. § 26 ř. vodního zákona.

Zvláštní problém je otázka poměru § 1041 k §§ 1431—1437. Mohlo by se říci, že případy, uvedené v těchto paragrafech, nemají s § 1041 nic společného, poněvadž hodnota přešla na základě původně platného jednání, které se stalo později neplatným,

ať již soluční smlouva byla prohlášena pro omyl v důvodu za neplatnou, ať původně platné jednání resolutivní výminkou se stalo neplatným atp. Než přece jde pak o přechod bezdůvodný, t. j. mimo autorisaci zákonnou, a tu právě spadá pod ustanovení § 1041, pokud není nárok dán podle §§ 1431 n. Jak jest z obecné části obligčního práva zřejmo, není speciální nárok na vrácení věci, resp. hodnoty její dán ve všech případech, kde plněno je »bez důvodu«, proto nutno přijmouti v těchto případech supletorní nárok podle § 1041.

41. **Plnění za druhého.** — Speciální případ, kde žalobce jednáním svým obrátil věc ku prospěchu druhého, je upraven v § 1042: »Kdo za druhého učiní náklad, který tento druhý podle zákona byl povinen učiniti sám, má právo žádati náhradu.«

Předpokladem je, že žalobce není se žalovaným ve smluvním poměru, podle něhož by měl náklad tento učiniti, a že žalobce nemůže tento náklad od někoho jiného požadovati.

Náklad má zde stejně široký význam jako věc v § 1041.

Náklad musí býti učiněn, aby byla splněna povinnost žalovaného. Sporný je výklad slov »ze zákona«. Doktrina má za to, že jsou tím míněny všechny povinnosti, tedy i smluvní, kdežto praxe se kloní k mínění, že smluvní povinnosti jsou vyloučeny. Jistě jsou v tom zahrnuty jak tak zvané soukromoprávní, tak i tak zvané veřejnoprávní povinnosti.

Náklad bude někdy záležitostí na plnění osobě třetí, tedy v přechodu hodnoty do jmění věřitele žalovaného tím, že závazek jeho byl zrušen, ale nemusí tak býti. Žalovaný může býti (ať již z t. zv. titulu soukromoprávního, ať již z t. zv. veřejnoprávního) nucen majetek svůj udržovati v určitém stavu a žalobce učiní tak za žalovaného.

V tomto případě není jednatelství, t. j. žalobce neměl úmyslu jednat na vrub určité osoby, nýbrž šlo mu předem o to, aby věc byla opatřena, aniž dal najevo, že tak chce učiniti bez náhrady, tedy i když se tak stane osobou k právním činům nezpůsobilou, pokud ovšem je to přípustno (placení vyloučeno!).

Nárok tento je zcela samostatným nárokem, není zde subrogačního regressu. Promlčení 30 let.

Náklady jsou omezeny povinností žalovaného. Jsou-li náklady větší než byla povinnost žalovaného, není možno plus podle tohoto ustanovení požadovati.

42. **Plnění alimentů.** — Nejčastějším případem sem spadajícím je živobytí osoby, která si nemůže sama opatřiti obživu. Povinni jsou v tomto případě buď příbuzní v linii přímé, anebo veřejné korporace, jako domovská obec, částečně okres (v Čechách) a země. Kdo opatří potřebné osobě tyto alimenty, aniž dá platně najevo, že to chce učiniti z pouhého milosrdenství, má nárok na osobu povinnou, ať tento závazek tkví v t. zv. soukromo- či veřejnoprávním poměru, tedy jak proti

příbuzným, tak i proti domovské obci. Kdo však tyto náklady činí, zavázav se k tomu smluvně, ať osobě k výživě oprávněné, ať osobě třetí, nemá nároku podle § 1042. Měl-li by nárok supletorní, kdyby byl druhý smluvník insolventní, je velmi sporné, jen podle § 1041 dal by se obhájit, kdežto pod ustanovení § 1042 spadal by tento regresní nárok, když tento příslušnou smlouvou zůstal zachován.

Příklady: Nalezenec je živen v okresním dětském domově na účet neznámých osob k výživě povinných. Slovo »výživa« nutno vzít ve významu co nejširším, ovšem jen potud, pokud sahá povinnost žalovaného. Dá-li se manželka léčit specialistou bez vědomí manžela, nemá specialista nárok proti manželovi, podrobí-li se manželka drahé operaci kosmetické, není manžel povinen ji zaplatit, nespadájí-li útraty do jeho alimentární povinnosti. Kupuje-li manželka šaty na dluh, nemá prodávatel nárok podle § 1042, leč jen podle § 1041, pokud manžel by byl povinen tak učinit, neboť dodání šatů je v tom smyslu užitek pro něho. Kdo uzavře s nemanželskou matkou smlouvu pěstounskou, má nárok jen proti ní, podle § 1041 však případný nárok i proti nemanželskému otci, když matka nemůže platit.

43. Obětování věci vlastní ve společném nebezpečí. — Jde o speciální případ, upravený § 1043: »Obětoval-li někdo svůj majetek v čas nouze, aby odvrátil od sebe i od jiných větší škodu, jsou všichni, kterým z toho vzešel prospěch, povinni jej poměrně odškodnit.« Podkladem tohoto ustanovení byla známá *lex Rhodia de iactu*, na niž poukazuje druhá věta tohoto paragrafu (*havarie grosse, die große Havaree*). Jde o jednání žalobcovo, který jedná ve svém i cizím zájmu. Speciálním ustanovením je to, že náhrada se má poměrně rozvrhnouti. Tohoto speciálního ustanovení dlužno užití všude tam, kde byla věc obrácena ku prospěchu více osob. Podle doslovu jde o dobrovolné obětování věci ve společném nebezpečí, ale doporučuje se ho užití analogicky též v tom případě, kde věc byla obětována proto, že tak nařídil policejní orgán, aby byla odvrácena větší škoda.

44. Překročení hranic při stavbě. — Podle zákona ze dne 30. března 1879, č. 50 ř. z., tvoří stavby nedělitelný celek, pokud není možno je technicky rozdělit na samostatné (sc. hospodářsky) části. Proti stavbě nutno podati námitky při stavební komisi, byl-li soused řádně pozván, jinak je se všemi svými námitkami prekludován. Je-li soused *bona fide*, že neobmyslný stavebník staví celou budovu na svém pozemku, nevznese námitek; vyjde-li však později najevo, že fakticky budova zasahuje na pozemek sousedův, nemůže soused proti tomu již nic namítat, aniž může požadovati části budovy na jeho pozemku se nalézající. Tato část sousedova pozemku je zabrána stavebníkem. Jde zde o neautorisovaný přechod do jmění stavebníkova, soused má však nárok na náhradu podle § 1041. Tak nutno postupovati i při založení komplexu budov, jako jsou továrny atp. Je-li stavebník obmyslný, je dán nárok na náhradu škody.

45. Jednání s nepřímým zástupcem. — Nepřímý zástupce jedná vlastním jménem na vrub druhého. Zástupce je zavázán z tohoto jednání a nikoliv zastoupený. Uzavře-li třetí s nepřímým zástupcem úplatnou smlouvu, je jeho dlužníkem jedině jeho zástupce. Když plněná věc přejde do jmění zastoupeného, obrátila se tato věc v jeho prospěch. Třetí má tedy podle § 1041 nárok proti třetímu, pokud jeho nárok ze smlouvy se zástupcem nebyl honorován. Jde o typický příklad *versionis in rem* obecného práva, ale bohužel případ tento nemáme v našem právu bližší upraven, takže soudce musí doplnit tuto mezeru zásadami slušnosti. Podle toho přiznáme třetímu nárok jen tehdy, když nedal nepřímému zástupci prostředky, aby dluh na účet zastoupeného kontrahovaný zaplatil. Nejdůležitější případ jsou t. zv. stavební pohledávky za dodávky, učiněné staviteli na účet stavebníka. Dále sem patří jednání s nezmocněným jednatelem. Pod § 1041 musíme podřadit i případ, že jednatel svémocně použil cizí věci ve prospěch druhého.

46. Literatura. — Stupecký, *Versio in rem*; Pavlíček, *Zaloby z obohacení*; Wellspacher, *Versio in rem*; Krüger, *Zeitschrift für öff. und P.-Recht*, sv. 29, str. 760 n.; Mayer, *Der Bereicherungsanspruch*; Krasnopolski, *Obligationenrecht*, § 72; Bloch, *Jur. Blätter*, 1912, čís. 31; Swoboda E., *Bereicherung, Geschäftsführung ohne Auftrag, versio in rem*; Planiol, *Traité élém. de droit civil*, II, čís. 932 (str. 311); George Raynaud, *De l'action de in rem verso* (Thèse, Paris 1899); Stolgesco, *De l'enrichissement sans cause* (Thèse, Paris 1904); Rêpert et Tesseire, *Revue trimestrielle*, 1904; Demogue, *Des obligations en général*, III, 121; Gabba, *Nuove questioni*, I, 302.

ČÁST DRUHÁ.

Povinnost nahraditi škodu.

KAPITOLA PRVNÍ.

Obecné výklady.

§ 1. Problém.

47. **Základní pojmy.** — V literatuře se začasť vyskytuje mínění, jako by důvodem povinnosti nahraditi škodu byl delikt, tedy čin zavržitelný a zavržený. Názor tento není správný, neboť čin sám stává se zavržitelným teprve tehdy, když ho hodnotíme podle nějaké normy. Máme v sobě mravní přesvědčení a podle něho buď schvaluje me nebo zavrhuje lidské činy. Toto mravní přesvědčení hodnotí i naše vlastní činy, takže nastává jakési zdvojení naší osobnosti (Problém dvou duší, Ovid, Goethe). Toto mravní přesvědčení není podkladem nějakého jsoucna, ať je toto mravní přesvědčení anebo není, nemá to na jsoucno žádného vlivu, proto také tam, kde operujeme jen matematicko-fyzikálním hlediskem, nemáme ani dobra, ani zla. Pojmy dobra a zla předpokládají tedy normy, bez nich nejsou myslitelné. Norma však nám vypovídá o tom, co má býti, a nikoliv o tom, co je.

Dobré je to, co normě odpovídá, zlé pak to, co normě odporuje. Zde normu pojmáme jako hodnotící úsudek, jehož funkce se vyčerpává právě srovnáním skutečností s normou. V tom smyslu je mezi dobrem a zlem zásadní rozdíl, hranice pojmová je exaktně stanovena: zlo je protívou dobra. Můžeme zlo pojímat jako negaci dobra. Tato konstrukce je doplněna teleologickým pojetím normy, totiž, že mravní přesvědčení je zde k tomu, aby umožnilo lidský život a hlavně spolužití lidí mezi sebou. Z toho názoru vycházejíce, dospívají někteří k to-

mu, že zlo je negace jsoucna. Na tomto názoru nemění nic snaha, vyjádřiti mravní zásady potřebami života, tedy domněle s hlediska kauzálního, ve skutečnosti však s hlediska teleologického, jež však je jen pohledem na svět jevů s hlediska nějaké normy (Problém vitalismu v biologii, problém hodnoty v nár. hosp.). Supponuje i tento t. zv. etický pozitivismus nějakou mravní normu, kterou přijímá jako danou, aniž rozlišuje, zda tato norma patří do světa kauzálního či do světa norem, což je slabá stránka tohoto směru.

Problém se mění, když pojmem normu jako úsudek povinnosti. V tomto směru nám již nejde o dobro a zlo, ale o otázku jinou, totiž o to, zda zlo má býti odčiněno, tedy zda dobrem má býti zlo zhlazeno. Je to určitá norma, která tuto povinnost i její předpoklad stanoví. Dospíváme tak ke dvojímu pojetí zla: jednou jako činu mravně zavrženého, po druhé jako předpokladu určité povinnosti.

Doposud jsme jednali o normách mravních, poněvadž se tam pojem dobra a zla nejdokonaleji ustálil. (Připomínáme, že tyto dva pojmy nepojmáme jako mravní hodnoty, poněvadž tento třetí smysl dobra a zla ponecháváme stranou.) Vedle autonomních norem morálních máme heteronomní normy právní. Jde zde jen o problém povinnosti a nikoliv o hodnocení. Povinnost jde na náhradu újmy, kterou jeden druhému způsobil. Musí zde býti heteronomní norma právní, která stanoví tuto povinnost.

Zlý čin s hlediska právní normy je jen právní skutečnost. Mezi smluvním projevem vůle a zlým činem není žádného rozdílu, oba jsou právními skutečnostmi. Rozdíl možno konstatovati s hlediska normativního jen v ten rozum, že na projev vůle připíná právní řád novou odvozenou normu (smlouvu), kdežto na zlý čin připíná jen subjektivní povinnost v dané normě objektivně stanovenou. S hlediska zákonných norem není mezi smluvním projevem vůle a zlým činem žádného rozdílu, v obou případech jde o právní skutečnost.

Rozdíl mezi zlým činem a právním jednáním činěn byl ve smyslu teleologickém. Právní řád má za účel upravití spolužití lidí mezi sebou; co tomuto spolužití pomáhá, právní řád aprobuje, to, co odporuje, reprobuje. Reprobace spočívá pak v tom, že činy jsou stíhány způsobem pro pachatele nepříjemným. Zde vnašíme do toho metanormativní prvky, předně předpoklad, že sankce zlého činu (povinnosti) je pachateli nepříjemná, dále, že reprobace slouží k tomu, aby spolužití lidí bylo umožněno. Když pak pojmáme normy s hlediska t. zv. pozitivní filosofie, pak dospíváme k tomu, že zlý čin je čin antisociální, dále, že reparace je čin sociální; zde přecházíme s hlediska povinnosti k hledisku hodnotícímu, ale tak, že toto hodnotící hledisko má dávatí obsah onomu hledisku povinnostnímu. Norma je dána a posteriori podle přírodních zákonů, řídicích společností, které si aposteriori

z daného světa vyvodíme. Je-li tomu tak, pak se otázka náhrady škody opírá konec konců o normu metajuristickou, totiž o normu přirozeného práva, která zde má zbarvení sociologické. Norma tato zůstává nicméně normou přirozeného práva, třebaš má podklad aposteriorní. Dříve zabývali se teoretikové přirozeným právem a priori daným, podle něhož z pojmu osobnosti lidské dán byl zlý čin, totiž tam, kde osobnost tato byla snížena činem druhého. Z toho plynula i povinnost čin tento odčinit. Je-li výsledkem zlého činu škoda, plyne z toho povinnost tuto škodu nahraditi.

48. Zavínění. — Problém viny je velmi starý, snad tak starý jako lidstvo samo. Po vině má následovati trest, takové je obecné přesvědčení lidu. Proti tomuto hledisku je osud, kde trest stíhá člověka za zlo, jež nezavinil. Problém viny pramení zase ve světě norem, a nikoliv ve světě jevů. Tak jako zlého činu není bez normy, tak není bez normy ani viny. Mravní přesvědčení ukládá člověku, aby jednal s určitou mírou rozvážlivosti, a není-li tato míra zachována, jednal dotčený člověk proti mravnosti. Tato mravní norma však předpokládá, že člověk je schopen vědomí, co se smí a co se nesmí, a že to člověk také ví. Takový člověk je osobou ve smyslu mravním. Není tedy mravní osoba rovna člověku, neboť člověk je osobou jen potud, pokud je touto normou zachycen. Lidé, kteří nejsou schopni tohoto vědomí, nejsou osobami ve smyslu mravním. (Jiný pojem osoby plyne z pojmu mravní entechie.)

Jen osobě přičítáme vinu. Osobou je člověk, který má tak vyspělý rozum, že je schopen této přičitatelnosti. Schopnost tato dostavuje se s vyspělostí fysickou, a proto můžeme souditi, že člověk, překonav dobu puberty, je schopen této úsudečnosti. Na druhé straně může i přes tento věk trvati neschopnost v tomto směru, takže pak podle mravního zákona nemůžeme přičítati tomu člověku tuto schopnost. Proti přičitatelnosti máme zde nepřičitatelnost a lidem takovým říkáme, že jsou nepřičetní. Nepřičetnost, t. j. stav, odpovídající nepřičitatelnosti, může býti různého druhu: buď je to přechodný stav jako následek choroby, poruchy nervů atp., anebo je to trvalý stav, jako při duševních chorobách. Přičetnost a nepřičetnost jsou tedy duševní stavy, patřící do světa jevů. Měřítkem jich není však nějaký matematicko-fysický zákon, nýbrž norma, že každý má jednati rozvážně. Záleží právě na normě, aby stanovila míru této rozvážlivosti.

Tak jako je tomu v morálce, tak je tomu i při heteronomních normách právních. Přičitatelnost, tedy hranice mezi přičetností a nepřičetností, je stanovena normou. Tato jí může stanoviti přesně, anebo může ponechati rozhodnutí pro každý jednotlivý případ, sama stanovíc jen pružnou míru, ale vždy jde o hodnocení, tedy o rozhodování, zda v daném případě jde o přičitatelnost.

Zavínění je porušení povinnosti. Ten, kdo měl jednati rozvážně, ale nejednal, takže se dopustil zlého činu, zavínil zlo. Vina je zde ve spojení se zlem. Není viny beze zla, což tedy předpokládá jednak, že máme normu, která stanoví, co je zlo, a druhou normu, která stanoví, jak se tohoto zla máme vyvarovati. V laickém názoru se obě tyto normy spojují v jedno a v teorii právní hledisko přirozeného práva značně zatemňuje problém, ať již jde o přirozené právo aposteriorní (sociologické) či apriorní (kantovské).

Vina je tedy skutková podstata, hodnocená určitou normou, není tedy žádnou právníkou skutečností. Komu přičítáme vinu, toho činíme odpovědným z jeho činů. Je tedy vina foliem k odpovědnosti.

49. Náhoda. — O náhodě mluvíme tam, kde se někomu stala újma, aniž z toho můžeme někoho vinit. Náhoda může býti normována, ale náhoda je také pojem negativní, a pak platí všude tam, kde není normována vina. Znamená tedy náhoda v širokém svém významu nedostatek viny.

I náhodná událost může býti předpokladem povinnosti škodu nahraditi, tak jako jí může býti událost zavíněná. Záleží na pozitivních předpisech.

50. Kausální nexus. — Dalším základním pojmem je t. zv. příčinná souvislost. Máme-li na mysli, že povinnost nahraditi škodu je určena skutkovou podstatou, je mezi danou skutkovou podstatou a subjektivní povinností poměr podmiňujícího k podmíněnému. Povinnost není jev, nemůže tedy daná skutková podstata býti příčinou subjektivní povinnosti škodu nahraditi. Podmiňující skutkovou podstatou je újma, a to újma buď zavíněná nebo nezavíněná. Tato újma jest jev a tento jev má svoji příčinu podle přírodních zákonů; příčina je na normě zcela nezávislá; újma však sama je nejen následkem, leč sama příčinou dalších jevů. Konečně nesmíme zapomínati, že nelze v daném případě exaktně stanoviti jeden jev jako příčinu, zpravidla jde o průsek celé řady prolínajících se jevů, z nichž je nám jen část známa.

Z toho plyne, že v abstraktní podmiňující podstatě bude nutno stanoviti, co je újma. Tato újma determinuje se událostí, která je jednou z jejích příčin, tedy t. zv. příčinou škody. Nesmíme zapomínati, že zde jde o charakteristiku ve smyslu normy, tedy vlastně o individualisaci této subjektivní povinnosti. V právní vědě se ustálil pro tuto individualisaci výraz kausa, jehož se užívá jak při individualisaci smluvních povinností, tak i zde, pro individualisaci povinností z t. zv. deliktů.

V podmiňující skutkové podstatě máme však zpravidla též zařazen hodnotící úsudek o t. zv. vině. Tak může se státi, že tato vina spolu se škodlivou událostí charakterisuje tu či onu deliktvní povinnost, a tak mluvíme o tom, že vina je kausou. Ale zde zaměňujeme často problém

a říkáme, že vina je kausou škody; slovo kuasa béřeme ve smyslu novodobého kausalismu a tvrdíme, že vina je příčinou škody. To je ovšem nesprávné. Nerozeznává se příčina a odpovědnost. Vina nikdy není příčinou ve smyslu kausálním, vina je předpokladem povinnosti a její protivou je náhoda. V kausálním světě jeví není náhody, poně- vadž by jinak všechny přírodní zákony neměly smyslu. Musíme tedy rozeznávat: kausa jako příčina jevu a kausa jako individualisační znak subjektivní povinnosti.

51. Ideové základy občanského zákoníka. — Jako literární výt- vor je občanský zákoník konstruován jako systém subjektivních práv. Po- jem práva subjektivního je zcela neurčitý, a mimoto nesprávně se- strojený pojem. Tímto hlediskem není právní věda vázána, neboť věda má jenom zjistiti, jaké povinnosti stanoví občanský zákoník, resp. jaké jsou meze delegujících právních norem, určujících meze delegátovi, t. j. soudci, po případě správnímu úřadu. Pro občanský zákoník je vý- chodiskem subjektivní právo, t. j. jednak hodnota, chráněná právním řádem, jednak svoboda osobnostní i majetková. Kdo poruší toto právo, je povinen újmu, druhému tím způsobenou, nahraditi. Konstrukce by byla velmi jednoduchá, ale předpoklad je vadný a komplikuje nad- míru celou otázku, neboť jednak běře se právo jako derivát normy, po druhé jako jeho předpoklad. Naše úloha je tyto předpisy redukovati na předpoklad normologický.

Základem předpisů o náhradě škody jsou dva paragrafy občanského zákoníka. Paragraf 1293: »Škodou je všeliká újma, která byla někomu způsobena na jmění, na právech a na jeho osobě. Od ní se liší ušlý zisk, jehož se může někdo nadíti za obvyčejných poměrů.« Dále para- graf 1294: »Škoda vzchází buď z bezprávného činu anebo opomenutí anebo náhodou. Protiprávní poškození je způsobeno buďto z vůle pachatelovy, nebo bez jeho vůle. Poškození samovolně se zakládá buď na zlém úmyslu, byla-li škoda způsobena vědomě a úmyslně, anebo na nedopatření, bylo-li učiněno ze zaviněné nevědomosti anebo z nedostatku patřičné pozornosti anebo patřičné pile. Oboje sluje zaviněním.«

Přidáme-li k tomu ustanovení § 1295, že každý má právo požadovati od škůdce náhradu škody, kterou tento způsobil svým zaviněním, ať již přestoupil předpis zákonný anebo smluvní, viděti z toho zřejm-ě snahu konstruovati povinnost k náhradě škody jako náhradu za po- rušené subjektivní právo (srov. § 1305). Bez této ideologie máme zde dva pojmy: pojem porušení právního předpisu a pojem příčiny škody. Nyní jsme u nejjáhadnějšího problému právní vědy: jak totiž je možno porušení právní normy pojmuti jako příčinu újmy majetkové. Problém tento není v této formulaci vůbec řešitelný, neboť porušení právního předpisu plyne z hodnocení skutečností normou, kdežto příčina je

dána podle přírodních zákonů. V právní vědě máme nesčetné množ- ství teorií, snažících se tento rozpor překlenouti, a právě množství teorií dokazuje, že není z nich žádná správná, nýbrž že každá z nich má jen pravdy část. Obě je totiž součástí skutkové podstaty, stanovící povinnost k náhradě škody, a tato povinnost je sankcí na porušení normy, nejde zde tedy o kausalitu přírodní, nýbrž o tak zvanou kausa- litu normologickou, která však nemá s první nic společného a zna- mená jen tolik, že každá povinnost je podmíněna určitou skutkovou podstatou. Škoda, která je zde pojata jako následek přestupku, musí býti samostatně normována a nelze ji stanoviti přírodním zákonem.

§ 2. Obecné předpisy.

52. Delikt. — Z předchozího odstavce je patrnó, že delikt je dán vzhledem na určitou normu. V předešlém jsme zjistili, že není mezi právním a bezprávním jednáním žádného zásadního rozdílu, když je pojímáme jako předpoklad určité povinnosti. Na druhé straně se může objeviti delikt jako protějšek právního jednání, totiž jako porušení nějaké povinnosti. Delikt se jeví jako jednání, které povinný činiti nemá. Delikt je tedy produktem hodnocení dané skutečnosti normou. V daném případě je skutečností činnost lidská, která se hodnotí normou.

Zní-li norma »Je-li A, má býti B«, je dán delikt, jestliže povinný, ačkoliv je dáno A, neučinil B, nýbrž non B. Tato konstrukce deliktu je umožněna jen tím, vyjdeme-li z Weyrova pojetí normy, naproti tomu Kelsenovi musí nutně vypadnouti, jemu se musí delikt jeviti jen jako skutková podstata státní sankce. Kdežto ve Weyrově pojetí normy možno konstatovati delikt již tím, hodnotím-li skutečnost normou, je podle pojetí Kelsenova zapotřebí sankce a delikt se jeví jako část skutkové podstaty této sankce.

53. Delikt jako podmínka povinnosti. — V předchozím odstavci jsme zjistili delikt jako porušení povinnosti. Delikt může však býti též podmínkou povinnosti. Povinnost tato je sankcí na porušení normy jiné, jde zde tedy o dvě normy: jedna stanoví povinnost, druhá stanoví sankci na kontravenci. Tato sankce je zase povinnost. Skutková pod- stata této druhé normy je tak konstruována, že musí nutně míti vztah k první normě a na hodnocení skutečností touto první normou.

Forma takové sankční normy je taková: »Je-li stanoveno, že má povinný učiniti B, je-li dáno A, a neučinil B, ačkoliv je dáno A, má býti C.« Zde vidíme, že jedna norma může pojmově záviseti na jiné normě, jde zde o závislost horizon- tální, kdežto doposud byla normologicky stanovena jen závislost vertikální v tak zv. hierarchii norem.

54. Delikt podle občanského zákoníka. — Občanský zákoník v § 1294 mluví jen o protiprávním jednání a opomenutí. Protiprávnost může spočívatí jen v porušení povinnosti, pozitivním právem stanovených. V kapitole XXX. není delikt blíže stanoven, zakládá se tedy v poru-

šení povinností, které v jiných normách stanoví občanský zákoník. Jen některé speciální delikty stanoví hlava XXX.

Tato obecnost deliktu vyvinula se postupem času z římskoprávní lex Aquilla, která byla rozšířena na všechny delikty, jenže delikt pojmán byl ve smyslu přirozeného práva jako porušení subjektivního práva. Poněvadž pak subjektivní práva byla pojmána jako předexistující proti objektivnímu právu, odpadla nutnost vymezovat delikt pozitivním právem. Když však můžeme pojímat delikt jen s hlediska pozitivního práva, je třeba zjistiti, který pozitivní předpis byl porušen.

55. Speciální delikty. — 1. Vedle obecného předpisu § 1294 máme v XXX. hlavě stanovenou řadu speciálních deliktů. Tyto speciální normy se podobají předpisům práva, není zde tedy vztahu k nějaké jiné normě, nýbrž delikt je jen předpokladem sankce, je tedy pouhou skutkovou podstatou. S hlediska přísně normologického nelze ani o deliktu mluvit; delikt je dán jen s hlediska teleologického, totiž, když právní řád hodnotíme podle nějakého axiomatu. Ve slovním výrazu občanského zákoníka splývají oba druhy předpisů, jednak teleologickým pojetím deliktu, jednak samotným pojmem deliktu, který redaktori konstruovali jako porušení subjektivního práva. Kriticky musíme však obé rozlišovati.

Speciální delikty jsou stanoveny předpisy: § 1295, II (zneužívání práva), § 1300 (udělení rady), § 1312 (jednatelství nutné), § 1319 (škoda, způsobená budovou), § 1320 (škoda, způsobená zvířetem), § 1325 (poškození na těle), § 1328 (svedení), § 1329 (omezování svobody), § 1330, II (urážky na cti).

2. S teleologickým názorem souvisí konstrukce, že i delikty speciální opírají se o normu, která ukládá negativní povinnost vystříhati se těchto činů resp. zabránit určité příhodě (delikty komisivní a omisivní). Pokud jde o názor čistě vědecký, je tím otázka vyřízena negativně, jinak je tomu, když se tato konstrukce při legislativě předpokládala a podle toho byly redigovány právní normy. Tu záleží na výkladu příslušných právních předpisů. V další části se zabýváme jen otázkou náhrady škody a proto na tuto otázku nemusíme odpovědět. Kdybychom řečenou konstrukci přijali jako doplněk pozitivních předpisů právních, musili bychom přiznat povinnost k opomenutí nebo povinnost ke konání; povinnost tato byla by dána ex lege, a to každému, jednotlivcům zvláště kvalifikovaným musili bychom přiznat nárok (aktivní legitimaci k žalobě) jako předpoklad sankce na porušení povinnosti. Žaloba by zněla buď na opomenutí anebo na určité plnění. Podle tohoto obsahu bychom musili zařadit tyto poměry mezi tak zv. věcná práva a nikoliv mezi práva obligační. Při povinnosti negativní by žaloba směřovala k opomenutí, a tu máme nadhozenou otázku poměru této žaloby k žalobě o náhradu škody, zda totiž tato žaloba na opomenutí není obsažena v § 1324 obč. z. v žalobě na náhradu škody, zda totiž opomenutí není onou naturální restitucí, která je primérním nárokem z deliktu. Tyto konstruktivní nejasnosti jsou jen důsledkem noetických a metodických nejasností nejen redaktorů, leč i vykladačů obč. zák.

56. Kvalifikace deliktu. — Sankce na delikt se nepřipíná zpravidla bezpodmínečně na porušení právní povinnosti, nýbrž vyžaduje se více, totiž zvláštní kvalifikace t. zv. zavinění, že povinná osoba mohla svoji povinnost splnit a přece nesplnila. Předpisy o zavinění (§ 1295 I.) se podobají ustanovení o nemožnosti plnění. Tak jako když dlužník

není s to plnit, přestává jeho povinnost, tak i při nezaviněném jednání není porušení povinnosti. Ale tak široce nesmíme paralelu brát, paralela se týká jehom toho, pokud jde o porušení smluvních povinností vzhledem na žalobu ze smlouvy. Mimoto máme však žalobní nároky (ve smyslu sankcí na porušení povinnosti), bez ohledu, zda dlužníku bylo či nebylo možno plnit (žaloby věcné). Tím se situace poněkud mění: delikt obecný se stává podobnějším deliktům speciálním, takže delikt je zvláště kvalifikovaná kontravence proti předpisům právním.

57. Obecný delikt. — Na porušení povinnosti stanovena je sankce. Každá jednotlivá norma má svoji sankci. Když konstruujeme delikt jako porušení právní povinnosti, pak je prostě obecně řečeno, co je předpokladem žalobního nároku. Tyto sankce máme stanoveny u jednotlivých právních předpisů, čímž by odpadal obecný delikt, stanovený ve XXX. hlavě. Obecný delikt má však sankci zvláštní, t. j. nahradit škodu, jednáním pachatelovým způsobenou. Touto zvláštní sankcí liší se obecný delikt od obyčejného porušení právní povinnosti. Porušení právní povinnosti je pojem obecněprávní, naproti tomu tento obecný delikt je pojmem čistě pozitivněprávním. Tato deliktovní sankce na porušení povinnosti souběží s jinými sankcemi, které jako jednotlivé žalobní nároky jsou dány stranám k dispozici.

58. Sankce. — Sankce na tento obecný delikt i delikty speciální je náhrada škody způsobené deliktem (§ 1295). I tato sankce vykazuje zvláštnosti, kterých u jiných norem nenalzáme. Zde totiž sankce sama, tedy druhová podstata podmíněná, poukazuje na skutkovou podstatu podmiňující: škoda, způsobená deliktem. Občanský zákoník dospěl k této zvláštní sankci tím způsobem, že si představuje škodu jako újmu majetkovou bez ohledu na daný právní řád. Hledisko je čistě hospodářské. Toto hospodářské hledisko redukuje obč. zák. na hledisko přirozeného práva, t. j. na subjektivní práva. Protiprávní čin je pak onen, který směřuje proti těmto subjektivním právům, tedy způsobuje škodu. Sankce je jednoduchá: nahradit škodu. Toto hledisko není udržitelné a ideologie jeho je zcela opuštěna. Hledisko toto není v obč. zák. normováno, takže není závazné. Nutno konstrukci tuto redukovat na naši konstrukci normy.

59. Škoda, způsobená deliktem. — Pravili jsme výše, že nelze konstruovat z porušení normy příčinu nějakého jevu. Je-li majetková újma jevem, třebaš majícím podklad teleologický (musí ho mít, jde o skutkovou podstatu), pak není delikt, protože jest deliktem, příčinou její. Příčina může být v lidském činu, ale nelze ji vidět v opomenutí. V prvním případě jde o jev skutečného života, který leží v řetězci

kausalitý. V druhém jde o negaci jevu, kausální nexus je tedy vyloučen. Právní předpis normuje však »škodu, způsobenou deliktem«.

Delikt — vezměme obecný — je přestoupení nějaké normy. Někdo měl učiniti B a učinil non B. Kdyby byl učinil B, dalo by se očekávat, že stav jmění druhého, proti němuž tato povinnost směřovala, dosáhne stavu α , ale že se tak nestalo, je stav jmění druhého β . Je-li pak $\sqrt{\alpha\beta}$, je rozdíl $\alpha-\beta$ roven újmě. Tato újma je škodou, kterou pachatel »způsobil« svým deliktem. Spojení mezi deliktem a škodou není nijak kausální, je zprostředkováno normou. Poněvadž jde však o normování skutkové podstaty, jeví se spojení pod zorným úhlem teleologickým, které není nic jiného než právě hodnocení určitého jevu normou.

Sankce se zakládá na tom, že tuto »škodu, způsobenou deliktem«, má pachatel nahraditi. V jakém rozsahu, je v občanském zákoníku různě upraveno.

60. Náhoda. — V § 1294 uvádí se jako pramen škody náhoda. Náhoda je vyjádřena protějškem k protiprávnímu jednání. To může mít dvoji význam:

a) škoda ve smyslu hospodářském, pramení buď v bezprávném činu anebo v jevu, který se právního řádu vůbec netýká,

b) určuje se povinnost nahraditi škodu bez ohledu na zavinění.

Tento druhý výklad poukazuje nás na delikt speciální, kde není zavinění podmínkou povinnosti nahraditi nějakou újmu, povstalou ve jmění druhého. První výklad zaměřuje hledisko normologické s hlediskem kausálním. Přidržíme se toho druhého výkladu, třebaž redaktoři obč. zák. byli by se přidrželi výkladu prvního.

61. Ručení za škodu. — 1. Podle toho je patrné, že ručí se za škodu buď zaviněnou anebo nezaviněnou. V obou případech však zákon neprecisuje zpravidla újmu, leč příhodu, kterou máme považovati za příčinu škody. Tento způsob legislativní práce — společný všem právním řádům — je příčinou mnoha nejasností. Vytkli jsme již řadu omylů, nyní poukážeme na to, že kausální řetěz v přírodě je nekonečný. Tím škoda, i když ji precisujeme podle čísla 58, přece zůstává neurčitá, je-li totiž stanoveno, že újma je rozdíl mezi stavem, který by byl bez škodné události, a stavem, který je po ní. Stav tento není však nic trvalého a je nemožno jej exaktně zachytiti. Újma může býti příčinou nové újmy. Kde stanoviti konec? Konec není v zákoně přímo stanoven. S matematicko-fyzikálním pojmem příčiny nevystačíme, neboť nemáme co činiti s nekonečnou řadou příčin.

2. Tak jako uvedená příčina není přírodopisnou příčinou, tak i následek škody není účinkem škodné události ve smyslu přírodní vědy. To, co považujeme za škodu, za niž pachatel má ručiti, není nic

jiného než újma, kterou podle hlediska pořádného obchodu můžeme pachateli slušně přičítati.

Sem spadají známé školské příklady: A jede vlakem, pro nastalou poruchu, za níž dráha ručí, není možno pokračovati v jízdě, cestující přenocuje ve vesnici, kde se nakazí neštovicemi a zemře. Dráha za to neručí. — A učiní útok na život B-ův, který se nezdaří, ale B následkem toho zmešká vlak, jede druhým vlakem který se srazí, při čemž B přijde o život.

3. Toto obecné hledisko je v daných případech modifikováno speciálními předpisy. Delikt je porušení povinnosti a je deliktem jen potud, pokud je porušením povinnosti. Norma je spojení dvou skutkových podstat A B, ne kausálně, ale normologicky. Skutková podstata B měla nastati, ale nenastala. Má-li skutková podstata majetkovou hodnotu, tedy je újma již tím samým dána, ale praxe i doktrína jde dále a přičítá pachateli i újmu další, ale zase je v mezích slušnosti.

Na př.: A měl spraviti trativod, a nespravil ho. Je to újma, kterou má nahraditi. Zde by bylo možno žalovati jak příslušnou žalobou pro porušení povinnosti, tak i žalobou za náhradu škody. Ale tím, že trativod nebyl spraven, zůstala voda státi po dešti na poli. Pachatel ručí i za tuto škodu. Když se však vlastník pozemku nestará o to, že trativod nebyl spraven, a uplyne dlouhá doba, takže vlastník mohl na to dohlédnouti a nápravu žádati, a neučinil-li tak, nelze již pachateli přičítati vinu další škody. Lze-li A-ovi přičítati smrt člověka, stanoví trestní zákoník, co má pachatel nahraditi, určuje občanský zákoník. Pachatel má nahraditi oprávněným žadatelům vše co jim smrtí A-ovou ušlo (§ 1327). To, co jim ušlo, nevíme přesně, vždyť B mohl druhého dne zemřiti náhodou, za niž nikdo neodpovídá. A má tedy pozůstalým nahraditi to, co lze podle slušnosti žádati.

62. Škoda. — 1. Definici škody máme v § 1293: »Je to každá újma, která byla způsobena na jeho jmění, právech a osobě.« Ustanovení je zařazeno do oddílu normujícího, t. zv. práva majetková, půjde tedy i v tomto případě o majetkovou újmu. Definice mluví však i o osobě; tomu je rozuměti tak, že subjektem jmění předměty majetkové se zhodnocují, dále jde o činnost tohoto subjektu, která má majetkovou hodnotu. Potud také osoba má hodnotu majetkovou.

2. Dále je problém t. zv. immateriální škody, t. j. nahraditi v penězích újmu, která není škodou majetkovou. Sem patří bolestné (§ 1325), dále pokuty peněžní, které připadají postiženému podle práva známkového (§ 27 z. o ochr. zn.), podle práva původcovského (§ 57 aut. z.), podle práva patentního (§ 103 pat. zák.). Ve všech těchto případech příkoří, která nejsou rázu majetkového, redukují se na výhody, které skýtá majetek. Srov. čís. 85.

3. Cena zvláštní obliby (§ 1331, § 335) může býti buď individuální cena věci a contr. ceny obecné, anebo může to býti újma majetková, která je spojena se ztrátou nějaké věci (na př. rodinná památka), která má býti pachatelem nahrazena.

63. Druhy škody. — Občanský zákoník rozlišuje škodu, zakládající se na zmenšení jmění (positivní škoda, *damnum emergens*) a ušlý zisk

(lucrum cessans). Rozdíl tento je stanoven v § 1323. Zmenšení jmění se zakládá na tom, že byla zničena nějaká majetková hodnota, nebo že byla tato hodnota odňata, porušena atp. Úslý zisk se naproti tomu zakládá na tom, že se nedostavilo rozmnožení jmění, jehož by bylo možno očekávat za normálního průběhu věci.

§ 3. Ručení podle viny a za výsledek.

64. Pojem. — Povinnost nahradit škodu připíná se někdy k pouhému faktu, že povinný nejednal tak, jak jednat měl, bez ohledu na to, zda tak jednat mohl. Tomu se říká ručení za výsledek. Zpravidla se však vyžaduje moment volitivní, čili, jak se říká v doktríně a v praxi, moment subjektivní. Přihlíží se k tomu, zda pachatel chtěl dosíci právě onoho reprobovaného výsledku, anebo aspoň nevěnoval svému jednání takové pozornosti, aby reprobovaný výsledek nenastal. Mluvíme zde o zavinění čili o ručení za vinu (§ 1295).

65. Druhy zavinění. — Vina (zavinění) může být buď zlý úmysl (dolus malus), chtěl-li pachatel dosíci reprobovaného výsledku, anebo nedopatření (culpa), které zase může být buď hrubé (culpa lata) anebo lehké (culpa levis).

66. Nedopatření. — Kdo jedná, aniž dává pozor, jaké následky může mít jeho jednání, dopouští se nedopatření. Míra pozornosti je dána obyčejnými vlohami lidskými (§ 1297, věta 1., srov. § 228 »dobrý otec rodiny«, § 513 dobrý hospodář«). Měřítka je tedy zcela obecné a individuální.

»Obyčejné vlohy lidské« jsou určeny podle hlediska slušnosti a pořádného obchodu, kolik pozornosti je možno na každém člověku žádati, aby jí věnoval svým činům.

Toto hledisko může být značně ovlivňováno psychologii a fysiologií, které nás poučují, zda a pokud je člověk schopen pozornosti, kdy nastává únava a tím pokles pozornosti, leč přece není možno přihlížeti k individuální pozornosti resp. schopnosti k ní. Tato schopnost může být snížena, takže in concreto pachatel nebyl s to, věnovat svým věcem náležitou pozornost. K tomuto snížení pozornosti se nepřihlíží, když lze pachatele považovat za příčetného. Morální vina a právní vina se mohou rozcházet.

67. Znalci. — Znalcem je ten, kdo podniká práci, k níž je zapotřebí zvláštních vědomostí. Občanský zákoník zvyšuje ručení znalců tehdy, když jednají v zájmu druhého, ne tedy, když jednají pro sebe. Je to osoba:

a) která se veřejně hlásí k nějakému úřadu, umění, živnosti nebo řemeslu,

b) kdo jako nezmocněný jednatel opatřil věc druhého (§ 1299).

Znalec ručí za zvláštní vědomosti, kterých je v daném případě třeba, resp. za zvláštní pozornost.

V jádře je ustanovení § 1299 jen provedením § 1294, neboť kdo, nemaje dostatečných znalostí, pustí se do něčeho, k čemuž je takových znalostí třeba, dopouští se nedopatření, když neuváží, že nemůže vědět, zda jednání jeho nebude mít škodlivý účinek pro druhého. Odtud také ručení za zlý úmysl (§ 1300 i. f.).

Kdo svěřil svou věc znalci, o němž věděl nebo při normální pozornosti vědět mohl, že nemá odborných vědomostí, nemůže žádati na tomto »znalci« náhrady (§ 1299 i. f.).

68. Rada. — Kdo, nejsa o to žádán, udělí druhému radu, třeba by předstíral odborné vědomosti, neručí za škodu, povstalou špatnou radou. Neručí též ten, kdo udělí radu bezplatně, leč by úmyslně druhému dal zlou radu, aby mu uškodil. Kdo udílí radu za úplatu, ručí za odborné vědomosti (§ 1300). Poslední případ spadá do oblasti smlouvy o dílo anebo smlouvy námezdní. Jde o vadné plnění a ustanovení toto konkuruje s ustanovením o správě (§ 932).

69. Hrubé zavinění. — Obč. zák. mluví o nápadné bezstarostnosti (§ 1324, § 1331), jde tedy o mimořádnou lehkomyšlnost.

70. Lehké zavinění. — Normální lidé dovedou věnovat jen určitou míru péče svým věcem; lidé nedovedou zachytit všechny jevy, jež působí na jejich smysly, a tak řada jevů projde, aniž si je lidé uvědomí. Tak se stává, že lidé věnují některým věcem větší, jiným menší pozornost, což platí i tehdy, mají-li se zachovati podle předpisů právních. Kdybychom se na tyto jevy dívali s hlediska celkového jednání povinného, musili bychom říci, že věnoval svým věcem předepsanou povinnost. Právní řád však vyžaduje, aby byla každé povinnosti věnována náležitá pozornost. Není-li jednotlivé povinnosti věnována náležitá pozornost, je zde zavinění. Lze-li však toto jednotlivé zavinění omluvit celkovou pozorností řádného člověka, máme lehké zavinění.

Proti následkům lehkého zavinění lze uzavřít pojišťovací smlouvu — jde o t. zv. pojištění záručné (Haftpflichtversicherung, nesprávně překládáno pojištění proti povinnému ručení). Srov. § 55 poj. zák. Jím se pojišťovna zavazuje, zaplatit poškozenému nárok na náhradu škody za pachatele.

Měřítka pro lehké a těžké zavinění je zase měřítko obecné, t. j. jak t, zv. řádný člověk jedná v daném případě; je-li úchylnka malá, mluvíme o lehkém zavinění, je-li značná, o hrubém zavinění.

71. Ručení za výsledek. — Otázka, jak je upravena otázka ručení za výsledek, je doktrínou komplikována otázkami de lege ferenda a nadto zasahují do výkladu zákona také úvahy přírozenoprávní. Občanský zákoník upravuje obecný delikt tím způsobem, že za jeho předpoklad stanoví také zavinění (§ 1295). Bez ohledu na vinu upravuje občanský zákoník jen receptum (§ 1316) a z t. zv. kvasideliktů

římského práva actio de eiectis et effusis (§ 1318). Naproti tomu je jen obrácené důkazní břemeno co do viny v §§ 1319, 1320. Ustanovení § 1313 a) týká se smluvního plnění, když substituce nebyla přípustná; je-li plnění vadné, jde jednání na vrub dlužníka, ale tento může se omluviti náhodou, když by plnění bylo vadné bez jeho viny, i kdyby je byl provedl sám. Dále máme ručení za výsledek podle § 364 a). Mimo to v řadě speciálních deliktů (podle konc. zák. žel., podle zák. o ruč. aut. atp.). Jde však vždy o tak zvané speciální delikty. Občanský zákoník náhodnou škodu, t. j. škodu nezaviněnou, přičítá poškozenému, za níž nikdo neodpovídá (§ 1311), opačně tutéž myšlenku vyjadřuje § 1306.

72. Casus mixtus. — Tento se zakládá na tom, když někdo porušil povinnost a nato nastala újma, která není v t. zv. příčinné souvislosti s porušením povinnosti. Na př. depositář vyjel si na koni uloženém a tento kůň mu byl na vyjíždě ukraden, ač dával dobrý pozor (§ 965). V § 1311 máme casus mixtus zvláště upraven:

- a) když někdo náhodu zavinil,
- b) porušil-li zákon, hledící zabrániti náhodnému poškození,
- c) míchal-li se bez nutnosti do cizích věcí,

Normování je velmi neurčité, zvláště vzhledem k tomu, že ani škoda není v zákoníku přesně určena. Jde spíše o ručení za následky deliktu, které sice podle pořádného obchodu a podle slušnosti nutno pachateli přičítati, za něž nemožno však pachatele činiti morálně odpovědným. Tam, kde casus mixtus je výslovně normován, je otázka rozřešena: jde o rozšíření odpovědnosti za škodu.

Na vysvětlení toho stůjž toto: Depositář uloží schovanou věc u souseda, jehož dům, byvší bleskem zapálen, shoří a s ní i věc deponovaná; depositář ručí za tuto náhodu. Dráha zavíní srážku vlaků, cestující nemůže dále cestovati, přenocuje ve vesnici, kde se nakazí neštovicemi. Podle praxe není dráha povinna tuto nehodu nésti. Poněvadž odpovědnost za škodu není přesně vymezena, lze podle druhé věty od případu ku případu odpovědnost rozšiřovati tam, kde se to jeví slušné a spravedlivé.

73. Vyšší moc. — V některých ustanoveních (na př. o ručení železnic za poranění a usmrcení člověka) je ručení omezeno t. zv. vyšší mocí. Jde zde o t. zv. náhodu neodvratitelnou, t. j. takovou, kterou by ani dobrý hospodář, kdyby dával sebe lepší pozor, v daném případě odvrátiti nemohl. Jako neodvratitelná náhoda je na př. zemětřesení, povodeň (nepředvidatelná), strž, laviny, požár, závěje atp., ovšem jen tehdy, nedala-li se událost tato předvídati a nedá-li se odvrátiti. V římském právu justiniánském mluvilo se o t. zv. custodia.

74. Vlastní zavinění. — O vlastním zavinění poškozeného — když chceme zachovati plnou autonomii jmění — možno mluvit jen s hledis-

ka morálky. Občanský zákoník v § 1304 mluví přece o vlastním zavinění poškozeného. To znamená, že ten, kdo se chce domáhati náhrady škody od druhého, musí svým věcem věnovati takovou pozornost, jako řádný člověk. Kdo věci své nevěnuje takovou pozornost, toho stihá újma v jeho jmění. Právně relevantní je vlastní zavinění, kdy přičítá se škoda druhému na základě jeho zavinění, ale škoda byla zvětšena nebo by se ani nebyla stala, kdyby byl poškozený dával pozor.

Příklady: A leží u svého stolu. B přijde k němu a odhodí hořící sirku. A zpozoroval, že sice sláma se vznála a mohl ohýnek snadno zašlápnouti, ale díval se klidně, jak se oheň šířil. Zde je případ t. zv. vlastního zavinění. Případy jsou v denním životě na ulicích velkoměsta velmi četné: chodec, přecházející ulici, čte noviny, auto, nedávající znamení a jedoucí příliš rychle, chodce přejede.

75. Dělení škody. — Škoda se v tomto případě dělí podle toho, jakou část škody můžeme přičítati pachateli nebo poškozenému. Rozhoduje zde zase hledisko slušnosti a spravedlnosti, neboť podle původních zákonů nemůžeme stanoviti odpovědnost. Kde máme sice t. zv. oboustrannou vinu zjištěnu, kde však nelze nám odpovědnosti stanoviti, má pachatel nahraditi jen polovinu toho, co by jinak měl nahraditi vůbec.

Dělení škody je vyloučeno, jednal-li pachatel ve zlém úmyslu a není-li poškozený odpovědný za své činy, neboť výraz vina předpokládá odpovědnost za čin. Dále tam, kde se pachatel sice vydal v nebezpečí, kde však by tak jednal právě řádný člověk, na př. při zachráně lidského života. Ani toto nemáme v zákoně přesně normováno, rozhoduje tedy zase hledisko slušnosti a spravedlnosti.

§ 4. Další předpoklady odpovědnosti.

76. Způsobilost k deliktu. — Doktrina byla zvyklá rozdělovati lidské jednání na právní činy a delikty a tak rozlišovala také způsobilost k právním činům a k deliktům. Když však stavíme závazky k náhradě škody na roveň jiným závazkům, jde v tomto případě jen o otázku, zda možno tuto povinnost někomu přičítati čili nic, když jinak předpoklady (delikt) by byly dány. Jde o to, zda čin, který je předpokladem povinnosti k náhradě škody, možno přičítati pachateli.

Občanský zákoník ustanovuje, že poškozený nemůže žádati náhrady škody, když ho poškodily osoby šílené nebo blbě nebo nedospělé, pokud k tomu poškozený zavinil svou vinou příčiny (§ 1308). Doslov dopadá jen na t. zv. spoluzavinění poškozeného a podle toho vylučuje použití § 1304. Další případy upravuje § 1309: možno žádati náhradu škody jen na zákonných zástupcích, když opominuli náležitou péči dávatí pozor na tyto nepřičetné osoby, aby neudělaly škodu. Z toho

plyne a contrario, že nelze přičítati těmto osobám povinnost k náhradě škody, třebaš bychom jim jinak tuto povinnost přičítali.

Podkladem tohoto ustanovení je ta okolnost, že projev vůle osoby šílené a blbě nepovažujeme vůbec za právně relevantní. Původně vztahoval se tento paragraf mimo to také na děti, takže ustanovení toto bylo zcela konformní s § 865, resp. § 21. Třetí novelou bylo toto ustanovení rozšířeno na nedospělé. Z toho je patrné, že redaktoři považují delikt též za projev vůle a že jen těm osobám možno přičítati delikt, jimž možno přičítati projev vůle. Třetí novelou tato konstrukce byla sice porušena, ale je dosud patrná. Z toho plyne dále, že jen tam, kde je projev vůle předpokladem povinnosti náhrady škody, možno přiznati význam §§ 1308, 1309. Tento projev vůle při deliktu je konstruován jako zavinění. Tato konstrukce není prosta vad a je plna fikcí, pro výklad práva je však potud důležitá, že z ní možno vyvoditi, že ustanovení §§ 1308, 1309 se omezuje na případy, kdy pachatel ručí za vinu. Tam, kde jde o ručení za výsledek, je osoba šílená, blbá a osoba nedospělá stejně odpovědná jako osoba svéprávná. (Viz k tomu čís. 200.)

Podobně je považovati i osoby přechodně nepřičetné za nezpůsobilé zaviněti škodu, ale jejich vina může býti v tom, že se vlastní neopatrností uvedli do takového stavu (§ 1307). Toto je případ t. zv. casus mixtus.

77. Nouze. — Ten, kdo jedná pod dojmem hrozícího nebezpečí, ať se toto nebezpečí týká pachatele anebo třetí osoby, jedná v nouzi (§ 1306 a). Je pod vlivem jediného mocného dojmu, který mu nedovoluje jednati s náležitou rozvahou, takže instinkt brániti se tomuto nebezpečí nabývá převahy nad vědomím jednati podle normy. Psychicky jde vlastně o snížení odpovědnosti. Na tuto okolnost běře zřetel též náš právní řád a dává soudci na uváženu, zda a pokud se má poškozenému přiznati náhrada. K tomu mu zákon dává řadu směrnic:

a) zda poškozený nebránil škodě právě vzhledem na hrozící nebezpečí druhému,

b) jaký je poměr škody k velikosti nebezpečí,

c) jaký je stav jmění škůdce a poškozeného.

Ustanovení toto konkuruje s §§ 1041—1043, tedy i tam, kde soudce by nepřiznal náhradu škody podle § 1306 a), je možno přiznati náhradu za věc poškozeného, pokud věc byla obrácena ve prospěch druhého. Rozsah náhrady v obou případech není stejný.

Příklad: Cizí pes ohrožuje domácí zvířectvo (drůbež); je dovoleno jej zabít, nebylo-li možno jej odehnati.— Povodeň ohrožuje životy lidí ve vesnici; aby se nebezpečí zmírnilo, prokopou hráze a voda zaplaví pole, jejichž úrodu zničí. — Dítě je na kolejích, vlak přijíždí, člověk vidí hrozící nebezpečí, vrhne se na koleje, aby dítě zachránil, a je při tom poraněn na noze.

78. Zaviněná nouze. — 1. Uvedl-li někdo sebe svou neopatrností do hrozícího nebezpečí, je sice v nouzi, ale v nouzi zaviněné. Když podnikne kroky na svoji záchranu na újmu cizího majetku nebo osoby, ručí za škodu tuto podle míry svého zavinění (§ 1307, věta 1.). Je to případ, který je blízký t. zv. casus mixtus.

2. Kdo způsobí svou vinou nouzi druhého, ručí za škodu, která vznikne třetímu, který něco podnikl, aby hrozící nebezpečí bylo odvráceno. Jde o delikt zvláštního druhu; ručení je velmi přísné. Skutková podstata komplikovaná; Oprávněný je poškozený, povinný není ten, kdo škodu přímo způsobil, nýbrž ten, kdo uvedl druhého ve stav nouze. Rozsah ručení jen určen patrně účelností jednání, aby nebezpečí bylo odvráceno, nebo pokud jde jen o instinktivní reakci na nebezpečí.

Příklad: A dráždí býka, který se naň vrhne a ohrožuje jej krajně na životě; aby se A zachránil, vyrazí dveře susedova stavení a přehne. Za škodu (porušené dveře) ručí. — A doráží na B, ohrožuje ho na životě, B přehá a ve zmatku rozbije susedovu drahocennou vázu. B jednal v nouzi, ale za škodu ručí A. — A pošťval na B psa, patřícího osobě C, B psa v sebeobraně zabil; A ručí osobě za tuto škodu.

§ 5. Povinnost nahraditi škodu.

79. Aktivní legitimace. — Aktivně legitimován k žalobě na náhradu škody je poškozený, t. j. ten, vůči němuž byla porušena povinnost. Kdy to je, určuje zákon. Musíme rozeznávati mezi obecným deliktem a delikty speciálními. Obecný delikt je podmínkou druhotné sankce na porušení právní povinnosti. Nutno přiznati aktivní legitimaci k této druhotné sankci tomu, komu přísluší prvotná sankce. Při deliktech speciálních jest přiznati aktivní legitimaci podle ustanovení zákona, ale je-li zákon nejasný, platí ta zásada, že je legitimován ten, jehož majetkových zájmů se to týče, používající hojně analogie.

Toto pojetí aktivní legitimace dostačí, pokud jde o normy, jejichž sankce je soukromá žaloba, tedy t. zv. soukromá práva. S tím však nevystačíme, neboť máme hojně norem t. zv. veřejnoprávních a tyto normy nemají sankci soukromé žaloby. Otázka v tomto případě je velmi ožehavá, ale řešení její v pozitivním právu velmi nejasné. Obecný názor však (skrytý v t. zv. teleologický kausalismus) nám dává možnost problém tento vyřešiti v ten rozum: kde sledujeme, že je přímo nutno, aby škoda byla nahrazena, tam poskytujeme aktivní legitimaci. Občanský zákoník odkazuje nás nepřímou na přirozené právo; dnes bychom mohli mluvit o zvykovém právu, ale spíše o tom, že soudce má volnost rozhodnouti, jenže toto rozhodnutí má se díti podle spravedlnosti a slušnosti, jak bychom mohli vyjádřiti zásadu § 7.

80. Pasivní legitimace. — Pasivně legitimován je ten, kdo porušil normu (delikt obecný), resp. kdo byl ve skutkové podstatě speciálního deliktu za pachatele označen (sc. schematicky). V tomto případě není žádného rozdílu, zda jde o normu t. zv. soukromého práva nebo práva trestního či práva veřejného. Každá norma označuje povinného a ne každá oprávněného. Při deliktu speciálním musí býti pachatel ze stej-

ného důvodu označen, poněvadž by jinak nebyla konkretisace takové nedokonale normy možná.

Exemplifikativní výpočet § 1301 není žádným samostatným ustanovením, poukazuje nás jen na jiná ustanovení.

81. Více pachatelů. — Několik pachatelů může porušit tutéž normu, anebo každý pachatel poruší jinou normu, ale výsledek týká se vždy téže majetkové hodnoty. V těchto případech můžeme požadovat náhradu jen jednou. Náhrada směřuje totiž k reparaci újmy ve jmění, ale není pokutou za jednání.

Při více pachatelích může nastat buď dělba povinnosti, anebo ručí všichni dohromady jako solidní dlužníci (§ 891 násl.).

Povinnost nahradit škodu se dělí při deliktech kulposních (§ 1302), dají-li se určití podíly (§ 1302) a také je-li předmět plnění dělitelný (§ 889). V ostatních případech ručí solidárně, tedy:

a) jednali-li dolosně, zákon nezádá výslovně, aby pachatelé se domluvili, dostačí, jednají-li dolosně každý na svůj vrub,

b) nedají-li se podíly určití,

c) je-li předmět plnění nedělitelný,

d) ustanovuje-li tak zákon výslovně.

V poměru mezi nimi může být dán regres (§ 1302), tak podle § 896 (regres rozvrhový při solidárním ručení), anebo může jeden ze spolupachatelů být zavázán nahradit tuto škodu druhému. Tak na př. při ručení za cizí činy, na př. podle § 1315 (§ 1313): kočí jede neopatrně, způsobí škodu, a pán je povinen tuto škodu nahradit, když tak učinil, má regres proti kočimu, poněvadž tento porušil své povinnosti vůči pánovi. Někdo vyhodí předmět z bytu, majitel bytu musí škodu tím způsobenou nahradit, ale může se hojit na pachatelí.

82. Prerušení přičitatelnosti pro cizí delikt. — Stává se, že výsledek deliktu (škoda) nedá se přesně zjistit, poněvadž do běhu události zasáhla jednání dvou lidí, která se jim přičítají jako delikty, avšak tak, že každý z nich má různou skutkovou podstatu a nijak na sobě nezávisí. Jde nyní o to, co komu se má přičítati. Často se přičítá konečný výsledek druhému pachateli, kdežto prvnímu se nepřičítá a praví se, že kausalita byla deliktem druhého přetržena. Výraz není správně volen, neboť v jádře jde jen o obyčejnou přičitatelnost. (Srov. čís. 101.)

83. Úkon. — Předmětem povinnosti je nahradit majetkovou újmu, která nastala ve jmění poškozeného. Tato majetková újma má se nahradit:

a) zásadně má se poskytnouti naturální náhrada, tedy jmění má být uvedeno v takový stav, v jakém bychom předpokládali že jest, kdyby nebylo škodné události (§ 1323);

b) není-li to možné, má se dát náhrada v penězích (§ 1323).

Kdy je možná naturální náhrada, o tom je rozhodnutí od případu k případu. Nejde jen o technickou nebo hospodářskou možnost s hlediska obecného, je přihlížeti k danému případu. Také je respektovati tu okolnost, když si poškozený opatřil sám naturální restituci na účet pachatelův. Pokud opatření takové bylo účelné a nepřevyšovalo naturální reparaci, tedy je přiznati poškozenému tyto výdaje.

84. Rozsah náhrady. — Občanský zákoník rozeznává pozitivní škodu a ušlý zisk (§ 1324), má-li se obě dohromady nahradit, mluví obč. zák. o úplném dostiučinění (§ 1323). Náš obč. zák. na rozdíl od jiných právních řádů činí rozdíl v rozsahu náhrady podle stupně zavinění.

Jde-li o lehké zavinění, je nahradit jen škodu pozitivní (damnum emergens) (§ 324), to znamená, že má být nahrazena obecná cena majetkového předmětu, při čemž nelze nikdy bráti tento předmět zcela izolovaně, nýbrž musí se vzíti zřetel na to, jakou hospodářskou funkci vykonával ve jmění poškozeného. Hodnota se určuje jeho užítkovostí, tedy v případě nepřímé hodnoty tím, jaké přímé výhody mohl by získati poškozený pro sebe.

V případech, kde škodu je nahradit bez ohledu na zavinění, je také nahradit jen škodu pozitivní. Toto je tedy pravidlo.

Výjimečně je nahradit i ušlý zisk, který se má nahradit, když pachatel jednal ve zlém úmyslu, anebo nápadně bezstarostně (culpa lata). Ušlý zisk jde dále, neboť je nahradit i to, co by poškozený mohl bezprostředně dále získati, co mu však právě škodnou událostí bylo znemožněno.

Příklady: Zlomil-li A svému známému B svou neopatrností deštník, nahradí jeho obecnou cenu. A vypůjčil si soustruh, který svou neopatrností poškodil, má jej tedy nyní nahradit v penězích, při čemž nemůžeme přiznati jenom náhradu takových nákladů, aby si A mohl opatřit znovu soustruh, nýbrž je třeba nahradit i užítkovost. Když měl A zadávky, které tím splnit nemohl, není možno tuto újmu počítati k čistému zisku, nýbrž k pozitivní škodě. — A má sklad suken, B tento sklad poškodí. Je nahradit obecnou cenu sukna, ale nikoliv cenu nákupní, nýbrž průdejní, tedy ne t. zv. cenu tovární, nýbrž cenu velkoobchodní. V rozdílu obou cen skrývá se i zisk A-ův, ale tento reprezentuje právě hodnotu tohoto zboží pro A. Jednal-li A dolosně anebo s hrubou nedbalostí, má nahradit i ušlý zisk. Tento jde dále. Mohl-li A na př. rázem za cenu maloobchodní prodati svůj sklad, ale B svým jednáním tento výdělek zmařil, je rozdíl ceny maloobchodní a velkoobchodní již něco, co je nad obecnou hodnotu zboží, je tedy ušlým ziskem.

Při porušení tělesné integrity je zmenšená pracovní síla a tím zmenšená výdělečnost vždy škodou pozitivní, podobně u žen zmenšená možnost sňatku.

85. Smír urážky. — 1. Obč. zák. v § 1323 praví, že do plného dostiučinění patří i smír urážky (Tilgung der Beleidigung). Slova tato jsou dosti nejasná. Překračují meze, které si jinak redaktoři obč. zák. ve XXX. hlavě stanovili. Jde o porušení osobnosti lidské (srov. mé »Normologické základy obč. zák. v Ročence práv. fakulty v Brně,

1928). Sankce není majetková. Pokud jde o majetkovou stránku, počítá se sem bolestné (§ 1325).

2. V některých zákonech poskytuje se odškodné peněžité za osobní příkoří nemajetkové, tak podle § 17 zák. č. 124/1924 (tisková novela), podle § 57 zák. č. 218/1926 (o původcovském právu) srov. č. 62. Povahou svou je odškodné náhradou za újmu na cti, ovšem ne ekvivalentem újmy na cti, a podobá se tou měrou bolestnému, neboť i zde nepříjemnost újmy na cti má se vyvážití příjemností, které skýtají peníze.

86. Cena zvláštní oblíby. — Tuto škodu (o rozsahu viz čís. 62) je nahradití ve dvou případech (§ 1331):

a) Jde-li o čin trestný podle trestního zákona. Nevyžaduje se zločin, dostačí i přešupek, jde však jen o přešupky, které spadají do soudní kompetence, nikoliv policejní přešupky. Dostačí i kulposní přešupek. Je sporné, zda se považuje hrubé zavinění, či zda dostačí i zavinění lehké.

b) Jde-li o čin ze svévole anebo zlomyslnosti. V tomto případě jde o stupňovaný zlý úmysl, neboť pachatelé nešlo jen o to, aby činem svým dosáhl zakázaného výsledku, ale úmysl se nesl k tomu, aby jednáním svým pokořil poškozeného. Úmysl pachatelův mířil na osobnost poškozeného, proto cena zvláštní oblíby má poškozenému nahradití osobní vztah jeho k této věci.

87. Důvod a výše škody. — Ve sporu o náhradu škody jde o dvě otázky:

a) o otázku důvodu škody,

b) o otázku výše škody.

Rozlišení toto je důležité s hlediska procesuálního (§§ 273, 393 c. ř. s.).

Důvodem rozumětí jest skutkovou podstatu, která nám určuje aktivní a pasivní legitimaci ve sporu, tedy že se žalovaný dopustil deliktu na úkor jmění žalobcova. Výše škody je rozsah plnění žalovaného. Tento rozsah závisí na tom, jaká je obecná cena předmětu majetkového právě se zřetelem na poškozeného, po př. ušlý zisk. Zde nutno často provádětí velmi nákladné řízení průvodní. Právě proto odděluje c. ř. s. obě tyto otázky. V praxi totiž, když je vyřešena otázka první, dochází ke smíru co do otázky druhé. Mimoto se soudci ulehčí jeho úloha arbitriem mu přiznaným § 273 c. ř. s.

88. Důkazní břemeno. — Při deliktu obecném náleží žalobci důkaz, že žalovaný porušil nějakou povinnost a že žalobce »následkem« toho utrpěl újmu na majetku, t. j. žalobce musí prokázatí, že ho stihla újma, která by ho jinak nebyla stihla (podle zkušenosti), kdyby žalovaný byl splnil svoji povinnost (viz čís. 59). Při deliktu speciálním je na žalobci, aby prokázal, že je dána skutková podstata jak co do žalobce, tak

i co do žalovaného. Dále musí žalobce prokázatí výši škody ve smyslu naznačeném.

Proti tomu může žalovaný namítatí, že byla sice porušena povinnost, ale za takových okolností, že není odpověden (§ 1298). Jde-li o vinu, může namítatí, že není vinen, t. j. že jednal s náležitou bedlivostí; dále může namítatí, že jednal v nouzi. Jde-li o ručení za výsledek, může namítatí vyšší moc. Dále může namítatí, že výsledek je přičístí třetímu, který se též dopustil deliktu a jehož je spíše činití odpovědným. Tomu všemu se říká exkulpace, po česku omluva. (Praxe si vymyslíla hrůzný výraz »vyvinění«; nehledě k jeho kakofonii, výraz míří na něco jiného než na omluvu.)

Tato konstrukce, která je příznivá poškozenému, je oslabena ustanovením § 1296, že je domněnka nevinosti druhého. Podle toho by musil žalobce prokazovatí též vinu žalovaného. Ustanovení tomu zase odporuje § 1297, že se má za to, že žalovaný mohl splnití svou povinnost.

Spojíme-li všechna tato tři ustanovení, dospějeme k tomu, že žalobce musí prokázatí nejen to, že žalovaný nejednal tak, jak jednatí měl, nýbrž i to, že byly takové okolnosti, že žalovaný svou povinnost splnití mohl. Je nyní na žalovaném, aby prokázal, že přesto neodpovídá za škodu tím vzniklou.

U jednotlivých deliktů je důkazní břemeno ulehčeno anebo obráceno (§§ 1319, 1320, zákon o ručení železnic za tělesné poškození, zákon o ručení majitelů aut a pod.).

89. Promlčení. — Nárok na náhradu škody se promlčuje jednak ve třech letech, jednak ve třiceti letech (§ 1489). Zásadně platí tříletá lhůta, která se počítá od té chvíle, kdy se poškozený dověděl jednak o škodě, jednak o osobě škůdce. Nejdéle však musí se nárok uplatnití do 30 let od té chvíle, kdy byl delikt spáchán.

Má-li delikt náležitosti zločinu (což nemusí býtí trestním soudem konstatováno, neboť osvobozující rozsudek neváže civilního soudce), promlčuje se nárok ve třiceti letech.

Tato lhůta platí jak pro delikt obecný, tak i pro delikty speciální. Při deliktu obecném, jde-li o porušení smluvní povinnosti, vyskytují se obtíže, jak stanoviti lhůtu pro nárok na náhradu škody. Předně musíme zdůraznití, že tento nárok není totožný s nárokem na plnění. Tento nárok se promlčuje ve své lhůtě, tedy zpravidla ve lhůtě třicetileté, druhotná sankce (nárok na náhradu škody) promlčuje se naprotí tomu ve lhůtě tříleté. Je možno, že pro nárok prvotný je stanovena lhůta kratší (ev. propadná) než tříletá, na př. nárok ze správy. V praxi se vyskytuje mínění, že nárok na náhradu škody pro vadné plnění uhasíná v preklusivní lhůtě jako nárok ze správy. Tak je tomu podle toho i v jiných podobných případech.

V některých případech jsou stanoveny kratší lhůty, na př. podle zákona automobilového a j.

Rozsudek o žalobě na náhradu škody promlčuje se ve třiceti letech (nař. z 21. července 1858, čís. 105 ř. z.); tohoto účinku nemá podle jud. čís. 17 rozsudek mezitímní.

90. Příslušnost. — Zpravidla rozhoduje civilní soudce, jak pro nárok t. zv. soukromoprávní je samozřejmé. Při náhradě škody je však možno

Delikty proti integritě tělesné.

92. Charakteristika. — Označujeme-li skupinu deliktů proti osobě, nemá tím býti dána protiva k deliktům proti majetku. I při deliktech proti osobě jde o újmu majetkovou; tato újma majetková je ve spojení s újmou osobnosti poškozeného, ať jde o jeho integritu tělesnou, či o jeho čest nebo jeho svobodu. Nemajetkové újmy na osobnosti jsou mimo okruh našich úvah.

§ 1. Delikty proti integritě tělesné.

93. Ustanovení zákona. — Následky poranění tělesného jsou určeny v §§ 1325 až 1327. Podle své struktury jsou podrobnějším provedením zásady, vyslovené v § 1295, tedy:

- a) pachatel musí jednat dolosně nebo kulposně,
- b) nároky poškozeného, zde speciálně stanovené, mohou býti doplněny nárokem na náhradu jakékoliv další pozitivní škody, jakož nárokem na ušlý zisk.

94. Poranění tělesné. — Zákon praví: »Kdo někoho poraní na těle.« Tím se míní podle obecné mluvy porušení vaziva tělesného, ať je spojeno s porušením pokožky čili nic, ať je to spojeno s bolestí čili nic (oholení hlavy ženě). Nákaza nemocí ani pohlavní nákaza sem nepatří.

Kdo byl nakažen pohlavní nemocí, může žádati za náhradu škody jen podle § 1295, pokud tím byla porušena nějaká jiná norma (zákon o potírání pohlavních chorob). Nákaza jinou nemocí nedává nároku na náhradu škody, pokud tím nebyl přestoupen nějaký právní předpis o nakažlivých chorobách (dostačí i policejní vyhláška, je-li pro pachatele závazná).

Kde útok proti druhému neměl za následek poranění, nelze se domáhati nároků podle §§ 1325—1327. Pochybné jsou t. zv. traumatické neurosy a psychopatické stavy jako následky nepřátelského útoku proti poškozenému. Praxe je považuje proto za poranění.

95. Co může poraněný žádati? — Poraněný může žádati:

- a) útraty léčebné (§ 1327),
- b) náhradu újmy na výdělku (§ 1325),
- c) bolestné (§ 1325),
- d) náhradu za zohyždění (§ 1326).

96. Útraty léčebné. — Tím jest rozuměti jednak útraty, aby dosaženo bylo ztraceného zdraví, jednak náklady sanitních opatření, aby poraněný mohl dále žíti poměrům přiměřeně, je-li poranění nevyлечitelné.

Příklady: A usekne B-ovi nohu, musí mu tedy nahraditi: a) lékařský honorář, b) léky, c) ev. nemocniční nebo jiné účelné a okolnostem přiměřené ošetřování, d) prothesu a vyučování choditi s prothesou. — A zavíní, že B ohluhne, musí mu tedy nahraditi léčení, i je-li toto bezvýsledné, jen bylo-li účelné; nemůže-li B pak

uplatniti tento nárok též před soudcem trestním, když má totiž civilní delikt zároveň náležitosti trestního činu (§ 1340 obč. zák., §§ 366, 369 tr. ř.). To je t. zv. řízení adhesní. Trestní soudce rozhodne o civilním nároku jen tehdy, když výsledky řízení trestního vedly k odsouzení obžalovaného a zároveň dostačují k tomu, aby vynesl byl rozsudek o nároku civilním, a to jak co do důvodu, tak i co do výše škody.

Někdy rozhodují o civilním deliktu též úřady správní. Podle § 105 úst. list. a zákona ze dne 14. října 1925, č. 217 Sb. z. a n., patří rozhodnutí taková přezkoumávatí civilními soudci, ačli pořad práva v zákoně dotčeném není zvláště upraven.

91. Literatura. — Kelsen, Hauptprobleme der Staatsrechtlehre; týž, Allgemeine Staatslehre; Binding, Normen und deren Übertretung; Randa, O závazcích k náhradě škody; týž, Die Schadenersatzpflicht; Hodáč, Úvahy k otázce náhrady škody; Randa, Právník, r. IX., str. 469, XVII., str. 837, XVIII., str. 433; Schoenbaum, Právník 1925, str. 41; Tilsch, Pocta Randova, str. 277; Prušák, Sborník věd právních a státních, r. IX., str. 39; Zucker, Právník, XXL, str. 822; Kaizl, Právník, XXII., str. 26; Storch, Právník, IX., str. 73; Nast, Všehrd, V., str. 145; Krčmář, Právník 1917, str. 705; Randa, Právník 1913, str. 149; Löffler, Zprávy právnické jednoty moravské, XVI., str. 157; Publikace I. sjezdu českých právníků: posudky E. Tilsch, B. Klineberger, Lukáš, Pavlíček, Löffler, Zalud; Právník 1910, str. 198; Maxwell, Právnické Rozhledy XVII., str. 6; Dalloz, Répertoire à Responsabilité; Demogue III., 365; Labbé, Revue critique 1870, str. 59; Répert, ibid. 1909, 129; Chironi, Colpa extracontractuale; Guex, La relation de cause à effet dans les obligations extracontractuelles th. Lausanne 1904; Marteau, La notion de causalité dans la responsabilité civile th. d'Aix 1914; Leone, Rivista di diritto civile 1913, 577; Folchieri, Mélanges Fianancelli 25; Dorville, L'intérêt moral dans les obligations th. Paris 1901; Laffay, Etude sur la responsabilité des coauteurs de délits ou quasidélits civils th. Lyon 1902; Concouroux, Des délits et quasidélits imputables à plusieurs personnes th. Toulouse 1903; Hamel, Responsabilité des coauteurs de délits ou de quasidélits civils th. Poitiers 1908; Benigni, Riv. critica 1906, 77; Zuccari, La compensazione delle colpe; Caudice, La compensazione delle colpe; Pfaff, Randa, Strohal, Drei Rechtsgutachten über die Revision des XXX. Hauptst.; Pfaff, Juristische Blätter 1885, č. 35—38; Steinbach, ibid. 1888, č. 21—30; Hasenöhr, Oblig. Recht I., § 19, II., § 70; Unger, Handeln auf eigene Gefahr; týž, Handeln auf fremde Gefahr; Mauczka, Der Rechtsgrund des Schadenersatzes; Mataja, Das Recht des Schadenersatzes vom Standpunkte der Nationalökonomie; Hortin, Schadenersatz und Strafe; Gall, Gerichtshalle 1906, č. 15—17; Némethy, Gerichtszeitung 1905, č. 36, 1906, č. 25; K. Adler, Unverschuldetes Unrecht; Neubecker, Haftung für Wort und Werk; Fromenherz, Haftpflichtrecht; Hohenlohe, Gründe der Schadenersatzpflicht in Recht und Moral; Mihurko, Gerichtszeitung 1911, č. 39—42; Wolf, Gerichtshalle 1917, č. 1—7; Bienenfeld, Zentralblatt 34, 977; Nagler, Der heutige Stand der Lehre von der Rechtswidrigkeit; Fischer, Rechtswidrigkeit; Mihurko, Verursachung, Begünstigung, Rechtswidrigkeit; K. Adler, Unverschuldetes Unrecht; týž, Zeitschrift für das Privat- und öffentl. Recht 38, 305; Wolff, Juristische Blätter 1917, č. 8; Croissant, Eigenes Verschulden und Handlungsunfähigkeit; Tilsch, Juristische Blätter 1900, č. 28, 29; Guhl, Untersuchungen über die Haftpflicht aus unerlaubter Handlung; Kabelka, Gerichtszeitung 1909, č. 30; Hanaušek, Gerichtszeitung 1911, č. 16; Larcher, Gerichtszeitung 1880, č. 84.

sám přecházeti bez nebezpečí úrazu přes ulici, nemůže podle § 1325 žádati za náhradu útrat průvodce, leč podle § 1295, resp. §§ 1323, 1324.

97. Újma na výdělku. — Výdělečná schopnost je hodnota majetková, a je-li tato zmenšena, je zmenšen majetek, a proto náhrada této újmy je náhradou škody pozitivní. Nahraditi je každý způsob zmenšené schopnosti živiti se vlastní prací.

U žen ve vlastní domácnosti zaměstnaných (at' vdaných či svobodných) je nahraditi schopnost práce, resp. řízení a vedení domácnosti. U svobodných žen padá na váhu i zmenšená vyhlídka na sňatek.

98. Způsob náhrady. — Je zásadou našeho právního řádu, že ten, kdo se může sám živiti, má tak činiti na svůj vrub. Není-li toho schop, má proti druhým nárok na výživu od příbuzných, resp. od domovské obce. V § 1325 se praví: »stane-li se poškozený neschopný výdělku, má mu (sc. pachatel) nahraditi výdělek, který mu v budoucnosti ujde.« Jde zde o náhradu toho, čeho mohl získati poškozený svou prací. Potud tedy podoba s nároky alimentárními (odtud valorisace nároku při znehodnocení měny). Na druhé straně liší se tato náhrada od nároku alimentárního tím, že zde nejsou měřítkem majetkové poměry povinného, ani že zde nejde o nutnou nebo přiměřenou výživu, ale jen o výdělkovou schopnost poškozeného.

Náhrada poskytuje se ve formě renty, se kterou je nakládati jako s rentou alimentární (splatnost § 1418, ev. zvýšení renty, když výdělková schopnost klesne po rozsudku následkem úrazu, resp. její snížení nebo zrušení v případě opačném, valorisace). Zákon tento způsob náhrady nepředpisuje. Je možno dáti též náhradu jednorázovou, ale i zde nutno uvážiti, že jde o náhradu, která má dosti podobnosti s nároky alimentárními.

99. Bolestné. — Bolestné označuje dvoje:

- a) náhradu za bolesti, utrpěné při poranění,
- b) náhradu za újmu na zdraví, je-li újma následkem poranění.

V obou případech nejde o újmu majetkovou. Nepříjemný stav, který utrpěl poškozený tělesným i duševním strádáním, má býti nahrazen příjemnostmi, které škýtá majetek, resp. rozmnžený majetek. Na druhé straně nelze pominouti, že má tím býti uspokojen velmi živý pocit pomsty, že totiž pachatel má za újmu způsobenou sám také utrpěti újmu. Jde o smír spáchané krivdy, je tedy přihlížeti k majetkovým poměrům obou stran a k tíži viny. Nárok na bolestné nepřechází na dědice, ale podle ustálené praxe nárok je děditelný, jakmile byla žaloba podána (judikát č. 204).

Příklady: A poraní B-a tak, že tento přijde o zrak. Musí tedy A nahraditi B-ovi náklady léčení, do nichž je započítati i případně naučení písmu slepeckému, dále náklady trvalého ošetřování slepce, pak je nahraditi újmu na výdělku, újmu, způsobenou zohyžděním, ale nadto nahraditi je i duševní strast, způsobenou ztrátou zraku. Při tom musíme právě dbáti, jak je pachatel vinen, jaké jsou jeho majetkové poměry, jaké jsou majetkové poměry poškozeného. Jde v tomto případě o jeho

životní míru, a peníze mají relativní hodnotu k životní míře jednotlivcově. Nejde zde o hledisko obecné, nýbrž o hledisko individuální. Kdo je zvyklý vyšší úrovni životní, pro toho újmu na zdraví je třeba vyrovnati větším penízem než v případě, kde žije poškozený skromněji. Nejde zde o nějakou sociální spravedlnost ve smyslu majetkové rovnosti, ale o psychické, čistě individuální stavy. Při pachateli bude soudce uvažovati, jak velká je vina pachatelova, a tato vina je morální újma, na druhé straně obětování majetku je morální plus, čím větší je majetek, tím více možno obětovati, čím menší majetek, tím méně. Toto musí též soudce uvážiti a rozhodnouti podle § 273 c. f. s. Z toho je patrné, že nepohybujeme se již na poli čistě majetkovém, nýbrž že nemajetkové újmy se nahrazují majetkovými výhodami. V jádře je bolestné souhrnou pokutou (poena) ve smyslu římských žalob poenálních.

100. Zohyždění. — Vzhled osoby je často velmi důležitý pro výdělkovou schopnost. Je těžko, aby dostal místo sklepníka člověk hrbatý nebo člověk s přeraženým nosem atp. Je mnoho lidí, kteří nemohou vedle sebe trpěti lidí zmrzačených. Má-li tedy poranění za následek, že poškozený je trvale zohyžděn, povstává tím poškozenému újma na jeho výdělečné činnosti, která na rozdíl od újmy výše popsané nemá podklad fyzický, leč estetický, t. j. lidé z krasocitu nechtějí zaměstnávat lidi zohyžděné.

Tato újma se má poškozenému nahraditi (§ 1326). Zákon praví, že je třeba, aby zohyždění povstalo zlým nakládáním, t. j. jednání pachatelovo mířilo přímo proti tělesné integritě poškozeného. Podle toho by zde šlo buď o zlý úmysl anebo aspoň o hrubé zavinění. Je třeba však uvážiti, že tato újma je jen specifikovanou újmu na výdělkové schopnosti, tedy pozitivní škoda, a proto ji má pachatel nahraditi, i když se dopustil jen lehkého zavinění.

Velký význam má zohyždění osob ženských. Vzhledem na fyziologické funkce ženy, které jsou mnohem komplikovanější a pro budoucnost důležitější než funkce muže, kladou lidé instinktivně vyšší požadavky na tělo ženino než mužovo. Každé zmrzačení a zohyždění ženy je tedy pro ženu spojeno s daleko horšími následky než u muže. Předně těžko nachází zmrzačená žena zaměstnání, zmenšuje se její vyhlídka na sňatek a tím možnost, aby našla zaměstnání ženě nejpřirozenější. To vše je pozitivní újma a má se ženě nahraditi bez zřetele na zavinění. Obč. zák. v § 1326 zohyždění ženy zvláště zdůrazňuje, ale ani to nevybočuje z rámce pozitivní škody.

101. Smrt. — Zemře-li poraněný následkem úrazu, má pachatel

- a) nahraditi pozůstalosti (pokud tak neučinil již zemřelému),
 - aa) útraty s léčením zemřelého spojené,
 - bb) újmu na jeho výdělečné schopnosti od poranění do jeho smrti, pokud nároky ty nejsou promlčeny,
 - cc) útraty pohřbu,
- b) pozůstalým (viz níže) má nahraditi vše, co jim smrtí tou ušlo (§ 1327). Toto nepatří do pozůstalosti,

Pozůstali jsou ty osoby, jimž měl zesnulý podle zákona poskytovat výživu. Nárok jejich se týká toho, co jim měl zesnulý podle zákona poskytnouti.

Jsou to tedy: a) manželské děti, b) manželka, c) rodiče, d) nemanželské děti. Je sporné, zda rozhoduje stav v době úmrtí, t. j. zda tyto osoby měly nárok, aby jim zesnulý platil výživné již v době úmrtí, anebo zda dostačí možnost takového nároku, je-li tato pravděpodobnost řádně odůvodněna.

Jde zde o újmu majetkovou, kterou má pachatel nahraditi i při lehkém zavinění.

Je třeba, aby smrt byla v příčinné (fysiologické) souvislosti s poraněním. Je možno, že taková smrt se pachateli nepřičítá, když mezitím nastala povinnost jiné osoby této smrti zabrániti a tato to neučinila, ač tak učiniti mohla (t. zv. přerušeni kausalit).

Příklady: A poraní B-a na hlavě a následkem toho B za 4 měsíce zemře. A má nahraditi: a) útraty léčení (operaci, ošetřování, léky, léčebná místa), b) náhradu za neschopnost výdělků za čtyři měsíce, c) útraty pohřbu, d) rentu manželce po dobu jejího vdovství, e) rentu dětem až do možnosti vlastní obživy; při tom jest přihlížeti ke společenskému postavení otce. Při těchto rentách je dbáti též toho, jak dlouho by byl zesnulý pravděpodobně žil, kdyby nebylo tohoto poranění. — A poraní B-a svou neopatrností, ihned ho doveze do sanatoria Dr X., aby B byl operován, lékař však operaci neprovede a ponechá B-a vykrváceti; zde neodpovídá za smrt A, nýbrž Dr X. Praxe mluvívá zde poněkud záhadně o t. zv. přetržení kausalit, ve skutečnosti zde jde o přetržení odpovědnosti. Kdyby se A při opatření B-a dopustil další neopatrnosti, která by jeho stav zhoršila, a kdyby vedle toho Dr X jednal též neopatrně, takže následovala smrt B-a, pak jsou zde dva pachatelé, kteří společně odpovídají za smrt B-ovu, ale tak, že každý by hradil část, a to podle svého zavinění. Morální hodnota se stává měřítkem hodnoty majetkové. — A zabije B-a, který podporoval svoji starou sestru C. C nemá nároku alimentárního proti B, nemá tedy ani nároku na odškodnění podle § 1327 proti A-ovi. Na druhé straně nutno uvážiti, že činem tím osoba C byla poškozena, obzvláště, když C měla proti B smluv. nárok. Čin A-ův je bezprávný podle tr. z., může tedy C uplatniti své nároky proti A podle § 1295, neboť § 1321 násl. jsou speciálním ustanovením k tomuto obecnému ustanovení. Na tuto okolnost se někdy v praxi zapořihává, což vede ke zřejmým nesrovnalostem.

§ 2. Svedení.

102. Pojem. — Žena byla svedena, když bylo na ní dosaženo soulože, aniž se mohla k tomu svobodně rozhodnouti. Občanský zákoník v § 1328 toto svedení zvláště kvalifikuje: jednání svůdcovo musí míti náležitosti buď trestného činu, anebo jeví se jako úskok, vyhrožování, zneužití závislosti a pod.

Jednání svůdcovo je namířeno proti pohlavní cti ženině a jeví se jako útok proti mravní osobnosti ženy. Mez je dána § 16 obč. zák., a proto se jeví jednání takové jako porušení povinnosti. Ustanovení § 1328 stanoví delikt zvláštní, který se však pohybuje v rámci § 16, ale týká se jen majetkové stránky.

103. Trestní čin. — Nemusí jiti jen o delikty sexuální, jednání pachatelovo může míti též jinou trestní kvalifikaci, jednání nemusí býti zločinem, dostačí i pouhý přestupek, ale ve všech případech musí býti jednání, které směřuje k tomu, aby dosaženo bylo soulože, musí to býti tedy jednání úmyslné. Není třeba, aby v daném případě byl pachatel stíhatelný, dostačí kvalifikace činu.

104. Ostatní případy svedení. — Zákon mluví o úskoku, vyhrožování a zneužití závislosti. Všechny tyto činy svůdcovy mohou míti trestní kvalifikaci. Zákon je staví proti trestním činům, to znamená, že musíme těmto slovům přikládati širší význam, než je rozsah příslušných trestných činů. Úskok je úmyslné uvedení v omyl takovým způsobem, aby to druhý nemohl lehce poznati. V y h r o ž o v á n í znamená hrozbu zlem, ale to nemusí býti ani nebezpečné vyhrožování ani vydírání ve smyslu trest. zák., může to býti hrozba zlem, kterého pachatel smí, snad i má použití. Úskok i vyhrožování musí mířiti proti svedení. Zneužití závislosti znamená, že svedená je v takovém poměru ke svůdci, že se musí důvodně obávat nepříznivých následků pro sebe, když by svůdci nevyhověla; dále odvislost značí i morální a psychickou odvislost ženy na muži (sem patří svedení pacientky lékařem v ordinaci, nebo zpovědníkem a tak pod.).

Příklady: Žena se domnívá, že se ve tmě poddává svému manželovi, svůdce o tom ví, udržuje ji v tom omylu a souloží s ní. — A vyhrožuje B, že oznámí jejím rodičům, že má milostné pletky, když B je přestrašena a snaží se A pohnouti k tomu, aby upustil od toho, je A tak ochoten učiniti, poddá-li se mu B, což tato učini. — Manželka soukromého úředníka má na vybranou, buď se poddá zaměstnavateli svého manžela, anebo bude tento propuštěn. — Soukromá úřednice byla dohnána k milostnému poměru ke svému zaměstnavateli, poněvadž věděla, že jiné úřednice, které v tom směru zaměstnavateli nevyhověly, byly propuštěny.

105. Mimomanželská soulož. — Manželka je povinna k manželské povinnosti se svým manželem, zde delikt svedení není možný. Svěsti může jen muž ženu, s níž není oddán. Zákon praví, že »jí přiměje k mimomanželské souloži«. Podle toho není třeba, aby soulož byla dokonána, stačí i pokus soulože, když psychický odpor ženy naznačenými prostředky byl zlomen. I deflorovanou osobu možno svěsti.

106. Sankce. — Čin svůdcův ve všech případech je činem dolosním, musí tedy podle § 1324 nahraditi pozitivní škodu a ušlý zisk. Tuto sankci § 1328 výslovně opakuje. V tom jsou zahrnuty i následky špatné pověsti, které ženě vzniknou tím, že byla svedena, tedy zmenšená naděje obdržeti místo, zmenšená naděje na sňatek, a to bez ohledu na to, zda soulož měla za následek těhotenství čili nic. Svedená nemá nároku na náhradu zmenšené cti pohlavní, nemá nároku na bolestné. Byla-li však nakažena pohlavně, má nárok na léčení atd. podle anal. § 1325 s výjimkou nároku na bolestné.

Otěhotněla-li svedená, má nárok na ušlý výdělek v době těhotenství, na náklady porodu (§ 167 obč. zák.), na ušlý výdělek za šestinedělí a po dobu kojení, dále ev. útraty potratu (ne ovšem umělého). Onemocněla-li svedená následkem soulože (na př. nervově), musí svůdce i tuto újmu nahraditi. Naproti tomu nespadá sem opatření dítěte, toto má samostatný nárok proti svému nemanželskému otcí.

§ 3. Omezení osobní svobody.

107. Pojem. — Osobní svoboda je ceněna lidmi velmi značně, někdy více než majetek, a omezení osobní svobody dotýká se osobnosti lidské. Pokud jde čistě o osobní stránku, není to věcí těchto výkladů, jde jen o majetkovou stránku. Občanský zákoník o tom ustanovuje v § 1329.

108. Omezovací akt. — Omezení osobní svobody musí se státi

a) násilným únosem, čímž se myslí každé unesení člověka, tedy šířeji než trestní čin únosu,

b) soukromým zatčením (na př. uzamčením v bytě),

c) úmyslně bezprávnou vazbou (na př. někdo někoho vědomě falešně udá, aby tento byl zatčen).

109. Sankce. — Pachatel je povinen zjednatí poškozenému plnou svobodu, to znamená, že se může bez omezení pachatelova zase volně pohybovatí. Dále mu má dáti plné dostiučinění, předpokládá se tedy, že omezovací akt má kvalifikaci činu dolosního, anebo spáchaného s hrubým zaviněním, což plyne již z kvalifikace omezovacího aktu. Má se tedy nahraditi i ušlý výdělek, který tím poškozenému ušel, má se mu dále nahraditi i ušlý zisk, tedy rozmnožení jmění, které bylo možno očekávati, které se však právě pro toto omezení osobní svobody nedostavilo.

Zemřel-li poškozený za omezení, má se tato náhrada dáti pozůstalým. Bylo-li omezení příčinou smrti, je nahraditi pozůstalým vše podle § 1327. Zákon se vyjadřuje poněkud šířeji, totiž nerozeznává, zda omezení bylo příčinou smrti, či zda smrt nastala za omezení, ale z příčiny jiné. Pachatel v tomto případě ručí za casus mixtus, totiž za náhodné újmy, které by poškozeného nebyly stihly, kdyby omezení nebylo se stalo (§ 1311 druhá věta).

^{110.} Literatura. Telšík, Práv. Rozhl. XVIII., 67; Fux, Juristenzeitung 1928, 114; Fux, Juristenzeitung 1924, str. 147; Schulz-Schaeffer, Das subjektive Recht im Gebiete der unerlaubten Handlung; Heller, Der privatrechtliche Schutz der Freiheit; Liszt, Pflichten des außerehelichen Konkubenten.

KAPITOLA TŘETÍ.

Delikty proti cti a dobrým mravům.

§ 1. Urážky na cti.

111. Povaha deliktu. — Delikt urážky na cti je normován v § 1330. Tento paragraf obsahuje dva odstavce. V prvním odstavci se mluví

obecně o urážce na cti, ve druhém jde o rozšiřování nepravdivých zpráv.

Pojem urážky na cti není blíže specifikován. Není tím míněn trestní čin urážky na cti, nýbrž každé jednání, kterým se druhému činí újma na cti. Velmi je zdůrazniti, že delikt podle § 1330 týká se jen majetku, totiž jen potud je urážka na cti právně relevantní podle tohoto ustanovení, když měla v zápětí újmu na majetku uraženého. Pokud jde o osobní stránku urážky na cti, není tato normována v oddílu o náhradě škody, dá se jediné zařaditi do t. zv. osobních práv.

112. Majetková újma. — Majetková újma má býti v souvislosti s urážkou na cti, to znamená, že podle naší zkušenosti nebyla by tato újma nastala, kdyby nebylo onoho reprobovaného činu (viz č. 59). Újma majetková je buď zmenšení jmění anebo ušlý zisk. Jen pozitivní škoda se nahrazuje, byl-li čin spáchán lehkým zaviněním, bylo-li však jednáno ve zlém úmyslu anebo hrubým zaviněním, nahrazuje se i ušlý zisk.

113. Promlčení. — Škoda, způsobená pouhou slovní urážkou nebo písmem (třebas rozmnoženým) nebo posunky, promlčuje se v jednom roce. Je-li urážka způsobena tělesným útokem (na př. pohlavkem), promlčuje se nárok na náhradu škody ve třech letech.

§ 2. Nepravdivé zprávy.

114. Povaha deliktu. — Druhý odstavec § 1330 byl připojen třetí novelou k obč. zák. Jde o náhradu škody za újmy, které někdo utrpí tím, že se o něm rozšiřují nepravdivé zprávy. To nemusí býti spojeno s urážkou na cti, na př. nepravdivá zpráva o tělesné zdatnosti. Stoupající soutěž vynutila si tento předpis zrovna tak jako druhý odstavec § 1295. Oba předpisy souvisí velmi úzce s předpisy o nekalé soutěži a byly do jisté míry předchůdci zákona o nekalé soutěži. Na druhé straně dána tím soudcům směrnice, aby soudili podobně jako soudcové francouzští a jak udává § 824 něm. obč. zák. Jde o právní reprobování činu, který se mravně také zavrhuje.

115. Kvalifikace nepravdivé zprávy. — Základem tohoto deliktu je zpráva, která musí míti tuto kvalifikaci:

- a) musí býti nepravdivá,
- b) musí býti rozšiřována,
- c) musí ohrožovati úvěr, výdělek nebo obživu.

116. Nepravdivost. — Zpráva je nepravdivá, když vypovídá o vlastnostech jmění, rodinných poměrech a tak podobně, které neodpovídají skutečnosti. To je nepravda objektivní. Pachatel může však býti subjektivně přesvědčen, že zpráva, kterou rozšiřuje, je pravdivá.

V souhlase se zásadním hlediskem, že pachatel ručí za vinu, stanoví obč. zák., že pachatel věděl anebo věděti musil, že zpráva je nepravdivá. Tento obrat je převzat z něm. obč. zák. a neznamená snad dolus a culpa, nýbrž tolik, že pachateli je přičítati vinu, když nejen neopatrně rozšiřuje zprávy, o nichž ví, že jsou nepravdivé, nýbrž i tehdy, když rozšiřuje zprávy, aniž dbá potřebné opatrnosti, aby se přesvědčil, zda je taková zpráva pravdivá. Jinak ustanovuje třetí věta.

Obrat »věděl anebo věděti musil« není právě nejšťastnější. Ustanovuje se tím, že nikdo nemá rozšiřovati zprávu nepravdivou a že je omluven (exkulčován) jen tehdy, když mu nelze přičítati žádné viny, t. j. když mohl považovati zprávu za pravdivou, dbaje vši opatrnosti. Obrat tento nemá žádného vztahu k výsledku, t. j. nastalé újmě.

117. Rozšiřování. — Rozšiřováním míníme sdělování neurčitěmu počtu lidí, proti tomu je širší pojem sdělování, které zahrnuje v sobě i sdělení jedinému člověku s tím podotknutím, aby zpráva dále šířena nebyla. V § 1330, II., vyskytují se oba obraty. Ve větě první se mluví o rozšiřování, ve větě třetí o sdělování; jde zde o t. zv. důvěrné zprávy. Rozpor tento můžeme odstraniti jen tím, když přijmeme názor, že t. zv. důvěrné zprávy tvoří zvláštní skutkovou podstatu speciálního deliktu. Význam rozšiřování nutno chápati ve smyslu rozšířeném. Tedy nejen takové sdělení, které se stane takovými prostředky, aby je co největší počet lidí mohl vnímati, nýbrž i takové, které sice míří na jednotlivé lidi, ale jsou s to se dále rozšířiti.

Příklady: A vyvěsí plakáty, kde varuje před určitým podnikatelem, nebo uveřejní zprávy v novinách. Jiný způsob rozšiřování je ústní vykřikování na veřejném místě, kde poslouchá tuto zprávu více lidí, ale i výklady v hospodě, kavárně, tedy typické případy hospodských klepů. Rozšiřováním je i sdělování »přísně důvěrné«, zprávy šeptem, třebaš jen jediné osobě, je-li možno předpokládati, že zpráva bude dále sdělována. (Jsou to t. zv. babské klepy.)

118. Ohrožení. — Zpráva musí ohrožovati úvěr, výdělek nebo obživu. Újma nemusí povstati, ale je nebezpečí, že z takové zprávy, přijímané za pravdivou, může újma povstati. Tím se tato kvalifikace liší od jiných deliktů, které předpokládají škodu povstalou. Tím zavádí se do náhrady škody nový nárok, totiž nárok na odvrácení hrozící škody. Druhý odstavec normuje preventivní žalobu, kdežto první odstavec upravuje represivní nárok. Neupraveny zůstávají případy, kde újma nastala nepravdivou zprávou, která není úrázkou na cti. Redaktoři se domnívají, že případ spadá pod § 1295.

119. Újma na úvěru, výdělku, obživě. — Jde skutečně o pojem ohrožení majetku a proto je nutno německý text překládati tak, jak jest v nadpise uvedeno. Úvěr znamená zde nejen produkční, ale i konsumpční, prakticky daleko důležitější je však první způsob úvěru. Výdělkem rozuměti jest jakoukoliv činnost, směřující k získání pro-

středků k životu, tedy nejen činnost živnostenskou. Obživou rozuměti jest takový stav, že dotčenému dostává se tolik prostředků k životu, aby mohl vésti přiměřený život. Slovo obživa dlužno chápati ve smyslu dynamickém, totiž nejen stav nynější, ale i budoucí, kde by poškozený svými schopnostmi mohl získati prostředky k živobytí.

Příklady: A rozšiřuje o obchodníku B zprávu, že žije v neuvěll se svým tchánem C, o němž je známo, že je velmi zámožný. Zpráva tato může ohroziti úvěr B-ův. Nebo A rozšiřuje o B-ovi nepravdivou zprávu, že neplatí své dluhy správně, nebo že se chystá k nucenému vyrovnání; to jsou sdělení, která v obchodním světě přímo ohrožují úvěr. — A rozšiřuje o dělníku B nepravdivou zprávu, že není spolehlivý, čímž je ohrožen B tak, že se mu ztěžuje získati místo. — V posledním případě spadá sem rozšiřování nepravdivých zpráv o pohlavní cti svobodných žen, neboť se jim ztěžuje vyhlídka na sňatek. Dále sem spadá ohrožení, že poškozený nebude moci řádně zajistiti své majetkové poměry, na př. že se odmítne při životním pojištění, nebo že se mu nepovolí plně pojištění proti škodě atp. — Poněvadž není zapotřebí, aby újma nastala, má žalobce ve všech těchto případech jen prokázati, že se mu tím jeho živobytí ztěžuje, ale nemusí prokázati, že mu úvěr byl proto odepřen, že nebyl přijat do práce, že se svobodná neprovdala, že byl odmítnut pojišťovnou atp. Škoda je právě v tomto případě hrozící újma, z toho povstalé ztížení existence, ale ne újma samotná. — Zde viděti nelže rozdíl mezi názorem redaktorů obč. zák. a třetí novely. Podle obč. zák. jde o hodnoty, které jsou dány samy o sobě, proto se rozeznává jen škoda pozitivní a ušlý zisk; redaktoři třetí novely však nahlížejí, že hodnoty jsou dány jen vzhledem na člověka, a že již pouhá hrozící újma zmenšuje hodnotu jmění. Ale třetí novela jde dále, neboť stírá přesný rozdíl mezi majetkovými a osobními právy. Ohrožení je právě ohrožení osobnosti a ne majetku; teprve z újmy na osobnosti vzniká újma majetková. Tím všim druhý odstavec § 1330 je cizím tělesem v XXX. hlavě obč. zák.

120. Důvěrné zprávy. — Ve třetí větě druhého odstavce § 1330 jsou zvláště upraveny t. zv. důvěrné zprávy; jsou to zprávy, které byly podány v zájmu příjemce, ne veřejně, tedy jen jemu, po případě okruhu osob, které spadají v chráněný okruh zájmu příjemce. Zákon praví, že v tomto případě neručí zpravodaj za hrozící újmu pro nepravdivou zprávu, když mu nepravdivost nebyla známa. Ve spojení s první větou tohoto odstavce to znamená tolik; dostačí, že zpravodaj byl subjektivně přesvědčen, že zpráva je pravdivá.

Důkazní břemeno není jasně upraveno. Žalobce musí prokázati, že mu hrozí škoda, poněvadž byla o něm sdělena nepravdivá zpráva. Patří-li vina k pasivní legitimaci žalovaného, musí dokazovati i tuto, nepatří-li, nemusí ji dokazovati. V daném případě nepatří vina k pasivní legitimaci, proto jí nemusí žalobce dokazovati. Nejasno je, zda patří vědomost o nepravdivosti k pasivní legitimaci, či zda se může žalovaný zpravodaj omlouvatí nevědomostí. V prvním případě stihá důkazní břemeno žalobce, ve druhém žalovaného.

Ustanovení toto bylo zavedeno se zvláštním zřetelem na zpravodajské kanceláře, které dodávají svým zákazníkům po živnostensku zprávy o hospodářských poměrech osob, jichž se dotaz týká. Dále vzhledem na obchodní dotazy rázu důvěrného. Vzhledem k tomu, že tyto zprávy bývají základem rozhodnutí o úvěru, nebo o udělení služebního místa, není právě na místě taková výjimka, kdyžžte zpravodaj dotazovatelí ručí zvýšeným způsobem podle § 1299. Dále by sem patřily soukromé detektivní kanceláře. Na místě bylo by spíše ustanovení, že důvěrná zpráva, o níž

zpravodaji není známo, že je zaručeně pravdivá, má být označena jako pochybná. Není také na místě zpravodaje úplně zprostiti ručení, když podává zprávu nepravdivou. Ustanovení toto nutno vykládati velmi úzce.

121. Nárok žalobcův. — Ve druhé větě odstavce druhého § 1330 je řečeno, že žalobce v takovém případě (t. j. rozšiřování nepravdivé zprávy) může žádati též, aby nepravdivá zpráva byla odvolána a odvolání uveřejněno. Slovíčko »též« naznačuje, že žalobce může žádati i náhradu škody. Avšak jaká náhrada, když škoda jen hrozí? Tato druhá věta se stylisticky připíná příliš k odstavci prvnímu. Smysl je však jiný. Hrozící újmou znehodnocuje se majetek; toto znehodnocení je škodou, ovšem škodou, která se nedá převést na peníze, nýbrž škodou, kterou možno reparovati jen tím, že žalovaný ustane ve své činnosti. Reparace škody je zde non facere a nikoliv dare, toto ani subsidiárně. Proto je nárok formulovati takto: Žalovaný je povinen nepravdivou zprávu (zde specifikovati) odvolati, odvolání uveřejniti a dalšího rozšiřování zprávy se zdržeti.

122. Promlčení. — Žalobní nárok promlčuje se ve třech letech (§ 1490, odst. II.).

§ 3. Jednání proti dobrým mravům.

123. Povaha tohoto deliktu. — V prvním odstavci § 1295 je stanoven generální delikt: zaviněné porušení nějaké právní normy. Není-li porušena norma, není povinností škodu nahraditi, i kdyby následovala po jednání pachatelově sebe větší škoda. Tu může nastati případ, že s mravního hlediska jednání pachatelovo odsuzujeme, ba více: jednání pachatelovo může ohroziti onu sociální soudržnost, která je podkladem státu. Takové jednání nazýváme jednáním proti dobrým mravům. Třetí novela měla za to, že je nutno právní řád upravití tou měrou pružně, aby neodporoval našemu mravnímu řádu. Reprobovala smlouvy proti dobrým mravům a reprobuje i jednání proti dobrým mravům jako delikt speciální, tedy jako skutkovou podstatu povinností nahraditi škodu.

124. Kvalifikace jednání. — Jednání neporušuje sice žádnou jinou normu, ale odporujíc dobrým mravům, je reprobováno druhým odstavcem § 1295. Ne každé jednání proti dobrým mravům zavazuje k náhradě škody; má-li být závazek nahraditi škodu, musí jednání a) býti provedeno s úmyslem škodu způsobiti, anebo

b) při výkonu práva učiněno se zřejmým účelem poškoditi druhého.

Zákon rozlišuje mezi pouhým jednáním proti dobrým mravům a výkonem práva proti dobrým mravům. Rozlišení toto je proto závadné, že se zde přejímá rozlišovací znaménko nějakého systému právních pojmů, aniž se udává, jak máme toto znaménko rozlišovací chápati. Každý si pojem práva subjektivního, který je jen pojmem systematickým, upravuje podle libosti. Každá diskuse o pravdivosti tohoto

pojmu je jalová, možno jen diskutovati o vhodnosti jeho. Máme také tolik pojmů subjektivního práva, kolik máme význačnějších autorů.

Rozlišení, uvedené sub a), b), nemá také praktického významu. V obou případech vyžaduje se doslovní jednání, tedy úmysl způsobiti svým jednáním druhému škodu. Tato úmyslnost může kvalifikovati jednání jako nemravné, ba často právě v této úmyslnosti shledáme antisociálnost jednání, tedy jednání, směřující proti dobrým mravům.

Ustanovení § 1295, odst. II., dává soudci velkou moc, aby poškozenému přiznal náhradu, když pachatel jednal sice v mezích ostatních předpisů právních, ale proti dobrým mravům druhému úmyslně způsobiti škodu.

125. Případy. — Sem spadají případy, které se podle teleologické interpretace právních předpisů zahrnují buď pod hledisko obcházení zákona (Köhler), anebo pod hledisko zneužívání práva (Josserand). Teleologické hledisko předpokládá, že právní normy byly dány za jistým účelem, avšak tento účel není nic jiného než zase norma, kterou předpokládáme jako nadřazenou normám pozitivního práva. Tato nadřazená norma se předpokládá jako samozřejmá, jako lidskému intelektu sama sebou daná, má se tedy za to, že je to norma přirozeného práva. Účel, který se takto subinteliguje, je ten, že normy právní mají umožniti spojení lidí mezi sebou. Ale vykladači práva nespokojují se s touto více méně formální konstrukcí, nýbrž vkládají do toho více, totiž otázku, podle jakého ideálu mělo by se uskutečniti lidské spojení. Tím vším vnáší se do právních řádů prvek subjektivní, který činí z objektivních norem právních prostředek velmi tvárný. Toto teleologické hledisko by nepotřebovalo zvláštního předpisu o dobrých mravech. Když právě škola této teleologické interpretace se odhodlala k tomu, aby prosadila zvláštní ustanovení jak v něm. obč. zák., tak i v rak. obč. zák., je to známka toho, že není jí podklad tohoto teleologického postoje dosti jasný, a že měla přece zapotřebí své přirozenoprávní hledisko podepříti předpisem pozitivněprávním.

Podle přísné vědeckého hlediska obsahuje § 1295, odst. II., zcela zvláštní delikt, nemá tedy s prvním odstavcem, který ustanovuje druhotnou sankci na přestoupení právních norem, nic společného. Ve druhém odstavci se naopak předpokládá, že právní norma porušena nebyla, nýbrž že byla v rámci ostatních právních předpisů úmyslně druhému způsobena škoda, takže jednání takové jeví se jako jednání proti dobrým mravům. Tím se stýká toto ustanovení s předpisy o nekalé soutěži a hledisko toto, které interpretací vneseno bylo do Code civil, bylo základem předpisů o nekalé soutěži.

Sem spadají případy rozporu mezi věcným a obligačním právem:

a) A uzavřel s B trhovou smlouvu o nemovitosti; dříve, než byl kup knihovně proveden, zcizil B nemovitost C-ovi, který, chtěje překaziti, aby A mohl získati vlastnictví, dal vložiti do knih své právo vlastnické. A může žalovati C-a na náhradu škody.

b) A uložil (obligačně) B-ovi zákaz zcizení, aby nemovitost zůstala zachována v rodině; aby B zamezil, by nemovitost nepřešla na C-a, zcizil tuto dále D-ovi, byl-li úmysl zřejmě poškoditi C-a a je-li příbuzenská mstivost jednáním proti dobrým mravům, pak se může C domáhati náhrady škody na B-ovi, vedle A, kterému přísluší nárok na náhradu škody, že byl porušen smluvní závazek. Jestliže D také jednal s tím úmyslem, aby C nemovitost neobdržel, může C žalovati i D-a.

Jiné případy jsou využitkování rozporu mezi plnou mocí a příkazem mandataře, na př. plná moc zní na všechny druhy právních jednání a příkaz, aby koupen byl určitý dům ne dražší než za 500.000 Kčs. Mandatář smluví s prodávatelem prodej za 600.000 Kčs, ačkoliv prodávatel o omezení ví, přece chce na škodu mandantovu neomezené plné moci využítkovati.

Velmi důležité jsou případy rozporu mezi formálním a materiálním právem, kterého by chtěl někdo ve svůj prospěch využítkovati, na př.: A podá žalobu na

B-a, tento po doručení ihned zaplatí, A dostaví se k soudu a žádá za vydání rozsudku na celý předmět žaloby a vede na to exekuci. B může žalovati za podmínek § 1295, II., na náhradu škody. Nebo naopak dlužník přemluví věřitele ke klidu řízení za tím (zamlčeným) úmyslem, aby pohledávka se mezitím promlčela (§ 1497).

Jiná skupina případů sem spadajících patří pod hledisko využitkování tísné druhého, jde o folio k lichvám jednáním, jenže lichva podle § 879 předpokládá právní jednání mezi lichvářem a jeho obětí. V tomto případě není žádného jednání mezi oběma těmito stranami. Na př. banka poskytuje úvěr továrníkovi A, úvěr tento v kritické chvíli vypoví, aby se mohla podniku zmocnit a jej akcionovat, ovšem situace musí být taková, že výpověď úvěru nebyla s hlediska řádného obchodníka nutná. Jiný případ: obchodník A, aby se zbavil svého konkurenta B, skoupí jeho závazky, dá na sebe převést pohledávky proti němu, v kritický okamžik, kdy ví, že B nebude s to zaplatit, udeří A na B-a, když se předtím u místních peněžních ústavů a úvěrníků zajistil, že B-ovi nebude poskytnut úvěr.

Není lehce stanovití meze tohoto ustanovení. Ustanovení je podpůrné, případy zvláště upravené sem nespadají. Proto sem nespadá poměr mezi sousedy (§§ 364 násl., §§ 854 násl.). Dále sem nespadají služby, které někdo druhému poskytuje, aniž chce býti právně vázán, na př. dovození chodití přes zahradu, pozvání k večeři, darované doutníky, třebaš dary se daly zcela pravidelně. K tomu nemůže býti nucen, i kdyby odepření služby, večeře atp. bylo společenskou neslušností takového stupně, že by se dotčený činil ve společnosti nemožným.

126. Literatura. — Krčmář, Právník 1917, str. 705; Demogue, Des obligations en général IV., 316; Jossierand, De l'abus des droits; Charmond, Revue de droit civil 1902; týž, Le droit et l'esprit démocratique (literatura další o »abus de droit« viz Demogue); Kraus, Gerichtshalle 1905, č. 14—18; Schulz-Schaeffer, Das subj. Recht im Gebiete der unerlaubten Handlung; Sauer W., Die Ehre und ihre Verletzung; M. Sternberg, Gerichtshalle 1918, č. 1; Steinbach, Moral als Schranke des Rechtserwerbes und der Rechtsausübung; Herzog, Zum Begriffe der guten Sitten; Hager, Schikane und Rechtsmissbrauch; Hedemann, Iherings Jahrbücher 63, 1; Rosenthal, Leipziger Zeitschrift 1919, 515; Stradal, Juristische Blätter 1917, č. 3—5; Bienenfeld, Zentralblatt 1917, 289; Eckstein, Archiv für bürgerl. Recht 41, 234; Kornitzer, Notariats-Zeitschrift 1919, č. 5 a 12.

KAPITOLA ČTVRTÁ.

Podnikatelské risiko.

127. **Obecné hledisko.** — V našem právu máme upraveno v řadě speciálních předpisů zvláštní ručení podnikatele, které je někdy mírnější, někdy velmi přísné. V občanském zákoníku nemáme žádných takových předpisů, obč. zák. omezil se v ručení majitele jmění na typy, které nám zanechalo římské právo. Teprve moderní kapitalistické podnikání, kde lidská síla je nahrazena živelní silou stroje, začasté ohromného rozsahu, takže porucha může mítí dosah hromadné katastrofy, postavilo právní řád před problémy, které je nutno řešití. S tímto kapitalistickým podnikáním souvisí sociální pojištění dělnické, dále ručení za dopravní prostředky: a) železnice, b) automobily, c) letadla, pak sem spadá zvláštní ručení podnikatelů hor a bání podle

horního zákona, a konečně nárok sousedů na podnikatele za znehodnocení jejich pozemků.

§ 1. Podnikatelé železnic.

128. **Právní prameny.** — Podnikatel železnice ručí za poškození věci nemovitých podle § 10 b) min. nař. ze dne 14. září 1854, č. 238 ř. z. (koncesní zákon) a za poškození tělesné podle zákona ze dne 5. března 1869, č. 27 ř. z., resp. zák. ze dne 12. července 1902, č. 147 ř. z. Podnikatelem železnice ve smyslu těchto předpisů je též stát, který nemá žádného privilegia (správní řízení vyloučeno).

129. **Poškození nemovitosti.** — 1. Podle § 10 min. nař. ze dne 14. září 1854, č. 238 ř. z., ručí železnice za veškerou škodu, která stihne sousední nemovitosti, budovy atd. tím, že se železnice staví anebo provozuje. Škoda je jakéhokoliv druhu, ale musí býti přímo způsobena (ve smyslu přírodním) podnikem železničním; podnikatel ručí za výsledek bezpodmínečně, jakákoliv omluva se nepřipouští.

2. **Movitosti** jsou v tom zahrnuty jen potud, pokud tvoří součást nemovitosti (§ 295, věta 2, § 296).

Sem patří stoh slámy na pozemku, pokud tato pochází z úrody z pozemku vlastníka (resp. jeho pachtýře) tohoto pozemku, nepatří sem však stoh slámy koupené. Nepatří sem sláma, uložená na voze a již odvážená na veřejné cestě. Za poškození dobytka podle koncesního zákona ručí železnice jen tehdy, pokud je dobytek příslušenstvím nemovitosti a pokud na nemovitosti jest, nepatří sem však poškození dobytka, který vběhl na dráží těleso.

130. **Poranění a usmrcení osob.** — Dráha ručí za poranění a usmrcení osob podle zákona ze dne 5. března 1869, č. 27 ř. z. a podle zákona ze dne 12. července 1902, č. 147 ř. z. Zákony tyto se vztahují na všechny druhy železnic, pokud se provozují na kolejích, tedy jak na železnice, tak i na pouliční dráhy, hnané živelní silou, ale ne na autobusy, poháněné elektrickým vedením, ale nejezdící po kolejích. Není zapotřebí, aby šlo o veřejnou železnici. Ručí podnikatel podniku bez ohledu, zda je vlastníkem drážního tělesa čili nic. Tak při soukromých drahách v provozu státním je podnikatelem stát a nikoliv ona akciová společnost, které patří drážní těleso.

131. **Podmínky ručení.** — Dráha ručí za usmrcení neb úraz člověka, který se stal událostí v dopravě. Omluvití se může:

- a) vyšší mocí,
- b) neodvratitelným jednáním třetí osoby,
- c) vlastním zaviněním poškozeného.

132. **Doprava.** — Rozeznávatí musíme dopravu a provoz železničního podniku. Do provozu spadájí i taková zařízení pomocná, která sice s dopravou souvisejí jako pomocná zařízení, ale k zařízením do-

právním nenáleží; dílny na opravu vozů a lokomotiv, skladiště uhlí pro provoz železnice atp. K dopravě patří všechna zařízení, jichž je bezprostředně nutno k dopravě osob a zboží: prodejny jízdenek, nádražní vestibuly, čekárny, nástupiště, přijímadla zboží a skladiště dopravovaného zboží, rampy nakládací atd. Dále sem patří vozidla, která jsou k dopravě přistavována, nikoliv vozidla mimo dopravu na mrtvé koleji. Patří sem tedy seřaďování vlaku, vytápění lokomotivy, přistavování osobních vozů k nástupu, vozů nákladních k naložení zboží. K dopravě patří i závory na silnici atp.

133. Událost v dopravě. — Zákon nepodává bližšího označení. Označení má se tím úchylka od pravidelné dopravy. Sporné je, co máme považovati za pravidelnou dopravu a co za úchylku. Buď můžeme považovati za pravidelnost ten chod dopravy, jak je předepsán, anebo onen, který může průměrný občan očekávati. Na př. cestující, který chce vystoupiti, vstane se svého místa, když nádražní výstupní stanice se blíží, vlak jede plnou rychlostí přes výhybky, takže vozy se silně kymácejí a cestující upadne a poraní se. Podle druhého hlediska je toto událostí v dopravě, poněvadž cestující může čekati jen normální kymáčení vozů, podle prvního není to událostí. Do rámce předpisů občanskoprávních, kde se chrání dobrá víra (§§ 323, 329, 430, 452, 871, 914, 1395, 1424 a j.), zapadá lépe řešení druhé.

134. Souvislost události a škody. — Ani o tom se zákon blíže nezmiňuje. Podle všeho je kusé ustanovení vykládati tak, že událost v dopravě musí býti v příčinné souvislosti (s hlediska kauzálního) se škodou, ale zase jen v tom rozsahu, pokud můžeme ještě slušně přičítati podnikateli újmu. Na druhé straně dostačí i psychický impuls.

Příklady: Vlaky se srazí, cestující je neporušen, ale odcházejí s místa nešťásti, je stržen, a to již dál od místa nešťásti na silnici, davem, pobíhající na místě nešťásti a od něho poraněn. Dráha neručí za tento úraz, neboť není již v provozu železničím. — Cestující, aby se zachránil, vyskočí z hořícího vozu a zlomí si nohy; hrozící nebezpečí bylo psychickým motivem a proto má dráha škodu nahraditi. — Cestující je stržen davem, nastupující do vlaku, a pohmožděn, dráha ručí, neboť normální cestující může očekávati, že dráha se postará o řádný nástup. Jinak je tomu, když dráha potřebná opatření učinila, ale spolucestující jej svémocně povall.

135. Vyšší moc. — Dráha může se omluviti neodolatelnou náhodou. Zákon tím míní t. zv. vis maior římského práva. V daném případě je sporné, zda příčina události, kterou označujeme za neodolatelnou náhodu, je tak zv. vnitřní příčina, či zda to má býti t. zv. příčina vnější. Vnitřní příčina je dána samou organizací podniku, kdežto příčina vnější je událost, která je dána příčinami mimo organizaci podniku. Praxe i teorie se kloní právem k výkladu poslednějšímu. Zda škoda je odvrátitelná, nutno posouditi nejen s hlediska technického, nýbrž i hospodářského.

Příklady: Vlak uvázne ve sněhových závějích při krutém mrazu, sněhu bylo té zimy nadprůměrně mnoho a chladno bylo také mimořádné, ale podle zkušenosti bylo na tom místě nebezpečí závějí a také v dobách periody sněžných zim byla ona trať zabezpečena proti závějím. Ochranná opatření byla odstraněna, poněvadž pak následovala perioda mírných bezsněžných zim. Cestující utrpí omrzliny, dráha ručí, neboť mohla se zabezpečiti proti sněhovým závějím. Naproti tomu je vyšší moc, když mrazem pukne kolejnice. — Povodeň mimořádně silná podemele trať, podle úsudku znalců pečlivě postavenou; toto je vyšší moc, ačkoliv na př. při betonovém ztužení železniční hráze by se nehoda nebyla stala.

136. Neodvratitelné jednání třetí osoby. — Třetí osobou míní se osoba, které nepoužívá železniční podnikatel při provozu železničního podniku (ne tedy jen v dopravě). Dráha ručí i za každý exces svého personálu. Jednání třetí osoby musí býti buď nedovoleným činem, anebo může býti náhodou, za niž nikdo neodpovídá. Dráha má povinnost, aby se v provozu dopravy postarala o bezpečnost i proti jednáním třetích osob. V celku je případ tento jen specifikací předcházející vyšší moci. I čin třetí osoby musí se jeviti jako vyšší moc, kterou dráha podle organizace řádného provozu nemohla odvrátiti.

Příklady: Hlídač normálním způsobem prohlíží trať, v nestřeženém okamžiku položí třetí osoba dynamitovou patronu před vlak právě přijíždějící, ta vybuchne a vlak se vyšine. — Cestující A je záchvácen padoucnicí a v záchvatu strčí do cestujícího B, který rozbije okno a tím se poraní. — Průvodčí vlaku přirazí dveře, kam strčil své prsty cestující, prsty jsou poraněny. Dráha ručí, průvodčí není třetí osobou. —

137. Zavinení cestujícího. — 1. Na cestujících se žádá, aby věnovali své tělesné integritě takovou pozornost jako řádný člověk. Musíme bráti v úvahu, že jde o dopravní prostředek, s nímž jsou spojena určitá nebezpečí, že tedy musí cestující věnovati náležitou pozornost, cestuje-li vlakem. Cestující na druhé straně může očekávati, že jednáje podle dopravního řádu, bude ušetřen vši nehody, že tedy doprava proběhne předvídatelným způsobem.

2. Zákon mluví o zavinení, které předpokládá přičitatelnost, zde tedy přičitatelnost k deliktu. Srov. judikát ze dne 8. dubna 1908, č. 185.

3. Dráha musí dokázati vinu cestujícího.

138. Rozsah náhrady. — Dráha má poskytnouti náhradu podle §§ 1325 až 1327.

§ 2. Ručení za škody, povstale vozidly, poháněnými živelní silou.

139. Právní prameny. — Delikty sem spadající upraveny jsou zákonem ze dne 9. srpna 1908, č. 162 ř. z. Zákon ten se vztahuje na škody, způsobené automobily a podobnými strojovými vozidly. Od předešlého zákona liší se tím, že se týká i škod věcných. Jeho zvlášť-

ností je, že zvýšené ručení je omezeno na několik případů, jinak přijímá ručení za vinu podle občanského zákoníka, ale na druhé straně pozměňuje předpisy občanský zákoník co do důkazního břemene, zavádí přímé ručení vlastníka automobilu a tak pod.

140. Kvalifikace vozidla. — Vozidlo je poháněno živelní silou a nejezdí po kolejích, nýbrž na veřejných cestách. Tím jsou vyloučeny motorové vozy, jezdící na kolejích, naproti tomu sem patří elektrobusy, nejezdící na kolejích, ale zapnuté do vrchního vedení. Vozidlo musí jezdit na veřejné cestě a spadá pod tento zákon, jen pokud je na cestě veřejné.

Sporná je otázka, jak rozhodnouti případ, když se koně splaší hlukem automobilu, který se rozjíždí na soukromém pozemku, ale dosud jej neopustil. Vzhledem na výjimečnost zákona č. 162/1908 je rozhodnouti podle obč. zák.

141. Ručící osoby. — 1. Za škody, úrazy a usmrcení ručí předem ten, kdo vozidlo v kritickém okamžiku řídil (§ 1, I.), vyjmajíc vojáky při vykonávání služby (§ 1, II.).

2. Mimo řidiče ručí vlastník vozidla, spoluvlastníci ručí každý zvlášť (§ 1, I.), t. j. ručí solidárně (§ 8, II., § 1, VI.).

3. Místo vlastníka ručí:

a) podnikatel, t. j. osoba, které bylo vlastníkem vozidlo přenecháno na vlastní účet a nebezpečí (sem patří pronájem auta bez řidiče, nepatří sem zkušební jízda při jednání o koupi auta) (§ 1, III.),

b) ten, kdo bezprávným jednáním auto odňal dispozicí vlastníkovi (nepatří sem t. zv. černé jízdy řidičovy) (§ 1, IV.).

4. Vlastník (resp. podnikatel) ručí za řidiče bezpodmínečně v rozsahu § 1313 a) obč. zák., ačkoliv jde o speciální delikt, na nějž by jinak dopadlo ustanovení § 1315 obč. zák.

5. Více osob ručí vždy solidárně (§ 1, VI.).

142. Dvojitý způsob ručení. — Podle řečeného zákona ručí uvedené osoby jednak podle § 2 cit. z., jednak podle obč. zák., vedle toho upravuje zákon ještě případy, které spadají výlučně pod ustanovení obč. zák. Tuto zvláštnost musíme mít dobře na paměti,

143. Ručení podle zákona o motorových vozidlech. — 1. Zpravidla ručí uvedené osoby podle § 2 zák. č. 162/1908:

a) za škody věcné,

b) za škody tělesné: poranění, zabití, nervové poruchy (traumatická neurosa), choroby následkem poranění atp. (§ 1).

2. Uvedené osoby ručí za tyto škody, pokud neprokáží, že škoda nemohla být odvrácena, ačkoliv vozidlo bylo řízeno a opatřeno podle předpisů a podle odborných znalostí, a že nebyla způsobena vlast-

nostmi a zvláštnostmi vozidla anebo selháním a vadami jeho funkcí (§ 2, I.). Tím vším má být řečeno, že ručící osoba je omluvena, pokud řádně vůz řídila a opatřila a pokud jde o náhodu vnější. S každým motorovým vozidlem je spojeno určité nebezpečí, které není sebelepší bedlivostí odvrátitelné, a za toto t. ř. vnitřní nebezpečí ručí osoba povinná; omlouvá ji jen náhoda vnější. Tato vnější náhoda nemusí být vyšší moc, tak daleko nejde ručení těchto osob. Ustanovení tato platí najmě při poškození zvířat (§ 2, II.).

3. Osoby, uvedené v § 1, neručí, když škoda se stala zaviněním osoby třetí anebo samotného poškozeného. Třetí osobou není osoba, které osoba ručící používala při provozu vozidla. Nemusí to být vlastníkův pomocník, může to být i pomocník, kterého si řidič zjednal, třeba i bez vědomí vlastníka.

4. Je-li vinen částečně poškozený nebo třetí, tu ručí osoby podle § 1 poměrně a soudce má uvážiti, jak velkou část škody má každý nahraditi.

Příklady: Vlastník automobilu A řídí si sám svůj vůz, při jízdě mu praskne pneumatika, následkem toho je poraněn chodec B. A nemůže se omluviti, že věnoval veškerou možnost péči jak zařízením vozu, tak i jízdě. — Auto jede volně po cestě, předjíždí koně, tito se splaší a poraní se; řidič auta musí počítati s tím, že zvířata se plaší, předjíždí-li je auto, a proto má zmenšiti rychlost na nejmenší možnou míru, ztlumiti hluk a pod., leč přesto zůstává pochybnost, zda neručí bezpodmínečně za škody na zvířatech. Zákon je v tom směru nejasný. — Řidič, maje poruchu, odvezl svůj vůz do mechanické dílny na správu, správa byla nesprávně provedena, řidič ani vlastník nemohou se omluviti zaviněním mechanikovým. — A přecházeje jízdni dráhu, četl noviny a byl při tom zachycen autem a poraněn. Zde A je »vinen«, t. j. nevěnoval takovou pozornost svým věcem jako řádný člověk, ale i řidič (a vlastník) auta ručí, když neučinil vše, aby škodě zabránil, při čemž se může omluviti jen vnější náhodou. — Vozka jede na nesprávné straně silnice; zavinění vozkovo. — Kdo používá lehavého koně na silnici, kde jezdí auta, zavinil si škodu sám, když se splašený kůň poraní.

144. Promlčení a prekluse. — 1. Přísné ručení podle §§ 1 a 2 je zmírněno tím, že poškozený musí svůj nárok uplatniti v poměrně krátké lhůtě (§ 6):

a) Nárok se promlčuje vždy ve třech letech bez rozdílu, zda poškozený o škodě a škůdci věděl (na rozdíl od obecného promlčení ve třiceti letech, § 1489).

b) Třiletá promlčecí lhůta § 1489 je zkrácena na 6 měsíců ode dne, kdy zvěděl poškozený o škůdci a škodě.

2. Nárok je prekludován, když poškozený do čtyř neděl ode dne, kdy zvěděl o škůdci (a tím i o škodě), neoznámil ručící osobě nehodu, leč by dokázal, že se osoba tato jinak o nehodě dověděla (§ 6, II.).

3. Podle toho škoda, která povstala teprve po třech letech po nehodě, je za všech okolností promlčena.

145. Podpůrná platnost občanského zákoníka. — Ve všech těchto případech možno uplatnití nárok též podle občanského zákoníka, když sahá tento nárok dále než podle zákona o ručení z automobilů. To jest vykládati tak, že i nároky, které jsou podle § 6 prekludovány a promlčeny, možno uplatnití podle občanského zákoníka, ale tu jen podle obecných předpisů, které jsou ovšem daleko mírnější než předpisy zák. č. 162/1908.

146. Nehody, které je posuzovati jen podle občanského zákoníka. — Podle občanského zákoníka výlučně je posuzovati tyto případy:

a) Vzájemné nároky na náhradu škody osob ručících podle zák. č. 162/1908 nebo, jde-li o vzájemné nároky, z nichž jeden podléhal by tomuto zákonu a druhý zákonu z 5. března 1869, č. 27 ř. z. (zák. ze dne 12. července 1902, č. 147 ř. z.), když se nároky opírají o tutéž nehodu (§ 3).

Příklady: Vlastník auta A jede ve svém voze, který řídí B, vinou B-ovou utrpí A úraz, nárok A-ův proti B-ovi je posuzovati podle obč. zák. — A řídí auto, které se srazí s autem B-ovým, obě auta jsou poškozena; nárok na náhradu škody je posuzovati podle obč. zák. — Auto se srazí s vlakem, řidič i vlastník auta jsou poraněni, nároky jejich proti dráze je uplatnití podle obč. zák.

b) Náhradné nároky osob, jedoucích v motorových vozidlech, anebo za poškození zboží v nich dopravovaného (§ 4). Výjimečně je posuzovati tuto nehodu podle zákona č. 162/1908 (§ 4, I.):

aa) bylo-li vozidlo použito za úplatu,

bb) v živnostenské dopravě osob nebo zboží (bez ohledu, je-li doprava tato s hlediska policejního přípustná),

cc) byla-li poškozená osoba nebo poškozené zboží dopravováno ve službách nebo na příkaz ručící osoby, při čemž je však dbáti ustanovení § 11.

c) Vozidla, která nedosahují maximální rychlosti větší než 25 km, nepodléhají vůbec předpisům §§ 1 až 3 cit. zák.; ručící osoba má tuto skutečnost prokázati (§ 5).

147. Modifikace ustanovení obč. zák. — Vlastník vozidla i v těch případech, které se mají posuzovati podle občanského zákoníka, ručí na rozdíl od § 1315 bezpodmínečně za osoby, kterých u provozu vozidla používá (§ 8), ale jen v rámci jejich služební povinnosti (rozdíl od § 2, I.). Jako vlastník ručí i ta osoba, která podle § 1 na jeho místo nastoupila. Dále je ta změna, že na rozdíl od § 1302 ručí spoluvlastníci vždy solidárně (§ 8, II.).

148. Poměr k pojištění záručného. — Poměrné riziko, které ukládá tento zákon vlastníku motorového vozidla, vede k tomu, že se vlastník snaží pojištěním toto nebezpečí pro sebe zmírniti. Pojištění zahrnuje

v sobě závazky k náhradě škody, pokud se ručí za škodu náhodnou anebo pokud jde o lehké zavinění. Pojišťovna se zavazuje za pojištěného zaplatiti příslušné odškodnění, odtud pojištění záručné. (Něm. výraz Haftpflichtversicherung překládá se nesmyslně pojištění proti povinnému ručení.) Citovaný zákon o motorových vozidlech se dotýká tohoto pojištění ve dvou směrech:

a) Pojištěné ručící osobě (vlastníku, řidiči atd.) je zákonem uloženo t. zv. samopojištění, t. j. pojištění škody do 400 Kčs musí hraditi sám a u větších škod nahrazuje pojišťovna nejvíce 90% a nejméně 10% musí poškozený hraditi ze svého (nař. ze dne 13. října 1927, č. 156 Sb. z. a n.).

b) Poškozený má privilegované zástavní právo na pojištěném penízi z příslušné pojistky záručné (§ 10), t. j. pokud případ ten je v dotčené pojistce zahrnut.

149. Úmluvy stran. — Úmluvy, ve kterých se někdo předem vzdává svých nároků, které mu tento zákon pro případ škody zaručuje, jsou neplatné (§ 13). Jde o t. zv. relativní neplatnost (srov. § 1164 obč. zák. j.).

150. Rozsah náhrady je posuzovati podle příslušných ustanovení občanského zákoníka.

§ 3. Škody, způsobené letadlem.

151. Právní pramen. — Povinnost nahraditi škodu, způsobenou letadlem, je stanovena zákonem ze dne 8. července 1925 o letectví, č. 172 Sb. z. a n., § 29 až 40. Vzhledem k tomu, že zákon platí na celém území republiky, neodkazuje na konformní ustanovení občanského zákoníka, ale uvádí je jako samostatná ustanovení (srov. § 30).

152. Zásady těchto předpisů. — Ustanovení zákona o letectví jsou velmi podobná o ručení z vozidel motorových, ale vykazují některé úchytky:

a) Místo vlastníka nastupuje držitel (§ 29, I.), což je označení pro osobu, jež je ministerstvem veřejných prací k držbě autorisována (§ 7), vlastník ručí jen subsidiárně; podnikatel ručí ne na místě těchto osob, nýbrž vedle nich (§ 29, II.).

b) Při poškození věci je nahraditi obecnou cenu (§ 30, IV.).

c) V zákoně není jasně vysloveno, zda osoby jmenované v § 29 ručí až po hranici vis maior, v pochybnostech musíme bráti ručení za lehké zavinění se zřetelem na § 1299.

d) Vzájemné nároky osob ručících z téže škodné události je posuzovati podle občanského zákoníka, což je v tomto případě neomezeno na všechny druhy ručení (§ 33).

e) Preklusivní lhůta oznamovací je stanovena na tři měsíce; promlčecí lhůty se stanoví od oznámení až po odpovědi ručící osoby (§ 34, II., III.).

f) Držitel letadla musí být záručně pojištěn (samopojištění není předepsáno), anebo musí složit přiměřenou jistotu, na kterýchžto sumách vážně zástavní právo pro event. nároky na náhradu škody.

§ 4. Ručení podnikatele vůči sousedům.

153. Podnikatel. — Jde o podnikatele buď nějakého zařízení (Auslage) úředně schváleného anebo o zařízení horní (§ 364 a). Jestliže podnikatel tímto zařízením obtěžuje své sousedy odpadovými vodami, kouřem, plyny, teplem, zápachem, hlukem, otřesy a pod. a to způsobem místní poměry převyšujícím, může soused žádati náhradu způsobené škody bez rozdílu, zda se vzal na tyto okolnosti při úředním řízení zřetel či nikoliv.

154. Způsob škody. — Jde o škodu, která je způsobována normálním provozem tohoto zařízení; mimořádné události jako je výbuch parního kotle, krátké spojení elektrického proudu, požár a pod. sem nespadají. Škoda není způsobena tím, že podnikatel používá přímo nebo nepřímo sousedovy nemovitosti, nýbrž je způsobeno používáním vlastní věci, z čehož neúmyslně vznikají škodlivé následky pro sousedy.

155. Ručení. — Podnikatel ručí bezpodmínečně za výsledek, každá omluva je vyloučena.

§ 5. Ručení podnikatelů za úrazy zaměstnanců.

156. Úrazové pojištění. — Podle zákona ze dne 28. prosince 1887, č. 1 ex 1888 ř. z., musí být každý zaměstnanec v podniku, ve kterém se užívá strojového zařízení, pojištěn proti úrazu. Pojišťovna hradí škodu úrazem nebo zabitím vzniklou bez ohledu na zavinění, ale v mezích užších než občanský zákoník. Tak nedává nároku na bolestné a poskytuje jen část ročního příjmu, dosaženého v posledním roce, nepřihlíží však k další ztrátě výdělečné možnosti. V rámci svých závazků má úrazová pojišťovna regres proti pachatelí; o tomto regresu je sporu, zda je možno jej považovati za subrogaci (§ 1358).

157. Ručení podnikatele. — Podnikatel je zaměstnanci povinen náhradou škody jen při úmyslně způsobeném úrazu (§ 46). Úrazová pojišťovna má regres proti podnikateli jen tehdy, když úraz hrubě zavinil (§ 45). Tím se snižuje odpovědnost podnikatelova a toto úrazové pojištění dělnické je pojištěním jak pro zaměstnavatele, tak i pro zaměstnance.

158. Zaměstnanci železnic. — Zaměstnanci železnic, kteří u výkonu svého zaměstnání utrpěli úraz (nebo byli zabití), nepodléhají ustanovením zákona ze dne 5. března 1869, č. 27 ř. z., nýbrž jsou podle zákona ze dne 20. července 1894, č. 168 ř. z. podrobeni úrazovému pojištění dělnickému s některými modifikacemi, které jsou pro ně výhodné. Jim na roveň jsou postaveni státní zaměstnanci, kteří jsou dopravováni zdarma.

159. Zaměstnanci u motorových vozidel. — Zaměstnanci, kteří jsou podle smlouvy zaměstnáni u provozu motorových vozidel, podléhají úrazovému pojištění dělnickému. Úrazy, které vznikly při závodech nebo závodním treningu, nepodléhají úrazovému pojištění. V pojištění úrazovém je vždy vlastník vozidla podnikatelem (§ 11 zák. autom.). Sporno je, zda ostatní pojištění zaměstnanci, kteří při služební cestě v autu zaměstnavatelově byli poraněni, mají nárok podle zákona o úrazovém pojištění, či podle zákona automobilového.

§ 6. Škody děláním hor.

160. Poddolování. — Škoda tato vzniká tím, že vybráním hornin vyhrazených povrch se slehne. Podle horního zákona je podnikatel hor povinen učiniti opatření proti poškození cizího majetku (§ 170 a), § 171 b) hor. zák.). Není-li podnikateli možno zabezpečiti povrch, nezbude mu než žádati za vyvlastnění (§ 98 hor. zák.). Blíže není tato otázka řešena, nanejvýš, zda ručí bezpodmínečně. Spíše jest se kloniti k tomu, že podnikatel musí nahraditi každou škodu, neboť poddolování zasahuje do cizí sféry majetkové (§ 1311 obč. zák.).

161. Rozsah náhrady. — Z velmi kusých ustanovení o škodách děláním hor povstalých není jasno, zda se má nahraditi jen škoda na nemovitostech, nebo též na movitostech, zda ručí též za úrazy a usmrcení lidí. Zvláštní ustanovení platí o stavbách v obvodu dolové míry (§ 106 hor. zák.). Celé toto velmi důležité odvětví právní je nadmíru primitivně upraveno.

162. Literatura. — Vážný, Právní obzor, VIII., str. 132; Tilsch, Sborník, II., str. 52; Vážný, Právník 1923, str. 83; Randa, Právník 1907, str. 145; Follprecht, Nové předpisy o provozování jízdy automobily, motorovými vlaky, motorovými koly a velocipedy; Skřípský, Zprávy právnické jednoty moravské, XVIII., str. 249, XIX., str. 1; Vorel, Právnické Rozhledy X., str. 7; Löffler, Zprávy právnické jednoty moravské XIV., str. 23; Heller, Sborník XII., str. 324; Vážný, Věstník min. obchodu v., č. 11; Löffler, Zprávy právnické jednoty moravské 1901, str. 154; Bureš, tamtéž 1902, str. 89; Flieder, Zprávy právnické jednoty moravské XXII., str. 65; Kasanda, Casopis čes. adv. II., str. 1; Hubáček, Práv. Rozhl. v., 212; Lukáš, Právník XXXIV., 689; Právník 1914, 157; Löffler, Zprávy p. j. m. XVI., 157; Tilsch, Sborník II., 52; Vážný, Právník 1923, 83; Winter, Obzor národohospodářský 1903, 128; Právník 1917, 619; Vážný, Právní obzor VIII., 132;

Fuchs, Juristen-Zeitung 1926, 7; francouzská literatura o podnikatelově ručení viz Demogue, Des obligations en général V., 358 a tam uvedenou literaturu; Fux, Juristen-Zeitung 1924 (76), 1924 (107), 1927 (2); Butschek, tamtéž 1928, 124; Fux, tamtéž 1922, 177; Melzer, tamtéž 1923, 87; Marschner, Juristische Blätter 1899 č. 31—34, 1902, č. 7, 1905, č. 1—2; Lang, Juristische Blätter 1910, č. 17 až 19, 35—38; Horetzky, Gerichtshalle 1908, č. 45, 46; týž, Zeitschrift für das Priv. u. öff. Recht, 30, 185; Junghans, Gerichtshalle 1905, č. 31; Eger, Das Reichshaftpflichtgesetz; Turnwald, Juristische Blätter 1900, č. 40; Katz, ibid. 1901, č. 20; Altenberger, Zeitschrift für Eisenbahnrecht 1918, 67; Fischer, Iherings Jahrbücher, 37, 109; Hermann-Otavský, Höhere Gewalt im Wechselrechte; Randa, Právnik 1913; Werner, Das österr. Gesetz über Haftung für Schäden usw.; Bartsch, Das Kraftfahrzeuggesetz; Meili, Kodifikation des Automobilrechtes; Oertmann, Gerichtshalle 1909, č. 8; Pinoll, Der heutige Automobilismus; Rindl, Gerichtshalle 1904, č. 13; Mauczka, Gerichtszeitung 1905, č. 3; Meili, Zentralblatt 1907, 705; Pattai, Juristische Blätter 1907, č. 7; Oertmann, Gerichts-Zeitung 1909 č. 45; Sperl, ibid. 1910, č. 48; Oertmann, ibid. 1912, č. 30; Meili, ibid., 1912, č. 30; Neuberger, Recht u. Wirtschaft 1914, č. 7; Komorzynski, Juristische Blätter 1917, č. 13; Wolters, Luftverkehrsrecht 1918; Goliath, Juristische Blätter 1910, č. 16, 17; Herbatschek, Öster. Bergschadenersatzrecht.

KAPITOLA PATA.

Ručení za majetek.

163. Obecné výklady. — Již v římském právu ručil majetník za škody, způsobené jeho majetkem bez ohledu na svoji vinu. Tak tomu je i v našem právu, kde actio popularis de posito et suspensio byla recipována jako reirecuperatorní žaloba na náhradu škody. Vedle toho je recipována actio de eiectis et effusis. Tyto t. zv. quasidelikty jsou ve své majetkové podobě skoro nezměněny. Nově upravena byla otázka chovatele zvířete.

§ 1. Ručení za zvířata.

164. Kdo ručí? — 1. Ručí chovatel zvířete za škody zvířetem způsobené. Chovatel je ten, kdo má zvíře ke své dispozici, ať je to vlastník nebo držitel práva, anebo i osoba, která není blíže právně kvalifikována (§ 1320). Ten, kdo opatruje zvíře pro druhého, není chovatelem, nýbrž ten, v jehož prospěch se tak děje.

2. Zvíře nemusí být domácí zvíře, ani druh jeho není omezen. Patří sem i zvířata infikovaná za účelem vědeckého badání, která způsobí onemocnění třetích osob nebo zvířat.

165. Jak ručí? — 1. Chovatel zvířete je povinen každou škodu nahradit, kterou způsobí dotyčné zvíře, pokud nedokáže, že se po-

staral o řádné opatření a o řádný dozor. Je sporné, zda se může omluvit, že nebyl s to potřebné opatření zařídit, na př. nemocí atd.

2. Zvíře má být tak opatřeno, aby možnost škody byla podle pravidelného průběhu věci nepravděpodobná. Je-li zvíře nebezpečné, je nutno učinit taková opatření, aby možnost poškození byla vyloučena (§ 391 tr. z.).

166. Ručení za zvířata ve škodě. — Vlastník nemovitosti je oprávněn žádati na vlastníku zvířat náhradu škody, kterou mu tato způsobila. Může je zajmouti, ale musí se do osmi dnů s vlastníkem domluvit, anebo podat žalobu na náhradu škody (§ 1321). Dá-li vlastník dostatečnou záruku, má se zvíře vrátit (§ 1322).

167. Remonty. — Vojenská správa ručí za škodu, kterou způsobí transporty remont na pozemcích podle dv. rekr. z 28. července 1843, č. 726 sb. z. s.

168. Vzteklý pes. — Škody, způsobené vzteklým psem, má nahradit majetný chovatel vzteklého psa, je-li osoba poškozená nemajetná (dv. dekr. z 11. ledna 1816, sb. z. pol., sv. 44, str. 2). Předpis náhrady stane se řízením správním, jinak hradí škodu ze třetiny obec a ze dvou třetin stát.

169. Škoda, zvíři způsobená. — Podle honebních zákonů je nahradit škodu, kterou způsobila zvíř na pozemcích. Podle mor. honebního zákona (§ 69) a slezského (§ 62) je povinen nahradit veškeré škody, způsobené zvíři přebíhavou, ten, kdo má právo honiti v obvodu, v němž byla škoda způsobena. Jde-li o zvíř, která unikla z obor, má škodu podle slezského zákona nahradit též majitel obory (§§ 62, 63), podle moravského jen, jde-li o zvíř nelovnou (§ 70, 71). Zvláštní ustanovení platí o pozemcích, kde právo honitby přestává, nebo o škodě na stromech (§ 74 mor., § 66 slez.). Na nedbalost hospodáře bere se zřetel (§ 75 mor., § 67 slez.). O náhradě škody rozhoduje rozhodčí soud (§ 78 mor., § 70 slez.). Český honební zákon jen obecně stanoví povinnost nahradit škodu zvíři způsobenou (§ 45); o nárocích rozhoduje rozhodčí soud (§ 46).

§ 2. Ručení za budovy a jiná díla.

170. Kdo ručí? — Ručí držitel budovy nebo díla. Tím rozumětí jest osobu, které dům nebo dílo s hlediska hospodářského patří. Budova je vše, co je budováno: dům, továrna, stodola, zeď, i rozestavená budova, i pobořená. Dilem je jakékoliv zařízení, na př. lešení, elektrické vedení, strojové zařízení, schodiště atp.

171. Povaha škody. — Škoda musí být způsobena vadou budovy nebo díla: tak spadne-li část fasády, odlomí-li se deska návěstní a pod. Sem spadají také vady vyťahovadel. Škoda musí být způsobena zhroutením nebo odloučením částek budovy anebo jiného díla, zřízeného na nemovitosti. Nerozhoduje, zda jde o škodu věcnou či osobní.

Nepatří sem tedy vady elektrického vedení, špatně opatřený chodník před domem, ale počítati možno sem úraz, který vznikl tím, že drát elektrického vedení se přetrhl a chodec, dotknuv se ho, byl proudem zasažen.

172. Podmínky ručení. — Držitel budovy anebo díla ručí za řečené škody jen tehdy, když zhroutení anebo odloučení stane se následkem vady v budově nebo díle. Vadou rozuměti jest vada v technické konstrukci. Důkaz náleží žalobci.

Příklady: Svého času spadla těžká fasádní deska z paláce pojišťovny »Koruna« v Praze na Příkopech, poraněný chodec musil prokázati, že deska byla vadně umístěna, takže pád její byl předvídatelný. Často praxe bere za důkaz již samotnou okolnost, že část budovy spadla anebo že budova se zhroutila. Praxe je tím podporována dalším ustanovením tohoto paragrafu.

173. Omluva držitele. — Držitel je omluven, když prokáže, že přes vadu učinil vše, aby zabránil škodné události. V obou těchto ustanoveních je rozpor. Prvé stanoví, že dílo musí býti vadné, t. j. s hlediska techniky musí prokazovati určité nedostatky. Druhé stanoví, že držitel neručí, když učinil vše, aby škodě zabránil. To »vše« zahrnuje však v sobě též odstranění technické vady, tedy příčiny neštěstí, a pak je první část zbytečná. Nehledě k tomu jsou podmínky omluvy jeho neurčité. Znamená »vše«, že ručí až po hranice vis maior? Ačkoliv III. novela velmi málo dbá konstrukce starého obč. zák., přece myslím, že není nesprávné, když ustanovení toto uložíme v ten rozum, že je tím míněna pečlivost řádného hospodáře.

Spojme-li obě, přicházíme k takovému závěru:

Držitel budovy anebo díla je povinen pečlivě na ně dozírat, zda nějaká vada se nevykytne, podle okolností vyžádati si odborný dozor, shledá-li se, že je vada na budově nebo díle, třeba ji ihned odstraniti. Když nastane škoda, ač bylo šetřeno této opatrnosti, nutno ji považovati za náhodu.

§ 3. Předměty spadlé, vyhozené a vylité.

174. Obsah tohoto deliktu. — Ustanovení § 1318 je úplnou recepcí skutkové podstaty římsko-právní actio de eiectis et effusis. V našem právu je však reirecuperatorním nárokem a soukromou žalobou. Za škodu ručí majitel bytu, tedy ten, kdo bytu užívá, resp. kdo bezprostředně místnostmi těmito disponuje jako nájemce atp. Je lhotejně, k čemu místnost slouží, zda k bydlení nebo k továrním, obchodním, úředním účelům atp. Majetník bytu ručí za výsledek za těchto podmínek:

a) Věc spadla (sc. bez přičinění lidského) z bytu ven, předpokládajíc, že byla nebezpečně pověšena anebo postavena,

b) věc byla shozena anebo vylita třebas třetí osobou; bez zřetele na to, zda je majetník bytu vinen, čili nic, ručí za výsledek.

Škoda může býti buď věcná anebo na těle. Tam, kde nastává ručení podle § 1319, končí se ručení podle § 1318,

175. Literatura. — Srb, O smluvních soudech honebních a náhradě škody za škody honbou a zvěří na plodinách polních způsobené; Demogue. Des obligations en général IV., 406; Sauvageot, Responsabilité civile du fait des animaux th. Caen 1909; Crousel, Revue de droit civil 1923, 23; Forge, Responsabilité pour la chute d'un bâtiment th. Paris 1909; Gianni, Archivio giuridice LVII., 321; Jossierand, De la responsabilité du fait des choses inanimées; Isay, Iherings Jahrbücher 39, 210; Steiner, Notariats-Zeitschrift 1914, č. 11.

KAPITOLA ŠESTA.

Ručení za třetí osoby.

§ 1. Ručení za pomocné orgány.

176. Pojem pomocného orgánu. — Pomocným orgánem rozuměti jest všechny lidi, kterých někdo používá v okruhu svého jmění, aby dosáhl vytyčeného cíle. Orgány tyto musí se řídití dispoicemi zaměstnavatelovými. Naproti tomu nemůžeme mluvit o pomocném orgánu v našem smyslu, když někdo, kdo chce použití pomoci druhého, musí se podřídití dispoicemi tohoto druhého.

177. Pomocník při plnění. — Kdo použije pomocníka ke splnění nějaké povinnosti, ručí věřiteli (resp. tomu, jemuž mělo býti a bylo plněno) tak, jako kdyby byl plnění provedl sám (§ 1313a). Proti třetím osobám neručí však podle tohoto ustanovení. Velmi důležité je toto ustanovení při smlouvách pracovních (námezdních, o díle), kde je zaměstnavatel stanovena povinnost starati se o bezpečnost zaměstnanců. Připomenouti je povinnost pronajmatele udržovati věc pronajatou v pořádku.

Příklady: Dělník se poraní, poněvadž zajišťovací opatření nebylo řádně provedeno. Zaměstnavatel se nemůže omluviti tím, že svěřil dozor zkušené osobě. Vlastník domu svěřil dozor nad svými domy staviteli X, který opominul řádně opatřiti schodiště, a následkem toho se poranil nájemce A; A má nárok na náhradu škody proti vlastníku domu. — V případě § 1313 a) jde jen o ručení za pomocníka, t. j. zavázaný nemůže se omluviti tím, že zjednal řádného pomocníka. Předpokladem je však vina tohoto pomocníka, která se bezpodmínečně přičítá osobě povinné. Zdůraznití je opětovně, že § 1313 a) týká se jen poměru mezi dlužníkem a věřitelem, resp. mezi povinným a oprávněným, třetí osoby jsou odkázány na § 1315.

178. Ručení za delikty pomocníků. — Podle ustanovení § 1315 ručí ten, kdo použije k obstarání svých věcí osoby neschopné (untüchtig) anebo vědomě svěří věci své osobě nebezpečné, za škody, které tato osoba způsobí osobám třetím.

179. Rozbor § 1315. — 1. Kdo je pomocníkem, řečeno bylo výše; nemusí to býti osoba, která je ve službách zaměstnavatelových, může

to být i náhodný pomocník, který věc obstarává za plat nebo i bezplatně.

2. Třetí osobou míní se osoba, která nemá nároku na plnění, tedy která není proti pánu věci aktivně legitimována.

Příklad: Podnikatel instalátorského závodu pošle svého montéra spravit elektrické vedení, montér spraví vedení špatně, takže hoch sousedův je zabit elektrickým proudem. Náhradné nároky proti zaměstnavateli řídí se podle § 1315, nároky zákaznickovy na opravu vedení řídí se podle ustanovení § 1313 a). V prvním případě podnikatel může namítati, že montér byl způsobilý a nebyl nebezpečný, ve druhém nemůže namítati nic takového.

3. Schopnost nutno lišiti od způsobilosti. Způsobilý je ten, kdo má potřebné vědomosti. Schopnost je však vlastnost morální, t. j. vlastnost, že pomocník dovede svěřenou věc provést s takovou bedlivostí, jaká se vyžaduje od řádného člověka. Řádná správa věci nevylučuje lehké zavinění, tedy přehlédnutí, které se i nejpořádnějšímu člověku může státi, ale přihází se mu jen výjimečně. Kdo se často dopouští lehkého zavinění, ten nevěnuje svým věcem řádnou správu, není tedy schopným pomocníkem. Podle toho i praxe: ojedinelé lehké zavinění nečiní pomocníka neschopným, naproti tomu i jediný delikt, spáchaný ve zlém úmyslu anebo hrubým zaviněním, činí pomocníka nezpůsobilým.

4. § 1315 upravuje dva delikty. První byl popsán v odstavci předcházejícím. Druhý delikt je ten, že někdo použije vědomě osoby nebezpečné, což znamená: zaměstnavatel ví, že pomocník má nebezpečné vlastnosti (na př. alkoholistický rváč), ale nicméně ho používá. V tom je lehkomyšlnost, která může být buď hrubým anebo lehkým zaviněním. Dopustí-li se takový nebezpečný pomocník deliktu, souvisejícího s jeho nebezpečnou povahou, ručí zaň zaměstnavatel a nemůže se ničím omluviti.

5. Pomocník musí způsobiti delikt, když obstarával věc zaměstnavateli, tedy když plnil svoji povinnost jako pomocník. Zaměstnavatel neručí za chování svých zaměstnanců mimo službu, ovšem jen podle tohoto ustanovení, podle § 1314 ručí i za chování mimo službu.

Příklad: Kočí si proti zákazu vyjede s koňmi pro svou potřebu, jede-li neopatrně, neručí zaň hospodář. Je zde tedy podstatný rozdíl od ručení vlastníka motorového vozidla.

6. Neschopnost musí se týkati jen opatření svěřené věci, jinaká neopatrnost, i ve službě, se zaměstnavatele netýká. Jinak při nebezpečném zaměstnanci.

Příklad: A je kočím u hospodáře B. Jede opatrně s naloženou fúrou, ale odhodí neopatrně hořící sirku do blízkého stohu slámy. Hospodář B za to neručí. Tento hospodář zaměstnává slabomyšlného pohunka C, o němž je známo, že rád zapaluje. Je to tedy nebezpečná vlastnost. Když C zapálí, ručí zaň B. Podobně je

řešiti otázku t. zv. nosičů bacilů. Hostinský zaměstnává kuchaře, který je nosičem tyfových bacilů; onemocní-li hosté tyfem, ručí hostinský za škodu, tou nemocí jím způsobenou, jen tehdy, když o vlastnosti kuchařově věděl.

7. Žalobce musí dokázati, že zaměstnanec je nezpůsobilý, což dokáže buď povahou deliktu (úmysl, hrubé zavinění), anebo tím, že se zaměstnanec dopouštěl takových poklesků častěji. Při nebezpečném zaměstnanci dokáže z povahy deliktu na nebezpečnost zaměstnancovu, a dále musí dokázati, že zaměstnavatel o tom věděl. Tomu se rovná také zaviněná nevědomost.

180. Ručení za služebné. — Kdo přijme do svých služeb někoho bez vysvědčení anebo podrží jej, ačkoliv zná jeho nebezpečné vlastnosti ať duševní či tělesné, ručí za škody, které služebník nebezpečnou svou vlastností způsobí vlastníku domu anebo obyvatelům jeho (§ 1314). Ustanovení toto je silně kasuistické. Jde o nájemníka v činžáku, který přijme služku bez vysvědčení. Dříve (1811), byly služební knížky, svazky poddanské, policejní dozor nad zaměstnanci. Dnes jsou poměry jiné. Není služebních knížek, na místo toho nastupuje domovský list, jen zřídka má zaměstnanec civilní legitimaci. Vysvědčení podávají zprávu jen o době zaměstnání, ne však o vadách zaměstnancových. První druh deliktu, normovaného tímto paragrafem, se stal vývojem právních předpisů dosti nepraktický. Naproti tomu zůstává velmi aktuální delikt druhý, který ovšem velmi značně splývá s ustanovením § 1315. K tomu srovnej § 1316 (bližší viz Oblig. právo č. 58—61a).

181. Ručení za přechovávání lidí. — Kdo přechovává nebezpečné lidi, věda o nebezpečné jejich vlastnosti, ručí za škody, které tím povstanou (§ 1314). Zákon omezuje sice nárok jen na vlastníka domu a členy domácnosti, ale bližším rozbořem seznáme, že analogicky můžeme nárok tento přiznati jakékoliv třetí osobě.

182. Rozsah náhrady škody. — Jak má ručící zaměstnavatel nahraditi škodu, spáchanou pomocníkem?

a) V případech bezpodmínečného ručení v tom rozsahu, v jakém by ji měl pomocník nahraditi.

b) V případech zaviněného ručení je otázka sporná, má-li se zaměstnavateli přičítati lehké nebo hrubé zavinění v tom případě, spáchal-li pomocník delikt hrubým zaviněním a lze-li zaměstnavateli přičítati při výběru onoho pomocníka jen lehké zavinění (culpa levis in eligendo). Doktrina je vedena tím směrem, že zaměstnavatel ručí za vinu pomocníkovu a proto má škodu nahraditi podle rozsahu viny pomocníkovy. Podkladem toho je názor přirozenoprávní, že příčinou této povinnosti je vina, která je dána s hlediska etického. Proti tomu možno uvést, co bylo uvedeno výše, že t. zv. delikt není nic než skutková podstata povinnosti, nahraditi určitou újmu majetkovou. Je-li tomu tak, pak

i ručení zaměstnavatelovo bylo by určitým deliktem, který je skutkovou podstatou spojen s jiným deliktem. Jde tu právě o míru tohoto spojení. Zaměstnavatel se dopustil deliktu, že nedbal řádné pozornosti při výběru pomocníků a podle míry zavinění je nutno posuzovati rozsah náhrady škody. Na druhé straně ze slov »ručí za škodu způsobenou« lze souditi, že zde bylo stanoveno ručení subsidiární, které je sice podmíněno vadným výběrem pomocníka (culpa in eligendo), ale pak že ručí podle viny zaměstnavatele. Než i tato slova se mohou vztahovati na vinu zaměstnavatele a mohou určovati jen směr náhrady. Jde totiž o to, že zaměstnavatel ustanoví slabého člověka k těžké práci a pro slabost svých sil pomocník, ač se namáhá co může, nezabrání škodě. Ručí zde zaměstnavatel za škodu? Odpověď je kladná, Z toho tedy plyne, že delikt zaměstnavatelův je samostatný, že nezávisí na deliktu pomocníkově, a proto musíme také rozsah náhrady určovati podle viny zaměstnavatele a nikoliv zaměstnavatele.

183. Poměr mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem. — 1. V paragrafu 1313 je stanoveno, že ručící osoba má postih na vlastního vinníka. Ustanovení to musíme vykládati pod zorným úhlem přirozenoprávní ideologie o vině, která byla vložena výše. S hlediska normologického jde o toto: pomocník se dopustil deliktu, poškozený má proti němu nárok na náhradu škody, ale zaměstnavatel se dopustil také deliktu (při § 1315 možno mluviti o deliktu i ve smyslu přirozenoprávním). Je zde tedy konkurence dvou deliktů, které podmiňují dvě povinnosti (zaměstnavatelovu a pomocníkovu) s totožným předmětem (poškozenému má se dostati náhrady jen jednou). Příklad je podobný pasivní solidaritě (§ 891). Rozdíl je tento: u solidarity podle § 891 se předpokládá, že jde o povinnosti, opírající se o stejnou skutkovou podstatu, kdežto v našem případě jde o konkurenci povinností, opírající se o různé skutkové podstaty. Poškozený má na vůli, zda se chce držeti pomocníka či zaměstnavatele. Zaměstnavatel má regres na pomocníka, pokud by byl pomocník povinen nahraditi poškozenému škodu.

2. Není-li pomocník povinen škodu nahraditi, není konkurence povinností, je zde jen jediná povinnost zaměstnavatelova. Zaměstnavatel nemá nároku postížitního proti pomocníku.

3. Má-li zaměstnavatel nahraditi jen pozitivní škodu a pomocník i ušlý zisk, je konkurence jen co do pozitivní škody, kdežto ušlý zisk má nahraditi pomocník.

§ 2. Porušení úřední povinnosti, ručení státu a právnických osob.

184. Problém. — Úřední osoba, t. j. osoba, která je činná jako orgán veřejné výkonné moci, může se dopustiti u výkonu své úřední činnosti

deliktu, t. j. přestoupí předpis právní, aniž tím její činnost přestává býti úřední činností. Proti tomu je soukromý delikt úředníkův, který není ve spojení s jeho úřední činností.

Příklady: Soudní vykonavatel dostane příkaz, aby provedl exekuci zabavením u A, přitom zabavuje předměty též B-ovy v sousedním bytě B-ově, kam se násilně dostane; B je nepřítomen a za jeho nepřítomnosti se provede tato exekuce. Soudní vykonavatel se dopustil deliktu. — Soudní vykonavatel, nemaje příkazu, svémocně zabaví a odveze svršky B-ovy, aby se jich pro sebe zmocnil. Zde se soudní vykonavatel dopustil zločinu, ale ne porušení úřední povinnosti v našem smyslu.

185. Správní úředníci. — Proti správním úředním osobám není možno uplatňovati nárok na náhradu škody (dv. dekr. ze 14. března 1806, č. 758 Sb. z. s.) ani soudně, ani správním cestou, což však platí jen tehdy, jde-li o t. zv. vrchnostenskou správu, nikoliv o správu státního majetku v užším smyslu. Jinak je tomu ovšem, je-li delikt úředníkův zároveň trestním činem. Nárok na náhradu škody poškozeným stranám je sice slíben (§ 92 úst. list.), ale dosud neproveden. V osnově čs. občanského zákoníka se navrhuje, že stát má ručiti za delikty správních úředníků, kterých se tito dopustili hrubým zaviněním.

186. Soudcovští úředníci. — 1. Nárok na náhradu škody za úřední delikty soudcovských úředníků je upraven zákonem ze dne 12. července 1872, č. 112 ř. z.; je to t. zv. syndikátní žaloba. Musíme rozeznávatí ručení soudcovských úředníků a ručení státu.

2. Soudcovským úředníkem je ta osoba, která vykonává u soudů sborových a okresních soudcovský úřad, dále osoby, které u těchto soudů jsou úředně činné, tedy kancelářští úředníci, dále soudní zřízení, pokud jsou činní jako orgány státní (na př. jako soudní vykonavatelé), pak notáři jako soudní komisaři (§ 4). Ze správních úředníků spadají pod ustanovení tohoto zákona úředníci a zřízení berních úřadů, kteří jsou činní pro soud jako správci soudních deposit a sirotčích peněz (§ 4, II.). Nespádají sem však úředníci státních zastupitelstev (§ 4, III.), naproti tomu soudcové-laikové i vnučení správcové atp. podléhají tomuto zákonu (§ 4, II.).

187. Solidární ručení. — Za delikty, kterých se dopustily tyto osoby, ručí tyto podle obecných ustanovení o náhradě škody, vedle nich ručí stát jako rukojmí a plátce (§ 1).

188. Delikt úředníkův. — Zákon praví, že nárok syndikátní je dán tehdy, jestliže soudcovský úředník přestoupením úřední povinností u vykonávání svého úřadu poruší právo a způsobí-li tím straně nějakou škodu, proti kteréž neposkytují pomoci prostředky opravné v řízení soudním předepsané (§ 1, I.). Z toho plyne:

a) Úředník musí přestoupiti nějakou povinnost, která mu jako úředníku byla uložena, čili správněji, poněvadž dotčenému člověku byla

tato povinnost uložena, dáváme mu charakter úřednický. Zpravidla nejde o jedinou povinnost, nýbrž o řadu povinností, které jsou úředními povinnostmi. Úředník může porušit i jedinou z nich.

b) Porušení povinnosti je porušením práva. Zákon to zdůrazňuje a dává tomu ten rozum, že povinností touto porušen je takový předpis právní, jehož porušení dává straně nárok na ochranu. Syndikátní zákon ustanovuje, že tato ochrana se dává, když straně byla způsobena škoda. Sankce je druhotná. Nesprávné posouzení právní není porušením povinností. Nejvyšší instance soudní nepodléhá proto tomuto zákonu.

189. Škoda strany. — 1. Tímto deliktem musí být »způsobena« škoda, t. j. nebytí onoho deliktu, nebyla by nastala straně újma majetková. Pokud však možno se domáhati nápravy opravným prostředkem, ať řádným, ať mimořádným, potud nemá syndikátní nárok místa, i když strana líknavostí opominula onoho prostředku užití. Toto je velmi důležité omezení.

2. Škoda může být velmi rozmanitá. Újma bude ovšem jen majetková; může záležet v újmě, povstalé defraudací sirotčích peněz, nebo tím, že se u soudu ztratí směnka, dlužní úpis, průvodní listiny atp., nebo že se pozdě vyhotoví doručení žaloby a dlužník přijde mezitím o jmění. Provede-li se naproti tomu nesprávně vklad práva zástavního a jsou-li strany řádně vyrozuměny, mají proti tomu opravný prostředek rekursu, resp. výmazní žaloby, a proto syndikátní nárok tu místa nemá, ale zůstávají útraty tohoto opravného prostředku a na ty je syndikátní nárok oprávněn, jestliže napadeným rozhodnutím soudce porušil svoji úřední povinnost.

190. Závazek úředníkův. — 1. Žalována může být vždy jen jednotlivá osoba, které se musí dokázat, že porušila svoji úřední povinnost (§ 2, I., § 10). Podle toho musíme rozeznávat, jde-li o rozhodování mezi soudcem jednotlivcem a kolegiem soudců:

a) Jednotlivec odpovídá za své úřední povinnosti podle obecných předpisů.

b) Kolegium žalováno být nemůže, nýbrž jen ti členové kolegia, kteří hlasovali pro vadné rozhodnutí (§ 6, I.), ačli se nezakládá vadné rozhodnutí jen na nesprávném přednesu zpravodajově, v kterémžto případě ručí zpravodaj sám (§ 6, II.).

2. Protokoly poradní jsou tajné a strana se může o nich dovědět i v řízení trestním (§§ 3, 13, II.), to znamená, že syndikátní nárok při rozhodování kolegiálním může být jen tehdy uplatněn, když bylo proti členům soudního senátu zahájeno trestní řízení a poškozené straně jako soukromému účastníku byly poradní protokoly sděleny.

3. Představený ručí za svého podřízeného jen tehdy, když i onen porušil svoji úřední povinnost (na př. zanedbaný dozor), anebo když byla taková povinnost nějakým zvláštním zákonem na něho vložena (§ 7).

191. Povinnost státu. — 1. Stát ručí vedle provinilého úředníka jako rukojmí a plátce (§ 1, II.). Ručení toto řídí se tedy ustanoveními §§ 1347, 1357 obč. zák.

2. Žaloba proti státu může být podána i když není zjištěn určitý pachatel, jen se musí prokázat, že škoda nemohla povstati jiným způsobem než právě porušením povinností soudcovského úředníka (§ 2, II.). Toto ustanovení je velmi důležité při kolegiálním rozhodování, kde zpravidla může být podána žaloba jen proti státu, nikoliv však proti soudcovskému úředníku.

192. Postižní nárok státu. — 1. Stát má proti provinilému soudcovskému úředníku právo postižení, které může uplatnit buď obyčejnou civilní žalobou (§ 15), anebo platebním příkazem, byla-li vina úředníková zjištěna již rozhodnutím v řízení trestním anebo v řízení disciplinárním.

2. Stát, žalovaný stranou, může spor opovědět dotčenému úředníku (§ 15, I.), členům kolegia, rozhodujícího pak jen tehdy, když vina jejich byla zjištěna již v řízení trestním anebo disciplinárním (§ 15, II.).

193. Neodůvodněné odsouzení. — Nárok ten je upraven zákonem ze dne 21. března 1918, č. 109 ř. z. Předpokladem jeho je, že provedena byla obnova trestního řízení, která skončila tím, že byl osvobozen obžalovaný, který byl v prvním řízení trestním odsouzen na svobodu a trest svůj si odpykal. V propadné lhůtě tří měsíců od doručení osvobozujícího rozsudku (sc. pravoplatného) musí podati žádost ministerstvu spravedlnosti a když toto žádost zamítne anebo do tří měsíců nedá rozhodnutí, má být podána v promlčecí lhůtě dalších tří měsíců žaloba u vrchního soudu. Nárok přechází na dědice, pokud byl uznán anebo soudně uplatněn. Dědicové mohou jinak uplatnit nárok jen na náhradu škody pro ušlou výživu, když nevinně odsouzený zemřel následkem útrap odsouzení.

194. Neodůvodněná vazba vyšetřovací. — 1. Nárok na náhradu škody, způsobené neodůvodněnou vazbou, upraven je zákonem ze dne 18. srpna 1918, č. 318 ř. z. Vazba musí být neodůvodněná; nedostačí ta okolnost, že trestní řízení bylo zastaveno anebo ukončeno osvobozujícím rozsudkem, neboť proti tomu možno namítati, že k zahájení trestního řízení a k uvalení vazby bylo dostatečné podezření, které nebylo dodatečně vyvráceno (osvobození pro nedostatek důkazů),

dále možno namítati, že si zatčený přivodil vazbu úmyslně nebo hrubou nedbanlivostí (nepatří sem, opomine-li užiti opravného prostředku).

2. Nárok je dále vyloučen:

a) když zatčený nebyl jen proto odsouzen, že čin spáchal jsa nepřičetný (§ 2 a), b), c) tr. z.),

b) byl-li čin přípravou k jinému zločinu,

c) bylo-li jednání hrubě nekalé (unredlich), nemravné nebo zvláště zlomyslné,

d) když proti zatčenému během vazby zahájeno bylo řízení pro jiný trestní čin, což vazbu dostatečně odůvodňovalo,

e) podle okolností, byl-li pod policejním dohledem.

3. Trestní soud rozhodne při skončení trestního řízení o náhradě za vazbu (proti tomu opravný prostředek). Strana má vyzvati stát nejprve k dobrovolnému plnění (min. spravedlnosti), podobně jako v předcházejícím případě a žaloba má se podati u sborového soudu I. stolice (promlčení jako v předešlém případě).

195. Jiné případy ručení státu. — Stát ručí dále:

a) byl-li tiskopis neodůvodněně zabaven (§ 491 tr. ř., § 4 zák. z 9. července 1894, č. 161 ř. z.),

b) za škody, způsobené transporty remont (necvičených koní) (dv. dekr. z 28. července 1843, č. 726 Sb. z. s.),

c) za škody na zvířatech, vozech a postrojích, povstalé bez zavinění na přípřeže (§ 23 zák. ze dne 22. května 1905, č. 86 ř. z.),

d) za škody při vojenských cvičeních (§ 56 zák. ze dne 25. července 1895, č. 100 ř. z.). O automobilech vojenských srov. však § 1 zák. o ručení za motorová vozidla.

e) za válečné škody (zák. z 13. srpna 1918, č. 316),

f) za zabití a zbavení svobody civilních osob ve válce (zák. z 18. srpna 1918, č. 317).

196. Státní podniky. — Za škody, spáchané provozováním státních podniků, ručí stát tak jako každý jiný podnikatel; to platí i o dráze. Při poštovní dopravě je to zvláštnost, že musí býti vyčerpána nejprve cesta správních instancí poštovských a teprve poté možno nastoupiti cestu práva (§ 219 pošt. řádu ze dne 22. září 1916, č. 317 ř. z.).

197. Nárok státu proti úředníkům. — Stát vymáhá náhradu škody, kterou mu způsobili jeho úředníci nebo zřízení pořadem správního řízení (dv. dekr. ze dne 16. srpna 1841, č. 555 Sb. z. s.), u osob ve služebním svazku vojenském je možno přezkoumání pořadem práva (zák. ze dne 6. června 1887, č. 72 ř. z. (viz též zák. čl. XXXV. z roku 1887 na Slovensku).

198. Ručení obcí v Čechách. — Podle obecního zřízení českého (nikoliv moravského) ručí obec za veškerou škodu, která povstala tím, že opominula řádně konati policii místní, obzvláště, když škoda byla způsobena veřejným násilím v obvodu obce a pachatel nebyl postižen a když vina na obec padá, že opominula učiniti vše, aby zamezeno bylo násilí (§ 37).

199. Ručení právnických osob. — Otázka ručení právnických osob za delikty není v našem právu upravena a také sotva možno dosáhnouti jednotné úpravy. Podle dnešní praxe je stav asi ten, že právnická osoba ručí za své statutární orgány bezpodmínečně a za ostatní zmocněnce a pomocníky podle §§ 1313a) a 1315. Na praxi měla vliv t. zv. organická teorie právnické osoby, která tuto staví na roveň osobě fyzické (člověku). Pro právní vědu jeví se pojetí toto jako personifikace právní normy (statutů). Je-li fyzická osoba ta část člověka biologického, která je právně relevantní, je možno při fyzické osobě vždy mluvit o fysiologicko-biologických orgánech, ale při právnické osobě je to metafora, která není v právní vědě přípustná. Orgán právnické osoby je zase fyzická osoba, ale účinek tohoto jednání nejeví se ve jmění tohoto jednotlivce, nýbrž ve jmění právnické osoby; toto posunutí odpovědnosti je dáno jen potud, pokud jedná tento orgán v rámci statutů, které tvoří tuto personalitu. Statuty právnických osob však o deliktech svých orgánů nemají žádného ustanovení, ale podle obecných předpisů právních možno i vadné jednání orgánů přičítati právnické osobě, když jednání jeho mělo jinak kvalifikaci ve statutech předepsanou. Potud možno činiti právnickou osobu odpovědnou za jednání svých orgánů.

V praxi bude velmi ožehavá otázka excessu. Kde orgán překročil meze stanovené statuty, nejednal již jako orgán právnické osoby. V praxi se však zřídka vyskytne případ, že by orgán jednal jen mimo hranice statutů, častější bude případ, že orgán jednal částečně v mezích statutů, částečně je překročil. Zásadně měla by býti činěna právnická osoba odpovědnou jen za činy, pokud se pohybují v mezích statutů. Tomu bude často překážeti spojitost jednotlivých činů jednatelových a pak s hlediska slušného obchodu nebude také přípustno, abychom exces oddělili od jednání v rámci statutů.

Komplikovanost tohoto problému souvisí s nejasností toho, co máme považovati za právnickou osobu a hlavně, jak ji máme kvalifikovati. Přirozené právo, spojivší právo s mravní osobností lidskou, tento problém nadhodilo a škola historická, dávší právu za základ kolektivního ducha národa, zase položila základy k t. zv. organické teorii, avšak teprve normologické hledisko osamostatnilo právo ode všech těchto přívěsků a dává možnost řešiti ryzí problém, t. j. daný s jediného poznávacího hlediska.

§ 3. Jiné případy ručení za třetí osoby.

200. Ručení za osoby nezpůsobivé k deliktu (srov. č. 76). — 1. Podle § 1308 nejsou osoby, nezpůsobivé k deliktu, povinny nahraditi škodu. Paragraf tento vypočítává jen osoby šílené, blbě a nesvéprávné. Podle

řádu o zbavení svéprávnosti jsou osoby úplně zbavené svéprávnosti postaveny na roveň dětem do 7. roku (§ 3 cís. nař. z 28. června 1916, č. 207 ř. z.), ale přesnému řešení vadí § 6. Když osoba svéprávnosti úplně zbavená je zároveň šílená nebo blbá ve smyslu § 1308, pak není žádného sporu. Spor nastává, když osoba, svéprávnosti úplně zbavená, byla v době, kdy čin spáchala, fakticky příčetná, na př. byla vyléčena z duševní choroby. V § 6 není citován § 1308 a tu právě máme stejné pochybnosti jako v případě § 566 obč. zák.

2. Na osobách nezpůsobilých nemůže poškozený žádati náhradu. Škodu má nahraditi ta osoba, která měla dozíratí na pachatele (§ 1309), tedy v první řadě zákonný zástupce (na př. otec). Omluva je dána, když dokáže, že dohlížel sám řádně anebo učinil opatření, aby byl dozor řádně konán. Za dozorce (dozorkyně) ručí podle § 1315. U osob starších 21. roku, které nemají zástupce zákonného, nelze ustanovení toto vztahovati na osobu, která se zavázala o šilence (blbce) pečovati, poněvadž jde zde o smluvní závazek, který se může uplatnití jen mezi smluvníky.

201. Kdy se musí nahraditi škoda osobou nezpůsobilou. — Obč. zák. stanoví, že i tehdy, když podle § 1309 není možno dostati náhradu, má ji nahraditi pachatel, ačkoliv je nezpůsobilý k deliktu. Nárok tento se může proto nezpůsobilému pachateli vznéstí za těchto předpokladů:

- a) že pachatel v daném případě přece možno přičítati vinu, anebo
- b) že poškozený vzhledem na nepřičetnost pachatele opominul se řádně brániti, anebo
- c) že pachatel je zámožný a poškozený chudý (§ 1310).

Náhrada se má přičknouti buď v plném rozsahu anebo v míře slušné.

Celé toto ustanovení není přesným předpisem, nýbrž soudce se poukazuje, aby mimo hranice přísného práva rozhodoval podle zásad slušnosti, zda nezpůsobilý pachatel přece nemá nahraditi škodu a v jaké míře. I výraz »vína« není zde dán v technickém slova smyslu, nýbrž míří na to, zda je možno pachatele v daném případě činiti z morálního hlediska odpovědná za jeho jednání. V tomto případě je mravní odpovědnost za vinu (zase pojem morální) učiněna právní skutečností.

202. Přejedné pomatení myslí. — 1. Osoba přechodně pomatená (horečkou, opilostí, požitím hašišu atp.) není způsobilá k deliktu. Uvedla-li se svou vinou do tohoto stavu, ručí za škody v tom stavu spáchané. Vína je zde rovna lehkému zavinění (neopatrnosti).

2. Uvede-li třetí osoba pachatele do přechodného pomatení myslí, ručí za škodu, kterou pomatený spáchá, pokud byl ten stav způsoben vinou třetího.

Příklad: A sedí s B v hostině, blíže se neznají. A platí víno, B pije, A nutí B-a, aby dále pil, ač vidí, že je podnapilý. B se úplně zpije a v opilství poraní těžce

C-a. Zde možno činiti odpovědným jak B-a, tak i A-a, poněvadž oba jednali neopatrně. Vína B-ova nevyklučuje vinu A-ovu. B je povinen nahraditi C-ovi vše, ale může žalovati současně i A-a, jenž by pak byl povinen nahraditi část podle míry svého zavinění. A je zde spolupachatelem.

203. Ručení podle honebního zákona. — Podle moravského honebního zákona ručí ten, kdo má právo honbu vykonávati, za škodu, kterou způsobil sám nebo jeho lovcí personál, nebo jeho hosté honební nebo honící psi těchto osob (§ 68 zák. ze dne 26. července 1912, č. 4 z. z. z r. 1914). Totéž podle slezského (§ 61 zák. ze dne 13. ledna 1903, č. 12 z. z.).

204. Literatura. — Beran, Věstník min. vnitra I, 142; Právník 1911, 290; Weyr, Obzor národohospodářský XX, 407; Kasanda, Cas. čes. adv. I, 42; Demogue, Des obligations en général III, 530; Thoyot, Responsabilité d'autrui th. Paris, 1911; Thomas, Revue général de droit 1901; Bouquet, Essai sur la responsabilité civile des membres de l'enseignement th. Dijon 1913; Demarne, Responsabilité des commettants th. Paris 1911; francouzskou literaturu o ručení státu za řádnou správu viz Demogue, Des obligations en général V, 573 a tam uvedenou literaturu; Flieder, Právník 1928, 1; Matějka, Právník 1926, 305; Schey, Obligations-Verhältnisse, str. 611; Bettelheim, Gerichtszeitung 1908, č. 31; Hupka, Die Haftung des Vertreters ohne Vertretungsmacht; Pollak, Zivilprozeßrecht, str. 235; Zister, Gerichtshalle 1891, č. 20—32; Geller, Gerichtshalle 1882, č. 46—49; týž, Zentralblatt 11, 155; Canstein, Lehrbuch der Geschichte u. Theorie des Z. P. R. I, 353; Sander, Die Syndikatsklage; Pisko, Gerichtshalle 1886, č. 19; Zolger, Juristische Blätter 1901, č. 7; Randa, Juristische Blätter, 1891, č. 5; Pfaff, Juristische Blätter 1885, č. 38.

ČÁST TŘETÍ.

Nekalá soutěž.

§ 1. Základy.

205. Ideologické pozadí. — Pádem staré organizace feudální v XVIII. století počíná se na evropském kontinentě období svobodného obchodu, volné soutěže. Organizace feudální se zakládala na ideologii svatě říše římské, že mezi jednotlivcem a společností není rozporu, že jak jednotlivec, tak i společnost, organizovaná ve stát, není závislá, že jsou poddány normám náboženským, při čemž byla dána ta konstrukce, že státním (a církevním) orgánům je svěřena péče o poddané a že jsou za ně odpovědni, vyšší že je odpověden za nižšího, až konečně ten nejnižší je povinen poslouchati vyšších orgánů. Odpovědnost se koncentrovala v nejvyšších normách náboženských. Kalvinismus proti tomu postavil thesei odpovědnosti každého člověka za sebe (subjektivismus) a stanovena formální rovnost odpovědnosti. Feudální organizace jevila se v hospodářském životě jako reglementování podnikání, jako přesná racionalisace hospodářského života. Proti tomu kalvínský subjektivismus kladl důraz na jednotlivce, jednotlivec měl se živiti za své vlastní odpovědnosti a nemohl od druhého nic požadovati. Kalvinismus nehlásal anarchii, poněvadž věřil, že je řád předem dán a každý člověk že svým jednáním jen tento řád provádí. S kalvinismem padají cechovní závory a rozvíjí se volná soutěž. Na západě kalvínská prostředí uvádějí do rychlejšího pohybu statky a bohatství jejich roste (Holandsko, nonkonformistické směry v Anglii). Jean Jaques Rousseau buduje tuto ideologii ve filosofickou nauku a stává se zakladatelem liberalismu radikálního směru.

Proti liberalismu nastává v XIX. století reakce. Filosofické základy nutno shledávati u Hegela, který dialekticky stavěl proti sobě jedinca, společnost a stát, při čemž Hegel ve svých antithesích kladl důraz na celek a nikoliv na jedinca. U následovníků jeho podle toho, zda

kladl se větší důraz na stát či na společnost (které zase antitheticky byly položeny proti sobě), vznikl směr konservativní a radikální, který stát nahrazoval hegelovským pojmem společností. U obou směrů je však patrná snaha po racionalisaci lidského konání. V tom směru hegelianismus (spolu s jeho radikální ratolestí marxismem) stýká se jak s francouzským comtismem, tak i se starším feudalismem, který nabývá formy solidarismu, majícím svůj filosofický základ v thomismu. Jedinec nemá úplně svobodně jednati, nemá utiskovati svého bližního. Comtismus a thomismus působil značně v XIX. století ve Francii a tomuto světovému názoru podléhali i francouzští soudcové, kteří vyřkli první v Evropě zásadu, že při svobodné soutěži nemá se užívati takových prostředků, které na úkor dobrých mravů poškozují druhého podnikatele. Code civil dal soudci v tom směru volnost a soudcové podle svého světového názoru počínali nekalou soutěž potlačovati.

206. Funkce volné soutěže. — Dnešní naše společnost, reglementovaná právními řády a panujícím mravním přesvědčením, je založena na volné soutěži. Je vedena přesvědčením, že jednotlivec, veden jsa svým egoistickým zájmem, bude se snažiti co nejlépe uspokojovati potřeby ostatních, jimž nabízí své zboží nebo svoji práci. Jednotlivec podnikatel bude se snažiti předčítí druhé a předpokládaje rozumného zákazníka, bude tak moci učiniti jen zlepšením zboží anebo výkonu. Ideologie tato zaměřuje morální osobnost lidskou se skutečným člověkem, který není vždy dosti kritický, aby mohl posouditi, který výkon nebo zboží je lepší. Toho mohou využítkovati méně svědomití podnikatelé a mohli by pod rouškou dobrého zboží nebo výkonu nabízetí věci méně cenné a tím svědomitého podnikatele poškozovati. Jednání jejich nesměřuje k pokroku, nýbrž ohrožuje právě zvýšení míry životní. Společnost, založená na svobodné soutěži, je takovým jednáním ve svých základech ohrožována. Jednání, které ohrožuje společnost, je jednání antisociální, je to jednání proti dobrým mravům.

207. Nekalá soutěž. — Soutěž, která je ve svých důsledcích antisociální, jmenujeme obvykle nekalou soutěží, concurrence deloyale, unlauterer Wettbewerb. Je přirozeno, že nelze trpěti takovou nekalou soutěží, která ohrožuje nejen podnikatele, nýbrž i konsumenty. Čím diferencovanější stal se výrobní postup a čím složitější se stala hospodářská organizace společnosti, tím snáze bylo možno nekale soutěžit. Proti tomu zaujaly právní řády stanovisko a hleděly nekalou soutěž potlačit. První zde byla Francie, která svou soudní praxí na základě čl. 1382, 1383 Code civil kladla základy této nové úpravy. Po ní následovalo Německo, které upravilo nekalou soutěž jednotně (zákon ze dne 7. června 1909 nahradil zákon ze dne 27. května 1896). Příkladem Německa následovalo po válce mnoho států ve střední Evropě, mezi

nimi i Československo zákonem ze dne 15. července 1927, č. 111 Sb. z. a n.

208. Obsah zákona. — Zákon o nekalé soutěži obsahuje 55 paragrafů a skládá se z pěti hlav. Hlava první obsahuje ustanovení o ochraně soukromoprávní, hlava druhá o ochraně trestní, třetí o ochraně správní, čtvrtá ustanovení všeobecná, kde poněkud n-systematicky jsou zahrnuty výklady některých pojmů, pak předpisy formálně právní (§ 47 vyloučení veřejnosti, §§ 49, 50 o smířcím řízení, § 51 o slyšení korporací), exekuční (§ 48 o pokutách), o poměru k cizině (§ 52), o poměru k jiným zákonům (§ 53), hlava poslední obsahuje ustanovení intertemporální (§ 54) a prováděcí (§ 55).

209. Mezinárodní právo a nekalá soutěž. — Zákon ze dne 15. července 1927, č. 111 Sb. z. a n., platí na území celé republiky československé. To znamená, že čin, kvalifikovaný jako nekalá soutěž, spáchaný na území naší republiky, je posuzovaný podle tohoto zákona. Ochrany podle tohoto zákona může se dovolávat náš příslušník neomezěně, cizinci (§ 55)

a) mají-li na území naší republiky podnik nebo závod (rozuměj, který touto nekalou soutěží je dotčen),

b) jinak jen, poskytuje-li jejich domovský stát vzájemně podobnou ochranu jako náš právní řád (materiální reciprocita), což má vyhlásiti ministr spravedlnosti ve Sbírce zákonů a nařízení. (Další viz v tomto ustanovení.)

Činy nekalé soutěže, spáchané v cizině našimi příslušníky, dlužno v soukromoprávním směru klásti na roveň činům, spáchaným v tuzemsku, jestliže se výsledek objevuje i v tuzemsku (anal. § 4 obč. zák.). Jinak bude dlužno posuzovati jednání nekalé soutěže podle práva, platícího v místě, kde nekalá soutěž byla spáchána.

210. Intertemporální ustanovení. — Zákon vyslovuje zásadu, že zpětně nepůsobí, t. j. to, co se stalo před jeho účinností, se neposuzuje podle něho, ale stav, který je dán po jeho účinnosti, je hodnotiti podle něho. Tedy skutečnosti, kvalifikované v zákoně jako nekalá soutěž, musí nastati po době jeho účinnosti, nehledí se však na jednotlivé části skutkové podstaty, nýbrž na to, zda skutková podstata vcelku byla dána po této době. Tedy po této době možno žádati, aby byl odstraněn trvající stav, který se přiči tomuto zákonu, povstala-li však po této době škoda, možno její náhradu žádati již podle tohoto zákona (§ 55).

211. Systematika soukromoprávních ustanovení. — 1. Hlava první skládá se ze dvou částí. První část obsahuje skutkovou podstatu pod-

miňující, t. j. určuje, které jednání je nekalou soutěží, druhá část obsahuje podmíněčnou část, t. j. jaké nároky vznikají z nekalé soutěže a jak je nutno prováděti. Ustanovení o tom, která jednání nutno považovati za nekalou soutěž, skládá se ze dvou částí:

a) t. zv. generální klausule,

b) z jednotlivých deliktů nekalé soutěže.

2. Nároky vyplývající z nekalé soutěže jsou tyto:

a) nárok, aby pachatel se zdržel nekalé soutěže,

b) nárok, aby pachatel odstranil závadný stav,

c) nárok na náhradu škody, způsobené nekalou soutěží.

3. K tomu patří ještě některá ustanovení hlavy IV. Toto vše tvoří materiál pro další výklady, kde věrní dosavadní naši metodě podáme výklad daných předpisů s hlediska čistě dogmatického, aby obtížná tato ustanovení stala se čtenáři pokud možno jasnými.

4. Těmito výklady nebude vyčerpán výklad daného zákona, ale úkolem našim je přihlížeti k tomu, pokud se tato ustanovení týkají občanského práva. Ustanovení tato nepředpokládají obchodů, patří tedy do občanského a nikoliv do obchodního práva.

§ 2. Generální klausule.

Význam generální klausule. — Civilistická ustanovení o nekalé soutěži obsahují osm různých druhů nekalých jednání, z nichž 2.—8. případ určuje přesně jednotlivé druhy nekalé soutěže, kdežto první případ určuje jen obecně, co je považovati za jednání proti nekalé soutěži vůbec. Tomuto obecnému ustanovení se říká generální klausule čili obecná doložka. Tohoto způsobu legislativní úpravy nekalé soutěže použito bylo po prvé v německém zákoně z r. 1909. Po zkušenostech se zákonem z r. 1896, který neměl takové generální klausule, přišlo se na to, že právě v soutěži se podmínky a způsoby tak rychle mění a že nikde není dána taková příležitost »obcházeti zákon«, t. j. poškoditi svého soutěžitele jednáním mravně nekalým, které však zákonodárce opominul reprobovati. Bylo proto nutno stanovit předpis tak pružný, aby mohl zachytiti všechny možné druhy nekalé soutěže. Pružnost byla umožněna neurčitostí předpisu, proto považoval zákonodárce za vhodné, aby stanovil ještě zvláštní předpisy pro typické případy nekalé soutěže. Tento způsob legislativní úpravy, t. zv. smíšený systém (obecný předpis, doplněný speciálními předpisy), přejat byl také do práva československého.

213. Zákonný předpis. — 1. V paragrafu prvému je řečeno: »Kdo dostane se v hospodářském styku v rozpor s dobrými mravy soutěže jednáním způsobilým poškoditi soutěžitele, může býti žalován, aby

se zdržel takového jednání a odstranil závadný stav jím způsobený; věděl-li pak nebo musil-li vědět, že jednání jeho je způsobilé poškodití soutěžitele, též, aby nahradil škodu tím způsobenou.«

214. Soutěž. — Domáhají-li se dva nebo více lidí toho, aby dosáhli téhož cíle, může mít tato snaha výsledek jen u jednoho, kdežto ostatní skončí počin svůj s nezdarem. Snaha těchto lidí jde po vylučném zdu: buď já nebo ty, ale nikdy já i ty. Této snaze říkáme soutěž. Soutěž může být v každém lidském počínání, nejen v obchodním, průmyslovém, ale i ve vědeckém a uměleckém a právě v reprodukčním umění projevuje se soutěž začasť velmi ostře. Zákon o nekalé soutěži neupravuje všechny druhy soutěže, nýbrž jen ty, které se týkají hospodářského styku.

215. Hospodářský styk. — 1. Německý zákon užívá výrazu »geschäftlicher Verkehr«, náš »hospodářský styk«. Výraz československý je širší než německý a znamená každou snahu, aby byly získány hospodářské statky ať přímé nebo nepřímé. Hospodářskými statky rozumíme ony předměty, které slouží k zachování fyzické existence lidské ať přímo, ať nepřímo. Činnost, která směřuje k získání těchto statků, je činností hospodářskou. Pokud se tato činnost týká jen izolovaného jednotlivce, je právě irelevantní. Je zapotřebí hospodářského styku, který může nastati, když

a) dva lidé se chtějí zmocnití téhož hospodářského statku,

b) dva lidé nabízejí buď činnost nebo předměty jiné za to, aby získali hospodářského statku.

Příklady: A i B usilují o to, aby získali výhradná kutiště a pak míry dolové; A i B spolu soutěží v hospodářském styku. Dva zpěváci, C a D, usilují o to, aby byli angažováni jako lyrický tenor k divadlu v X, místo je jen jedno, oba spolu soutěží sice na poli uměleckém, ale také v hospodářském styku, neboť zpěvák dostane plat a ten mu umožní získati hospodářské statky. Jen potud, pokud jde o tuto stránku činnosti, spadá soutěž pod pojem hospodářského styku. — Výraz hospodářský styk zahrnuje v sobě i náhodný styk, kdežto výraz »geschäftlicher Verkehr« dopadá jen na styk do jisté míry organisovaný pod hlediskem výdělečnosti, tedy trvalé zařízení, blíží se tedy více živnostenskému podnikání. Otázka, zda jednání je hospodářským stykem, je hodnocením, patří tedy k usuzování soudcovskému (význam pro dovolání).

2. V § 46 z. n. s. definuje zákon soutěžitele jako podnikatele, jenž vyrábí nebo prodává zboží téhož nebo podobného druhu, nebo provádí výkony téhož nebo stejného druhu, nebo vůbec je podnikově činný ve stejném nebo podobném hospodářském oboru. Těžiště spočívá ve výrazu »podnikově činný«, Míní se tím hospodářská činnost vůbec, anebo organisovaná činnost, která je buď hlavním anebo vedlejším povoláním anebo aspoň zaměstnáním soutěžitelovým. Nemáme příčiny omezovati takto předpisy o nekalé soutěži. Ustanovení § 46,

kteří chce podati autentický výklad, problém více zatemňuje než ujasňuje.

216. Dobré mravy soutěže. — Volná soutěž je dána tím mravním postulátem, že ten, kdo jedná lépe než druhý, má mít úspěch. Jde o způsob výběru nejlepších lidí. Tam, kde se soutěží se snahou zvítěziti jen svou zdatností, jde o dobré mravy soutěže, třebas pro méně zdatného soutěžitele byl výsledek tragický — bída, zničení rodiny. Tato tvrdost nečiní soutěž nekalou. Naproti tomu, chce-li někdo jen zdáním lepšího zboží, lepšího výkonu a pod. získati přednost před soutěžitelem, pak nejde zdatnější vpřed, nýbrž zákeřný podvodník. Podobně je tomu, hledí-li si někdo osvojiti výsledky průkopnické práce druhého a pak tímto pasopitným způsobem sklízeti ovoce námahy druhého. Při tom nutno přihlížeti k panujícím mravním názorům, ale toto, celkem objektivní hledisko zůstává základem.

Příklady jsou velmi četné a vodítkem může nám býti praxe říšského soudu v Lipsku: Využitkování cizích myšlenek: Firma A zhotovovala nábytek určitého typu, skýtající značné výhody, firma B počala výrobu napodobovati (Jur. Wochenschrift 1913, 1106). Využití cizího patentu po ochranné lhůtě není beze všeho přípustné, je přípustné jen potud, pokud není možno zaměřovati konkurenci s výrobou původně patentem chráněnou (Jur. Wochenschrift 1915, 579, říšský soud rozh. sv. 73, 294, sv. 77, 433, sv. 83, 384). Hesel, používaných pro určitý druh zboží, není dovoleno použiti na jiný druh, neboť tím se heslo znehodnocuje; ani rozlišující dodatek někdy nestačí, tak na př. kakao »Bona« a heslo pro čokoládu »Tengelmanns Bona« (Markenschutz und Wettbewerb 17, 215). Na druhé straně nesmí ochrana proti nekalé soutěži sloužiti k tomu, aby podporovala monopoly (říšský soud sv. 62, 266, sv. 99, 107, sv. 102, 306, sv. 103, 83). Odloučení zákaznictvo není samo o sobě nedovolené, ale reprobováno bylo takové jednání: Zástupce pojišťovny zaslal pojištěncům druhý pojišťovny dopisy, v nichž je vyzývá, aby mu zaslali výpověď pojišťovací smlouvy v obálce dopisu připojené (Oberlandesger. Rechtspr. 25, 341). Napodobování vzorníku (říšský soud sv. 83, 388). Plánovitě odluzování zaměstnanců soutěžiteli je jednáním proti dobrým mravům (Markenschutz u. Wettbewerb 16, 277). To je jen malá ukázka k osvětlení problému.

217. Jednání, způsobilé poškodití. — Na rozdíl od nároku na náhradu škody není nutno, aby jednáním soutěžitelovým povstala škoda, dostačí, že soutěžitel je ohrožen, t. j. že je pravděpodobné, že škoda vznikne. Je-li soutěžitel ohrožen, má nárok na zdržení a odstranění závadného stavu, vznikne-li mu škoda, může za podmínek v zákoně blíže stanovených žádati, aby mu byla škoda nahrazena.

218. Poměr k jiným zákonům. — Soutěž byla u nás chráněna již řadou speciálních ustanovení, z nichž uvádíme:

1. Jednání proti dobrým mravům. Podle § 1295, II., je povinen náhradou škody ten, kdo jednáním proti dobrým mravům způsobil druhému úmyslně škodu. Ustanovení toto je jednak širší než § 1 z. n. s., jednak užší, neboť dává jen nárok na náhradu škody, tedy ochranu represivní, kdežto z. n. s. dává též ochranu preventivní. Zde uvéstí je také § 1330, II., ustanovení je užší než generální klausule.

2. Firmy a jména. Firma musí se lišiti od ostatních firem již zapsaných v místě (čl. 20 obch. z.), při nekalé soutěži nehledí se na tuto místní prioritu. Jméno

občanské je chráněno (§ 43 obč. z.), ale při soutěži může býti totožnost jmen nekalé využitkována a pak nutno přidati ke jménu rozlišující znak. Důležité hlavně při pseudonymech.

3. Právo autorské. Spadají sem ustanovení §§ 21, 22, 27, 28, 31, 32, 36, najmě však § 60, jakož i § 7. V praxi německé je přetřásána otázka, zda zpracování díla pod dojmem cizího výtvoru (Nachempfinden) je jedním nekalé soutěže mimo ochranu autorského práva. Zda možno u nás taktéž rozhodovati, je vzhledem na § 46 z. n. s. ztíženo.

4. Patent, ochranná známka, modely. I proti patentu možno se dovolávati ochrany proti nekalé soutěži, byl-li patent udělen proti ustanovení § 3, číslo 2, anebo zmocnil-li se někdo nekalým způsobem cizí myšlenky, kterou si dal patentovati, aniž bychom mohli druhého považovati za původce (§§ 4, 29, pat. z.). Dále, má-li patent sice podmínku novosti, ale je podoben výrobě jiné, již zavedené, kterou tím ohrožuje. Při ochranné známce možno žádati podle z. n. s. též o zákaz známky pro jiný druh zboží (§ 7 z. o. z.). Naproti tomu § 10 konkuruje s ustanovením z. n. s. Ochrana podle z. o. z. je dána jen správní (výmaz z rejstříku, §§ 21, 30 z. o. z.) a trestní (§ 23 z. o. z.). K tomu přistupuje podle z. n. s. ochrana civilně-právní, která je ovšem mnohem širší. Kdo fakticky označoval svoje zboží určitou známkou, ačkoliv ji neměl zapsáno, může žádati za ochranu i proti zapsané známce, kterážto ochrana sahá dále než § 4 zákona ze dne 30. července 1895, č. 108 ř. z. Podobné hledisko je zaujmouti též k zákonu ze dne 7. prosince 1858, č. 237 o ochraně modelů a vzorků.

219. Poměr ke speciálním ustanovením. — Generální klausulí nutno považovati za ustanovení obecné a další ustanovení za kausistické rozvedení tohoto ustanovení. To se týká najmě ustanovení o dobrých mravech soutěže.

§ 3. Speciální ustanovení.

220. Nekalá reklama. — 1. Kdo veřejně učiní nebo rozšiřuje o poměrech vlastního nebo cizího podniku údaje, které jsou způsobily oklamati a zjednati podniku tomu na újmu jiných soutěžitelů přednost při soutěži, dopouští se nekalé reklamy (§ 2, I. z. n. s.).

2. Pachatelem nemusí býti soutěžitel. Reklama musí se týkati podniku, tedy zařízení výdělečného, ne tedy pouhého náhodného výdělečného jednání. Jednání nemusí býti učiněno za tím účelem, aby byla v soutěži získána přednost, dostačí pouhé objektivní sdělení. Veřejně znamená, že učiněn byl údaj tak, že se může o něm dovědět neurčité množství lidí, opak je sdělení soukromé. Opakování není podmínkou.

3. Údaj musí býti způsobily oklamati. Sem spadati budou údaje o konkrétních poměrech (přímý import, tovární sklad), které nejsou pravdivé. Nespadá sem pouhé hodnocení anebo dryáčnická reklama, při níž každý hned může poznati, že není pravdivá, není způsobily oklamati. I údaj správný může býti klamavý, když totiž obecnostvo chápe výraz nebo označení v jiném smyslu. Stanovisko je to, zda může býti zákazník oklamán při běžném vnímání takových reklamních způsobů. Údaj sám o sobě správný může při běžném čtení reklamy působiti zcela falešně.

4. Zákon v prvním odstavci obsahuje normu, druhý až čtvrtý odstavec uvádí kausisticky jednotlivé případy, je to jakýsi druh autentického komentáře. Zvláštní ustanovení jsou dána pro případ, že nekalá reklama byla spáchána tiskem (§ 3 z. n. s.).

5. Nárok je dán na zdržení, na odstranění závadného stavu a po případě též na náhradu škody.

Příklady: Zamčením okolností může údaj sám o sobě správný býti klamný (Říš. soud 40 tr. 130). I firma může býti klamavá (Markenschutz u. Wettb. 19, 114), i v datování může býti nesprávný údaj (plakát ve výkladní skříní «ode dneška 14 levných dní», aniž udán blíž první den (Zeitschrift für Industrierecht 1914, 192).

221. Nesprávné označování původu. 1. Jde o zvláštní případ nekalé reklamy. V zákoně upraveno je toto v §§ 4—9, jimiž recipována byla ustanovení zákona ze dne 20. prosince 1923, č. 5 Sb. z. a n. z. r. 1924, který byl u nás zaveden na nátlak některých cizích států.

2. Nesprávným označením původu zboží je rozuměti každé označení, které je způsobily vzbuditi v obchodním styku nesprávnou domněnku, že zboží, o něž jde, bylo vyrobeno v určitém místě, v určitém územním obvodu nebo v území určitého státu (§ 4, I.). Jak se tak stane, to nerozhoduje (§ 4, II.). Připomenuti jest, že se tak musí státi v obchodním styku, což je pojen mnohem užší než hospodářský styk. Pachatelem je ten, kdo zboží takto falešně označené dává do obchodu, ať již jako výrobce anebo meziobchodník.

3. Nesprávným označením původu není, jestliže původní označení původu se stalo označením druhu, na př. krakovský salám, frankfurtské uzenky, ementálský sýr. Naproti tomu je označením původu, označí-li se salám za «pravý», «původní» krakovský salám. Rozhoduje obchodní zvyklost, na př. petkuské žito u nás je označením druhu, v Německu označením původu (§§ 5, 6, I. z. n. s.). Velmi ztížen je předpis tento u nápojů; u nás šlo na př. o plzeňské pivo, o slovenská vína a o francouzská vína (§ 6, II.).

4. Zákon praví, že vládním nařízením může býti uveden seznam názvů, které neoznačují původ, nýbrž druh (§ 6, IV.). Soudce je vázán sice pozitivně, ale ne negativně (t. j. může přiznati označení druhu nebo původu i v těch případech, kde název není uveden v seznamu), na druhé straně může poukázati i přes to, že název je uveden v seznamu, na to, že jde v daném případě o označení původu a nikoliv druhu, je-li to okolnostmi odůvodněno. Podobně se to má s úředním označením okrsku (§ 7).

222. Zlehčování. — 1. Zlehčování je opakem nekalé reklamy. Šlo-li v tomto případě o vychválení vlastního závodu, jde při zlehčování o snížení závodu konkurenčního. Deliktu toho se dopouští (§ 10, I.), kdo:

a) za účelem soutěže (tedy úmyslně v tomto směru)

b) učiní nebo rozšiřuje (ať jedné osobě či více lidem, ať veřejně, ať důvěrně)

c) o poměrech podniku (trvalého zařízení, poměry rozuměti jest faktické skutečnosti, nikoliv pouhé hodnocení)

d) údaje (srov. o tom výše č. 220),

e) pokud nedokáže jejich pravdivost (důkazní břemeno je obráceno).

2. Velmi důležitá otázka bude, jak řešiti t. zv. polopravdu, t. j. pachatel řekl sice pravdu, ale zamlčel okolnosti modifikující, na př. o potravináři rozšiřuje zprávu, že je nemocen tyfem, ale zamlčí, že je v nemocnici a že se nakazil při návštěvě a s obchodem nepřišel vůbec do styku,

3. Čin musí se státi za účelem soutěže, ale pachatelem nemusí býti soutěžitel, nýbrž na př. žena soutěžitelova, věritel jeho atp. Musíme žádati, aby ten, kdo zprávu rozšiřuje, měl nějaký hospodářský zájem prospěti tím určitému soutěžiteli.

4. Za stejných okolností je zakázáno rozšiřovati i zprávy pravdivé, když pachatel ví, že mohou podnik ve značné míře ohroziti (§ 10, II.). Tato vědomost není však zlým úmyslem.

5. Důvěrná bezplatná a vyžádaná sdělení těmto ustanovením nepodléhají, leč byla-li učiněna u vědomí, že jsou nesprávná (§ 10, III.). Jde o obchodní informace mezi obchodníky. Srov. § 1330 obč. zák.

6. O zlehčování tiskem platí § 3 z. n. s. Platí také při §§ 10, 11. Exekuce § 24.

223. Zneužívání podnikových značek a zevnější zařízení podniku. —

1. Jde v tomto ustanovení o úpravu poměru zákona o nekalé soutěži speciálním ustanovením ke jmenovaným t. zv. immateriálním právům. Výše jsme uvedli poměr generální klausule k těmto zákonům.

2. Tento speciální delikt je dán tou okolností, že užívání jména, firmy nebo zvláštního označení podniku neodporuje sice jiným zákonným předpisům, ale užívání je toho druhu, že zákazníci mohou jméno, firmu nebo zvláštní označení podniku zaměnit s jiným soutěžitelem, který těchto označení užívá již po právu (§ 11, I.). To znamená způsobem takovým, že neporoušuje tím žádného právního předpisu, neboť soutěžitel nemusí požívat zvláštní ochrany mimo tento předpis (na př. při zvláštním označení podniku). Jméno, firma, zvláštní označení podniku nazývají se společně podnikové značky.

3. Další skupinu tvoří zevnější označení podniku, které v zákaznických kruzích platí za příznačné pro určitý podnik nebo závod (§ 11, III.). Nekalá soutěž je dána, když jiný podnikatel použije takových označení svého podniku, že tím může povstati záměna s prvním podnikem. Není třeba, aby se tak stalo pro stejný druh podniku.

4. V obou případech co do možnosti záměny rozhoduje běžná, letmá pozornost zákaznictva.

5. Žaloba odstraňovací má v těchto případech zvláštní petit (§ 11, II.).

Příklady z něm praxe: Zaměnitelná jsou označení: hostinec »Zum Treppchen« — »Zum Tröpfchen« (O. L. G. Dresden, D. J. Z. 1902, str. 156); »Maschinen- und Armaturenfabrik vorm C. Louis Str.« — »Armaturenfabrik Str.« (Reichsgericht, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht V. str. 214), »Weinstube zu den drei Kronen« — »Weinstube zum goldenen Kronenbäck« (Unlauter Wettb. II, str. 83). Zvláštním označením podniku jsou na př. názvy hostinců, lékáren atp. Zevnější označení podniku může býti balení, způsob úpravy výkladních skříní, plakátů, livrej zřízenců atp.

224. Podplácení. — Jde o podplácení zřízenců nebo zmocněnců podniku za tím účelem, aby získal pro sebe nebo pro jiného přednosti při soutěži (§ 12, I.). Pachatelem může býti soutěžitel nebo jiná osoba v jeho zájmu činná, dále je pachatelem zřízenec, který přijímá nebo žádá nebo slíbíti si dá za tím účelem nějaký prospěch (§ 12, II.). Pojem podplácení je volen úmyslně velmi široce.

225. Porušování a využívání obchodních a výrobních tajemství. —

1. Pachatel je zaměstnanec (učeň) podniku, o jehož tajemství jde za trvání služebního poměru. Sdělení se musí státi neoprávněně, t. j. zaměstnanec nebyl k tomu podle nějakého jiného předpisu povinen (na př. jako svědek). Způsob sdělení nerozhoduje, ale musí se státi takovým způsobem, že ho může býti použito za účelem soutěže (kulposní jednání). Nerozhoduje také, jakým způsobem nabyt zaměstnanec vědomosti o tajemství (§ 11, I.).

2. Jiná osoba může porušiti tajemství za podmínek § 11, II.

226. Nekalá soutěž osob pomocných a používání její soutěžitelem.

— Pachatelem je zaměstnanec (interní i externí) podniku, který proti služební smlouvě je činný pro konkurenci. Dále je pachatelem soutěžitel, který takového zaměstnance vědomě zaměstnává (§ 14.).

§ 4. Žaloba zdržovací (zakazovací).

227. Základy žaloby zdržovací. — V posledních dvou desetiletích XIX. století nastal obrat v německé právní vědě tím směrem, že počínalo stále více a více pronikat poznání, že základem práva není t. zv. subjektivní právo, nýbrž povinnost. Byla to t. zv. imperativní teorie, která učinila pro pokrok právní vědy nemalou práci, ale na druhé straně noetické předpoklady této teorie nedovolovaly, aby bylo možno proniknouti až k jádru věci. Dále v Německu měla t. zv. normová teorie (Normentheorie, nemá nic společného se školou normativní) vliv na to, že se těžiště přenášelo ze subjektivního práva na objektivní právní řád. Při tom se shledalo, že právní řád stanoví řadu povinností rázu negativního, které ukládají povinnému subjektu, aby se buď něčeho zdržel anebo něco strpěl (Unterlassen, Dulden). Folio této negativní povinnosti je nárok na to, aby se zavázaný zdržel

určitého jednání anebo aby je strpěl. Žaloba jde na to, aby žalovaný se něčeho zdržel. Má-li rozsudek míti smysl, může se v tomto enunciátu týkati jen budoucnosti, t. j. zavázanému se pro budoucnost uloží, aby se nějakého jednání zdržel. Tím nabývá žaloba tato rázu prohibitivního proti žalobě na náhradu škody, která je rázu represivního.

Prohibitivnost této žaloby má vzápětí určité obtíže. Žaloba musí prakticky předpokládati porušení povinností a rozsudkem se uloží nově tato povinnost, která se tím stane vykonatelnou mocí. Žaloba prohibitivní předpokládá, že se obrací proti budoucímu rušení. V tom byl legislativní rozpor, který byl řešen tím způsobem, že žalobní nárok byl dán, když povinnost negativní byla sice jednou porušena, ale enunciát směřoval na zákaz budoucího rušení. Tak je tomu i se zakazovací žalobou při rušené držbě u nás (§ 339 obč. z.).

Konečně je podotknouti, že pod vlivem normové teorie bylo miněno, že čin, na který zákon ukládá sankci pachateli nepřijemnou, je právním řádem zakázán, t. j. že pachateli je uložena povinnost takového činu se zdržeti. Tato teorie měla na konstrukce žaloby zdržovací podle z. n. s. velmi značný vliv, ačkoliv není správná.

228. Předpoklady této žaloby. — 1. Aktivní legitimaci žalobní má ten, kdo v hospodářském styku je dotčen jednáním, kvalifikovaným jako nekalá soutěž. Zásadně není zapotřebí, aby žalobce byl nekalou soutěží poškozen, vyžaduje se pouze, aby byl ohrožen. Tedy aspoň jedno nekalé jednání musí býti.

2. Pachatel si nemusí býti ani vědom, že jedná nekale, žaloba je zpravidla dána bez ohledu na vinu pachatelovu (výjimky uvedené výše).

3. Otázka je, zda musí býti obava, že čin bude opakován. Tvrdí se tak někdy u nás. Zákon však o tom ničeho neustanovuje. Opačné mínění má své odůvodnění v německém občanském právu. U nás je typickou žalobou zdržovací žaloba possessorní podle § 364, II., ale tam zákon nevyžaduje, aby se žalobce musil obávat recidivy, ani doktrína ani praxe obavu recidivy nikdy nežádaly. Proto se přikloníme k odpovědi záporné. Naproti tomu je nutno, aby byla dána možnost opakování, neboť jinak byla by žaloba svévolná (§ 20 z. n. s.).

229. Aktivní legitimace. — Nekalá soutěž může se týkati buď určitého soutěžitele, anebo se může týkati celé skupiny soutěžitelů. Zákon (§ 15) rozlišuje podle toho aktivní legitimaci:

a) v případech §§ 1, 2 (nekalá reklama), § 8 (nesprávné označení původu), § 12 (podplácení) může žalovati každý soutěžitel, jehož se to týká, nadto i korporace, která je povolána podle stanov hájiti hospodářské zájmy činem dotčené; korporace tyto žalují vlastním jmé-

nem na zdržení nekalé soutěže, nemusí však býti ani jednateli bez příkazu dotčených soutěžitelů;

b) v případech § 10 (zlehčování), § 11 (zneužití podnikových značek), § 13 (porušování tajemství), § 14 (nekalá soutěž osob pomocných) je dotčen jen určitý soutěžitel, může tedy jen on podati žalobu; jsou-li tímto jednáním dotčeni ostatní soutěžitelé, nemohou své nároky o tyto skutkové podstaty opírat. Může to býti také nekalá soutěž na př. podle § 1 z. n. s. Zákon (§ 15, II.) praví, že může žalovati v těchto případech jen ten soutěžitel, jehož se čin přímo týká. Čin však vzhledem na ostatní soutěžitele může (jak řečeno) býti nekalým jednáním podle § 1. Je sporno, zda ustanovením § 15, II. nebyl odepřen tento nárok ostatním soutěžitelům. Podle našeho mínění dáti jest odpověď zápornou, totiž že odepřen není.

230. Žalobní žádost. — Žádost žalobní dlužno tak upravití, že se od soudu žádá, aby žalovanému bylo uloženo, aby se určitého jednání zdržel. Toto jednání nutno popsatí znaky, jimiž se od jiných liší a z nichž nekalost jednání je patrná.

Příklad: Žalovaný užívá této reklamy: »Nejstarší a největší obchodní dům v X, levný nákup šatů, obuvi, látek, za jakost ručí naše solidní jméno.« Žalobce shledává v tom nekalou reklamu a musí nyní udati přesně, která slova tvoří nekalou reklamu, na př. »nejstarší a největší obchodní dům«.

231. Exekuce rozsudku. — Doposud byly v našem právu negativní povinnosti dosti zanedbávány. Povinnost odsouzeného je zdržeti se určitého nekalého jednání. Exekuce se provádí podle § 355 ex. ř. Ustanovení jsou rudimentální:

a) rušební čin musil se státi po pravoplatnosti rozsudku,

b) exekuce se povolí na pouhé tvrzení exekventovo, exekut podle potřeby má býti slyšen (zákon neurčuje, na co se ho má soud tázati, § 358 ex. ř.), nebyl-li čin rušební proveden, může se brániti žalobou podle § 36 č. 1 ex. ř.,

c) prostředky exekuční jsou pokuty a vazba (§§ 359, 360 ex. ř.),

d) exekut může žádati za jistotu proti škodě, která by budoucím protiprávním jednáním exekventovi vznikla (§ 355, II. ex. ř.).

Je-li povinnost opětovně porušována, může se v každém případě žádati za tuto exekuci, nového rozsudku třeba není, věc je rozsouzena. Charakteristické pro tento druh exekučního prostředku je možnost opakování, při čemž stále jde o tutěž rozsouzenou věc, dále je zvláštností tohoto druhu exekuce, že pro negativní výrok rozsudku je možno vždy během každého (i opětovaného) řízení exekučního vznéstí spor, zda v daném případě jednání exekutovo bylo činem rušebním.

V praxi nebylo skoro doposud § 355 ex. ř. používáno, takže i zde bude si musiti praxe pravidla blíže ustáliti.

Od exekuce této možno ustoupiti a řídití se § 368 ex. ř.

§ 5. Žaloba odstraňovací.

232. Obsah žalobního nároku. — Žalobou odstraňovací domáhá se žalobce, aby odstraněn byl stav, který odporuje dobrým mravům soutěže. Nárok tento na rozdíl od nároku zdržovacího má obsah pozitivní a jde na odstranění protiprávního stavu. V tom směru podobá se nároku na náhradu škody, pokud jde o restituci škodného stavu. Odlišuje se od něho tím, že nepředpokládá vzniklou škodu, nýbrž jen hrozící škodu. Podobá se dále žalobě negatorní (§ 423 obč. zák.), ale liší se od ní, že směřuje proti pachateli.

233. Předpoklady. — Nárok na odstranění předpokládá, že protiprávní stav, který má být odstraněn, dosud trvá, kdežto u žaloby zdržovací je předpokladem možnost opakování nekalého činu. Žaloba zdržovací je preventivní, žaloba odstraňovací je represivní.

Je sporno, zda možno žalobě odstraňovací přiznati také charakter žaloby preventivní. Záleží na výkladu § 356 ex. ř. Podle našeho mínění je jí tento charakter přiznati. Pak splývá tato žaloba se žalobou zdržovací skoro úplně. V německém právu nemáme také zvláštní žaloby odstraňovací.

234. Žalobní zásada. — 1. Možno žádati, aby byly odstraněny plakáty, které se nesrovnávají s dobrými mravy soutěže. Není řečeno, co se má státi se zbožím, které má inkriminované vlastnosti. V § 36 z. n. s. je sice řečeno, že zboží má propadnouti, ale to je ve výroku trestním. Civilní nárok jde jen na to, že tímto zbožím nesmí se nekalé konkurovati. Tento případ nastává, když někdo napodobí zvláštní tvar sklenic. Má-li tyto sklenice na skladě a nedává-li je do obchodu, neporušuje tím předpisů tohoto zákona a není možno žádati za odstranění tohoto stavu, neboť neodporuje právním předpisům. Tím se rozsah žaloby odstraňovací velmi úží.

2. Zvláště upraven je nárok na odstranění v tom případě, že žalovaný porušil obchodní nebo výrobní tajemství (§ 13); žalobce může totiž dáti uveřejniti rozsudek na útraty žalovaného. Je to reparace nepřímá.

3. Jiný případ reparace je upraven v § 11, II.: »Rozsudkem může býti k návrhu žalobce žalovanému uloženo, aby učinil v zákaznickém styku při svém jménu, firmě nebo zvláštním označení podniku změnu, rozeznatelnost zabezpečující; jde-li pak o užívání firmy jiné než osobní, nebo zvláštního označení podniku, nebo závodu, po případě také, aby zvolil jinou firmu nebo označení«. Toto ustanovení je jednak zvláštní tím, že se ukládá žalovanému změna, ale výrok soudní se musí omeziti na to, že vyřkne povinnost změny, ponechává žalovanému, aby si volil změnu sám. Zda byla změna provedena, je věcí řízení exekučního, kde se také na útraty žalovaného provede změna proti jeho vůli a pak na návrh a podle návrhu žalobce. Dále

nutno zdůrazniti slova »v zákaznickém styku«; slova tato jsou nám vodítkem pro jiné případy odstraňovací žaloby. Inkriminovaný stav je zahrnut potud touto žalobou, pokud ztěžuje žalobci soutěž, jinak má žalovaný volnost jednání.

4. Žaloba odstraňovací je možná jen tam, kde jde o zařízení trvalé, které jedním nekalým činem nebylo také skončeno, což plyne z toho, že stav inkriminovaný musí býti ještě v době, kdy rozsudek v I. instanci je vynášen. Tak je tomu u nekalé reklamy: plakáty, součástky firmy (obchodní dům při maloobchodu), insertní smlouva. Při nepsprávném označení zboží musí jíti o označení, které je zákaznictvu vnímatelné, nepatří sem tedy obaly, kterých se nepoužívá, ale na druhé straně musí zase jíti o zařízení trvalé; to není dáno, když někdo na trhu vykřikuje, že prodává italské rané brambory a prodává brambory staré domácí, jen upravené, a když jednání své již neopakuje. Při zlehčování je možno žádati odvolání. Při podplácení budou případy méně časté, možno žádati vrácení podplaty, při čemž řídit se pravidlem § 1013 obč. zák.; naproti tomu při zneužívání pomocných osob půjde tato žaloba na zrušení služebního poměru (exekuce § 307) a odstranění zařízení s tím spojených.

5. Žalobní návrh má obsahovati žádost, aby určitý stav byl odstraněn; tento stav a způsob odstranění dlužno rozlišujícími známkami označiti. Jen tak má žaloba dostatečnou přesnost (§ 226 c. ř. s.).

235. Aktivní legitimace. — Stejná jako u žaloby zdržovací. Viz č. 229.

236. Exekuce. — 1. Odstranění závadného stavu je jednáním kladným, k němuž je exekut povinen. Zpravidla je to jednání, při němž nezáleží na tom, zda to provede exekut či na jeho účet osoba třetí (§ 353 ex. ř.); někdy však může odstraniti závadný stav jen exekut tak, má-li odvolati zlehčování (§ 10 z. n. s.); exekuce se provádí podle § 354 ex. ř.

2. Oprávněný může se těchto exekučních prostředků zříci a žádati náhradu zájmu, který má na tom, aby zařízení takové bylo odstraněno a žádati náhradu škody, tak jako v případě žaloby zdržovací (§ 368 ex. ř.).

§ 6. Žaloba na náhradu škody.

237. Skutková podstata této žaloby. — Žaloby zdržovací a odstraňovací byly dány za předpokladů určených v §§ 1 a 2 tohoto oddílu, žaloba na náhradu škody však předpokládá ještě nadto:

a) Při stejném jinak nekalém jednání žalovaného musila žalobci vzniknouti skutečná škoda, nedostačí tedy jen, že škoda jenom hrozí.

b) Nedostačí, že jednání je objektivně kvalifikováno jako nekalé, musí k tomu přistoupiti subjektivní moment. Tuto subjektivní stránku jednání žalovaného označuje zákon:

aa) v §§ 1, 2 (V.), 8 (I.), 11 (IV.), 13 (IV.), 14 (II., III.) obratem, že jednající věděl nebo vědět musil, že touto činností může poškoditi soutěžitele (§ 1), oklamati (§ 2) atp., tím rozuměti jest hrubou nedbalost jednajícího (§ 16, I.),

bb) v §§ 10, 12 praví se jen, že má nahraditi škodu, to znamená každou zaviněnou škodu, ručí tedy i za lehké zavinění.

Obrat »věděl nebo vědět musil«, jímž podle § 16, I., má býti označena hrubá nedbalost jednajícího, vztahují se jen na okolnosti při tomto obratu blíže vylčené, jinak je přičítati škodu pachatelů i při obyčejné nepozornosti. Názor, že se vyžaduje ve všech případech zavinění hrubé, není správný.

238. Rozsah náhrady. — 1. Nahraditi je vždy celou škodu, tedy i ušlý zisk, bez ohledu na stupeň zavinění (§ 16, II.). Toto ustanovení je velmi důležité, poněvadž právě při těchto žalobách má ušlý zisk velký význam, začasté mnohem větší než pozitivní škoda,

2. Nahraditi jest podle občanského zákoníka škodu majetkovou. Mimo tento nárok může soud přiřknouti žalobci na jeho návrh též přiměřené odškodné za utrpěné příkoří a jiné osobní újmy (§ 16, IV.). To předpokládá:

a) návrh žalobcův,

b) volné uvážení soudcovy, jak co do důvodu, tak i co do výše; soudce má se při tom řídití hlediskem slušnosti.

Není jasno, zda tento nárok je podružným nárokem na náhradu škody, anebo zda je nárokem samostatným. Vhodné by bylo přiznati mu charakter samostatného nároku.

239. Důkazní břemeno. — Žalobce má prokázati, že jednání žalovaného bylo nekalé, dále že mu tím vznikla škoda a v jaké výši. Výši škody nemusí i podle obecných předpisů přesně prokazovati (§ 273 c. ř. s.). Podle z. n. s. (§ 16, III.) nemusí žalobce přesně prokazovati, že mu škoda vznikla; i zde soudce volně uváží, zda škoda má býti prokázána, ač přesně nebyla prokázána. Zde se bude soudce řídití jednak zkušeností, že vzniká z takového jednání škoda, jednak hlediskem slušnosti. Význam pro adhesní řízení.

240. Aktivní legitímace. — K žalobě je legitimován jen ten soutěžitel, který je jednáním žalovaného poškozen. Zájmové korporace nemají žalobního práva. K žalobě této nejsou však legitimováni ani spotřebitelé, třebas by měli zájem na tom, aby nekalá soutěž byla odstraněna.

241. Více pachatelů. — Zákon praví, že více osob, které jsou povinny náhradou, ručí rukou společnou a nerozdílnou (§ 16, IV.). Tím rozuměti jest více pachatelů téhož nekalého činu, kde se nekalá soutěž skládá z řady samostatných jednání, kterých se dopustily různé osoby a kde možno škodlivost jejich samostatně oceniti, tam nemá místa toto ustanovení.

§ 7. Některá zvláštní ustanovení.

242. Zákaz kumulace žalob zabraňovacích a odstraňovacích. — Nekalým jednáním může býti dotčena větší nebo menší skupina soutěžitelů (§ 2, § 4 atp.). V těchto případech mohl by každý dotčený soutěžitel vznést žalobu na totéž. Aby tomu bylo zabráněno, zakazuje se vznáseti opětovné žaloby proti téže osobě pro totéž jednání, jakmile rozepře byla zahájena anebo rozsouzena (§ 15, III.). Tento zákaz předpokládá:

a) totožnost osoby, tedy žalován může býti jen jednou: je-li pachatelů více a žalován byl jen jeden, může býti proti druhému žaloba nově vznesena;

b) totožnost jednání; to není dáno, když jde o jiný čin, buď časově anebo obsahově rozdílný. Vzhledem k tomu, že žaloba zdržovací je žalobou prevenční, bude mítí praxe s tímto ustanovením ještě hodně potíží.

243. Ručení za třetí osoby. — Podle občanského práva ručí podnikatel za svůj personál, když mu dal příkaz, anebo když jde o osobu neschopnou (§ 1315 obč. zák.). Ručení toto bylo zákonem o nekalé soutěži značně rozšířeno (§ 17):

a) Při žalobě zdržovací a odstraňovací ručí podnikatel za svůj personál v případech §§ 1, 2, 8, 10, 11, 12, I., 13, II., bezpodmínečně, t. j. dostačí, že zaměstnanec ve službách svého zaměstnavatele jednal nekalé. Nelze však rozšiřovati toto ustanovení na jednatelů bez příkazu. Čin musí býti převzat v rámci podniku zaměstnavatelova, nevyhledává se, aby byl převzat v rámci služebního postavení zaměstnancova. Žalobní petit jde na to, aby se zaměstnanec zdržel nekalého jednání, odstraňovací žalobou možno uložiti zaměstnavateli, aby se postaral o to, aby zaměstnanec neporušoval těchto předpisů.

b) Při žalobě na náhradu škody je třeba, aby zaměstnavatel věděl anebo vědět musil o nekalém jednání zaměstnancově.

244. Svévolná rozepře. — Kdo vede rozepři svévolně, ať již jako žalobce či žalovaný, může býti pokutován buď na návrh druhé strany, anebo mocí úřadu (§ 19) a mimoto má straně vítězné zaplatiti odškodné, jestli to strana vítězná navrhne.

245. Promlčení. — Nároky žalobní se promlčují v poměrně krátkých lhůtách:

a) v šesti měsících, co zvěděl žalobce o činu a o osobě pachatelově (jde-li o náhradu škody, též o škodě),

b) vždy ve třech letech ode dne, kdy čin byl spáchán.

Při jednáních trvalých (zařízeních atp.) běží lhůta šestiměsíční od té doby, kdy toto jednání se skončí, ale lhůta tříletá zůstává zachována (§ 23).

246. Literatura. — Skála, Nekalá soutěž; Kryštůfek, Zákon proti nekalé soutěži; Arnstein, Zákon proti nekalé soutěži, Soutěž a tvorba, roč. I., str. 17, 36; Skála, Kasuistika v našem zákoně proti nekalé soutěži, Soutěž a tvorba, roč. I., str. 7; týž, Trestní stíhání nekalé soutěže, ibid. str. 33; týž, Odvolání pravdivých údajů podle § 10, odst. 2 zákona proti nekalé soutěži, ibid., str. 55; týž, K pojmu »údaje« v zákonu proti nekalé soutěži, ibid., str. 80; Vojáček, Ochrana vynálezů a vzorů podle zákona proti nekalé soutěži, ibid., str. 90; Weiß, Samosoudcovství a zákon proti nekalé soutěži, ibid., str. 62; týž, Odvolání pravdivých údajů podle 2. odst. § 10 zák. proti nekalé soutěži, ibid., str. 91; týž, Samosoudce a zákon proti nekalé soutěži, ibid., str. 97; týž, Nekalá reklama, nebezpečí opakování, uveřejnění rozsudku (rozhodnutí), ibid., str. 121; týž, Formulace zdržovacího nároku v žalobní žádosti podle § 17 zákona proti nekalé soutěži, ibid., str. 126; Weiß, K 3. odstavci § 15 zákona proti nekalé soutěži, ibid., str. 126; Weiß, K 3. odstavci § 15 zákona proti nekalé soutěži, Soutěž a tvorba, roč. II., str. 1; Gellner, Jak vykládati slovo »obžaloba« podle § 34, odst. 2. zákona proti nekalé soutěži?, ibid., str. 4; Weiß, K 3. odstavci § 15 zákona proti nekalé soutěži, ibid., str. 9; Skála, Zákaz kumulace žalob zdržovacích (odstraňovacích) v zákoně proti nekalé soutěži, Právník 1927, str. 569; Pospíšil, Věcný rozsah působnosti zákona proti nekalé soutěži, Soudcovské Listy 1928, str. 105, 126; Arnstein, Vývoj boje proti nekalé soutěži, Česká advokacie 1928, str. 36; Grohmann, Das verträgliche Wettbewerbsverbot, Juristenzeitung 1923, str. 167; týž, Unlauterer Wettbewerb, ibid., 1924, str. 47; Fux, Die Aktivlegitimation zur Klage auf Schadenersatz bei Verletzungen am Körper, ibid., 1924, str. 147; Hofmannsthal, Österreichisches Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb, Prager Juristische Zeitschrift 1924, str. 13; Abel, Bemerkungen zum Entwurf des tschechoslowakischen Gesetzes gegen den unlauteren Wettbewerb, ibid., 1924, str. 354; Adler, Bemerkungen zum Entwurf eines tschechoslowakischen Gesetzes gegen den unlauteren Wettbewerb, Wissenschaftliche Vierteljahresschrift der Prager Juristischen Zeitschrift 1925, str. 174; Weiser, Die Unterschiede des tschechoslowakischen Gesetzes gegen den unlauteren Wettbewerb von dem des Deutschen Reiches und Österreich, Prager Juristische Zeitschrift 1929, str. 65; Weinmann, Die österr. Rechtsprechung auf dem Gebiete des unlauteren Wettbewerbes, ibid., 1929, str. 11, 146; Skála, »Jak se vztahuje zákon o nekalé soutěži na notáře?« České právo 1929, str. 1, 13; Prochaska, Die strafrechtliche Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbes, Juristenzeitung 1928, str. 85; týž, Die zivilrechtlichen Tatbestände des unlauteren Wettbewerbes, ibid., str. 58, 68, 77; týž, Die zivilrechtlichen Folgen der unlauteren Wettbewerbshandlung, ibid., str. 4, 21, 34.

Korekturu provedli JUC Bohumír Šafrata a JUC Vojtěch Žižlavský.

Rejstřík právních předpisů.

Sestavil JUC Erich Olšar.

Obecný zákoník občanský z 1. června 1811, č. 946 Sb. zák. soudních.

§	Číslo odstavce:	§	Číslo odstavce:	§	Číslo odstavce:
4	209.	871	133.	1299	67, 120, 152.
7	31, 79.	879	125.	1300	55, 67, 68.
16	8, 102.	889	81.	1301	80.
21	76.	891	81, 183.	1302	81, 147.
43	218.	896	81.	1304	74, 76.
152	15.	914	133.	1305	51.
167	106.	932	68.	1306	71.
228	66.	947	32.	1306 a)	77.
246	15.	949	32.	1307	76, 78.
247	15.	965	72.	1308	76, 200.
295	129.	1009	20.	1309	76, 200, 201.
296	129.	1013	234.	1310	201.
323	133.	1021	20.	1311	20, 71, 72, 109, 160.
324	84.	1035	5, 7, 8, 9, 10.	1312	21, 55.
329	40, 133.	1036	5, 18, 21, 24.	1313	81, 183.
335	40, 62.	1037	5, 18, 19.	1313 a)	71, 141, 177, 179, 199.
339	30, 227.	1038	5, 10, 19, 22.	1314	179, 180, 181.
353	8, 34.	1039	5, 17, 20, 21.	1315	81, 141, 147, 177, 178, 179, 180, 183, 199, 200, 243.
354	8, 34.	1040	5, 18, 19.	1316	71, 180.
364	125, 228.	1041	5, 16, 29, 30, 31.	1318	71, 174.
364 a)	71, 153.		33, 36, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 77.	1319	55, 71, 88, 174.
369	30.	1042	5, 29, 30, 41, 42, 77.	1320	55, 71, 88, 164.
415	30.			1321	101, 166.
416	30.			1322	166.
417	30.	1043	5, 29, 30, 43, 77.	1323	22, 63, 83, 84, 85, 96.
418	30, 40.	1044	5, 29, 30.	1324	55, 69, 84, 96, 106.
419	30.	1164	149.	1325	55, 62, 85, 93, 94, 95, 96, 98, 106, 138.
420	40.	1293	51, 62.		
423	232.	1294	51, 54, 55, 60, 67.		
430	133.	1295	51, 55, 56, 58, 64, 71, 93, 94, 96, 101, 114, 118, 123, 124, 125, 218.		
452	133.				
513	66.				
566	200.				
854	125.	1296	88.		
863	15.	1297	66, 88.		
865	76.	1298	88.		

§	Číslo odstavce:	§	Číslo odstavce:	§	Číslo odstavce:
1326	93, 94, 95, 100, 138.	1331	62, 69, 86.	1432	30, 40.
1327	61, 93, 94, 95, 101, 109, 138.	1340	90.	1433	30, 40.
1328	55, 102, 106.	1347	191.	1434	30, 40.
1329	55, 107.	1357	191.	1435	30, 40.
1330	55, 111, 114, 117, 119, 120, 121, 218, 222.	1358	156.	1436	30, 40.
		1395	133.	1437	30, 40.
		1418	98.	1489	89, 144.
		1424	16, 32, 34, 133.	1490	122.
		1431	30, 40.	1497	125.

Jiné zákony a nařízení.

(Čísla odkazují k odstavcům.)

1806,	14. března, dv. dekr. č. 758 sb. z. s., — 185.	1872,	12. července, zák. č. 112 ř. z. (o ruč. soud. úřed.), — 186.
1816,	11. ledna, dv. dekr. sb. z. pol., sv. 44, str. 2, — 168.	§ 1	187, 188, 191.
1841,	16. srpna, dv. dekr. č. 555 sb. z. s., — 197.	§ 2	190, 191.
1843,	28. července, dv. dekr. č. 276 sb. z. s., — 167, 195.	§ 3	190.
1852,	27. května, čís. pat. č. 117 ř. z. (trestní zákon), — 194.	§ 4	186.
§ 2a)	194.	§ 6	190.
§ 2b)	194.	§ 7	191.
§ 2c)	194.	§ 10	190.
§ 391	165.	§ 13	190.
1854,	23. května, čís. pat. č. 146 ř. z. (horní zákon).	§ 15	192.
§ 98	160.	1873,	23. května, zák. č. 119 ř. z. (trestní řád).
§ 106	161.	§ 366	90.
§ 170a)	160.	§ 369	90.
§ 170b)	160.	§ 491	194.
1854,	14. září, min. nař. č. 238 ř. z. (koncesní zákon), — 128.	1879,	30. března, zák. č. 50 ř. z., — 44.
§ 10	129.	1887,	6. června, zák. č. 72 ř. z. (viz též čl. XXXV. z r. 1887 na Slovensku), — 197.
§ 10b)	128.	1887,	28. prosince, zák. č. 1 ex 1888 ř. z. (o úraz. pojišť.), — 156.
1858,	21. července, zák. č. 105 ř. z., — 89.	§ 45	157.
1858,	7. prosince, zák. č. 237 ř. z. (o ochraně modelů a vzorků), — 218.	§ 46	157.
1862,	17. prosince, zák. č. 1 ex 1863 (obchodní zákon).	1890,	6. ledna, zák. č. 19 ř. z. (zákon o ochraně známek, pozměněný novelou ze 17. března 1913, ř. z. č. 65, zák. z 24. července 1919, Sb. z. a n. č. 471 a zák. z 30. června 1921, Sb. z. a n. č. 261).
čl. 20	218.	§ 7	218.
1866,	1. června, č. 49 z. z. (a zák. z 21. dubna 1870, č. 15 z. z., český honební zákon), — 169.	§ 10	218.
§ 46	169.	§ 21	218.
1869,	5. března, zák. č. 27 ř. z. (ruč. železn.), — 128, 130, 146, 158.	§ 23	218.
		§ 27	62.
		§ 30	218.

1894,	9. července, zák. č. 161 ř. z. § 4	141, 143, 144, 146, 195.	
1894,	20. července, zák. č. 168 ř. z. (o úraz. pojišť.), — 158.	142, 143, 144, 146.	
1895,	25. července, zák. č. 100 ř. z. § 56	146.	
	195.	146.	
1895,	30. července, zák. č. 108 ř. z. (o ochraně známek).	144.	
	§ 4	141.	
	218.	§ 11	
		146, 159.	
1895,	1. srpna, zák. č. 113 ř. z. (civilní řád soudní).	1912,	26. července, zák. č. 4 z. z. z r. 1914 (moravský honební zákon), — 203.
§ 226	234.	§ 68	203.
§ 273	87, 99, 239.	§ 69	169.
§ 393	87.	§ 70	169.
1896,	27. května, zák. č. 79 ř. z. (exekuční řád).	§ 71	169.
§ 36	231.	§ 74	169.
§ 294	3.	§ 75	169.
§ 307	234.	§ 78	169.
§ 353	236.	1914,	10. prosince, čís. nař. č. 337 ř. z. (konkursní řád), — 40.
§ 354	236.	§ 37	40.
§ 355	231.	1916,	28. června, čís. nař. č. 207 ř. z. (řád o zbav. svépr.)
§ 356	233.	§ 3	200.
§ 358	231.	1916,	22. září, zák. č. 317 ř. z. (poštovní řád), — 196.
§ 359	231.	§ 219	196.
§ 360	231.	1918,	21. března, zák. č. 109 ř. z., — 193.
§ 368	231, 236.	1918,	13. srpna, z. č. 316 ř. z., — 195.
1897,	11. ledna, zák. č. 30 ř. z. (zákon o ochraně patentů, — opravený zákonem z 27. května 1919, Sb. z. a n. č. 305 a zák. z 30. června 1922, Sb. z. a n. č. 252).	1918,	18. srpna, z. č. 317 ř. z., — 195.
§ 3	218.	1918,	18. srpna, zák. č. 318 ř. z., — 194.
§ 4	218.	1920,	29. února, zák. č. 121 Sb. z. a n. (ústavní listina).
§ 29	218.	§ 92	185.
§ 103	62.	1923,	20. prosince, zák. č. 5 Sb. z. a n. z r. 1924, — 221.
1902,	12. července, zák. č. 147 (o ruč. železnic), — 128, 130, 146.	1924,	30. května, zák. č. 124 Sb. z. a n. (tisková novela), — 85.
1903,	13. ledna, zák. č. 12 z. z. (slezský honební zákon), — 203.	§ 17	85.
§ 61	203.	1925,	8. července, zák. č. 172 Sb. z. a n. (o letectví), — 151.
§ 62	169.	§ 7	152.
§ 63	169.	§ 29	151, 152.
§ 66	169.	§ 30	151, 152.
§ 67	169.	§ 31	151.
§ 70	169.	§ 32	151.
1905,	22. května, zák. č. 86 ř. z. § 23	§ 33	151, 152.
	195.	§ 34	151, 152.
1908,	9. srpna, zák. č. 162 ř. z. (o ruč. za škody z provoz. jízdních silostrojů (automobilů) — 139, 140.	§§ 35—40	151.
		1926,	24. listopadu, zák. č. 218 Sb. z. a n. (o právu autorském).

§ 7	218.
§ 21	218.
§ 22	218.
§ 27	218.
§ 28	218.
§ 31	218.
§ 32	218.
§ 36	218.
§ 60	218.
§ 57	62, 85.
1927, 15. července, zák. č. 111 Sb. z. a n. (o nekalé soutěži).	
§ 1	213, 229, 237, 243.
§ 2	220, 229, 237, 242, 243.
§ 3	220, 222.
§ 4	221, 242.
§ 5	221.
§ 6	221.
§ 7	221.
§ 8	221, 229, 237, 243.
§ 10	222, 229, 236, 237, 243.
§ 11	222, 223, 225, 229, 234, 237, 243.
§ 12	224, 229, 237, 243.

§ 13	229, 234, 237, 243.
§ 14	226, 229, 237.
§ 15	229, 242.
§ 16	237, 238, 239.
§ 17	243.
§ 19	244.
§ 20	228.
§ 23	245.
§ 24	222.
§ 36	234.
§ 46	215, 218.
§ 47	208.
§ 48	208.
§ 49	208.
§ 50	208.
§ 51	208.
§ 52	208.
§ 53	208.
§ 54	208.
§ 55	208, 209, 210.
1927, 13. října, zák. č. 156 Sb. z. a n. — 148.	
§ 10	148.
§ 13	149.

Cizí zákoníky.

1794, Pruský ALR. (Allg. Landrecht für die Preussischen Staaten), XII. § 262	28.	1896, 27. května, něm. obč. zákoník, § 812 násl.	28.
1804, Code civil. art. 1382	207.	§ 824 násl.	114.
art. 1383	207.	1909, 7. června (něm. zák. o nekalé soutěži) — 207, 212.	

Obsah.

	Strana
Předmluva	3
ČÁST PRVNÍ.	
Mimosmluvní jednání na vrub druhého	5
Kapitola I. Jednatelství bez příkazu.	
§ 1. Základy	7
§ 2. Dovolené jednatelství	8
§ 3. Účinky jednatelství bez příkazu	9
Kapitola II. Obrácení věci v užitek druhého.	
§ 1. Základy	12
§ 2. Obecné ustanovení	13
§ 3. Zvláštní případy	15
ČÁST DRUHÁ.	
Povinnost nahradit škodu.	
Kapitola I. Obecné výklady.	
§ 1. Problém	20
§ 2. Obecní předpisy	25
§ 3. Ručení podle viny a za výsledek	30
§ 4. Další předpoklady odpovědnosti	33
§ 5. Povinnost nahradit škodu	35
Kapitola II. Delikty proti integritě tělesné.	
§ 1. Delikty proti integritě tělesné	41
§ 2. Svedení	44
§ 3. Omezení osobní svobody	46
Kapitola III. Delikty proti cti a dobrým mravům.	
§ 1. Urážky na cti	46
§ 2. Nepravdivé zprávy	47
§ 3. jednání proti dobrým mravům	50
Kapitola IV. Podnikatelské riziko.	
§ 1. Podnikatelé železnic	53
§ 2. Ručení za škody, povstale vozidly, poháněnými živelnou silou	55

	Strana
§ 3. Škody, způsobené letadlem	59
§ 4. Ručení podnikatele vůči sousedům	60
§ 5. Ručení podnikatelů za úrazy zaměstnanců	60
§ 6. Škody děláním nor	61

Kapitola V. Ručení za majetek.

§ 1. Ručení za zvířata	62
§ 2. Ručení za budovy a jiná díla	63
§ 3. Předměty spadlé, vyhozené, vylité	64

Kapitola VI. Ručení za třetí osoby.

§ 1. Ručení za pomocné orgány	65
§ 2. Porušení úřední povinnosti, ručení státu a právnických osob	68
§ 3. Jiné případy ručení za třetí osoby	73

ČÁST TŘETÍ.

Nekalá soutěž.

§ 1. Základy	76
§ 2. Generální klausule	79
§ 3. Speciální ustanovení	82
§ 4. Žaloba zdržovací (zakazovací)	85
§ 5. Žaloba odstraňovací	88
§ 6. Žaloba na náhradu škody	89
§ 7. Některá zvláštní ustanovení	91
Rejstřík právních předpisů	93

Dr Jaromír Sedláček:

OBLIGAČNÍ PRÁVO III.

Vydáno nákladem Čsl. akademického spolku »Právník« v Brně r. 1947
v 1100 výtiscích. — Cena 60 Kčs. — Tiskem Brněnské tiskárny v Brně